



USAID
АМЕРИКАНЫН ЭЛИНЕН



“КЫРГЫЗ ЭКСПОРТ”
БОРБОРУ

Кыргызстан

Экспорттоо боюнча өлкөлүк жол көрсөткүч

Катар

2023

"Кыргыз Экспорт" экспортту өнүктүрүү жана илгерилетүү борбору жөнүндө

Кыргыз Республикасынын Экономика жана коммерция министрлигине караштуу "Кыргыз Экспорт" экспортту өнүктүрүү жана илгерилетүү борбору 2023-жылдын сентябрь айында түзүлүп, 2024-жылдын февраль айында өз ишин баштаган. Борбор Кыргыз Республикасынын экспорттук потенциалын стимулдаштыруу боюнча чараларды иштеп чыгууга жана ишке ашырууга катышуу, экспорттоону илгерилетүү бөлүгүндө Кыргыз Республикасынын эл аралык жана региондор аралык тышкы экономикалык байланыштарын өнүктүрүү, экспортту илгерилетүү жолу менен Кыргыз Республикасынын экономикасын диверсификациялоого көмөктөшүү жана экспортту өнүктүрүү жана илгерилетүү менен байланышкан маселелер боюнча мамлекеттик жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынан баштап эл аралык уюмдардын, бизнес-коомчулуктардын координацияланышын жана өз ара аракеттенүүсүн камсыз кылуу милдеттерин өзүнө алды.

USAID Борбордук Азиядагы соода боюнча программасы жөнүндө

USAID Борбордук Азиядагы соода боюнча программасы бажылык жана жеке контроль жол-жоболорун шайкеш келтирүү, соода жана инвестициялар маселелеринде мамлекеттик жана жеке секторлордун ортосундагы өнөктөштүктү бекемдөө, коммерциялык ишканалардын ортосунда трансчек аралык өз ара аракеттенүүнү бекемдөө, ошондой эле соода чөйрөсүндөгү гендердик маселелерди чечүү жолу менен Борбордук Азияда экономикалык өсүүгө жана экономикалык мүмкүнчүлүктөрдү кеңейтүүгө көмөк көрсөтүү үчүн региондогу соода чөйрөсүндө өз ара аракеттенүүнү жакшыртууга багытталган. USAID Борбордук Азиядагы соода боюнча программасынын алкагында соода чөйрөсүндө аялдардын мүмкүнчүлүктөрүнө жолто болгон учурдагы саясаттарды жана практикаларды кайра карап чыгуу жана ошондой аялдарга кыйынчылыктарды жеңүүдө көмөк көрсөтүү боюнча чараларды иштеп чыгуу жолу менен соода жана коммерция чөйрөсүндөгү ишкер-аялдарга колдоо көрсөтүлөт.

Дисклеймер

Ушул басылма № 720-115-21-С-0002 контракттын шарттарына ылайык АКШнын Эл аралык өнүгүү боюнча агенттигинин Борбордук Азиядагы офисинин, Азия боюнча бюросунун жардамы менен мүмкүн болду. Ушул жерде айтылган пикирлер автордун(-лордун) пикирлерин билдирип, сөзсүз эле АКШнын Эл аралык өнүгүү боюнча агенттигинин позициясын чагылдырбайт.

МАЗМУНУ

КЫСКАЧА МАЗМУНУ	7
КИРИШ СӨЗ.....	8
1-БӨЛҮМ: ӨЛКӨ ЖӨНҮНДӨ ЖАЛПЫ МААЛЫМАТ.....	9
ӨЛКӨ ЖӨНҮНДӨ ФАКТТАР	9
САЯСИЙ АБАЛГА ОБЗОР	9
СОЦИАЛДЫК-ДЕМОГРАФИЯЛЫК АБАЛГА ОБЗОР	10
ТЕХНОЛОГИЯЛЫК ТЕНДЕНЦИЯЛАР	12
ЛОГИСТИКАГА ОБЗОР	14
ЭКОНОМИКАЛЫК ЖАГДАЙДЫН СЕРЕБИ.....	15
2-БӨЛҮМ: ИМПОРТТУ ТЫШКЫ СООДАЛЫК ЖӨНГӨ САЛУУ	23
КАТАР СООДА РЕЖИМИНИН СЫПАТТАМАСЫ	23
ИМПОРТТУ БАЖЫЛЫК ЖӨНГӨ САЛУУ ЖАНА САЛЫК САЛУУ	24
ЖӨНГӨ САЛУУНУН ТАРИФТИК ЭМЕС ЧАРАЛАРЫ.....	25
3-БӨЛҮМ: НЕГИЗГИ ЭКСПОРТТУК СЕКТОРЛОРДУ ТАЛДОО	31
КЫРГЫЗСТАНДАН КАТАРГА ЭКПОРТТУН ПОТЕНЦИАЛДУУ МҮМКҮНЧҮЛҮКТӨРҮ.....	31
ЭТ РЫНОГУН ТАЛДОО	32
БАЛЫК ПРОДУКЦИЯСЫНЫН РЫНОГУН ТАЛДОО	34
СҮТ РЫНОГУН ТАЛДОО	36
БАЛ РЫНОГУН ТАЛДОО	39
ЖАШЫЛЧА-ЖЕМИШ РЫНОГУН ТАЛДОО	41
ДАЯР ТАМАК-АШ ПРОДУКЦИЯСЫНЫН РЫНОГУН ТАЛДОО	47
КИЙИМ РЫНОГУН ТАЛДОО	53
4-БӨЛҮМ: ИШКЕРЛИК КЫЗМАТТАШТЫК ЛАНДШАФТЫНЫН СЕРЕБИ.....	57
КЫЗМАТТАШУУНУН ӨКМӨТ АРАЛЫК ПЛАТФОРМАЛАРЫ.....	58
НЕГИЗГИ СООДА КӨРГӨЗМӨЛӨРҮНҮН ЖАНА В2В АЯНТЧАЛАРЫНЫН ТИЗМЕСИ	59
МАМЛЕКЕТТИК УЮМДАРДЫН ЖАНА БИЗНЕС-АССОЦИАЦИЯЛАРДЫН ТИЗМЕСИ	59

Таблицалардын тизмеси

1-таблица. Аймактар боюнча Катардагы туристтер	12
Таблица 2. КР менен Катар ортосундагы үзгүлтүксүз авиа каттамдарынын тизмеси	14
3-таблица. Катардын экспорттук тармактарынын ТОП-10	21
4-таблица. Катардын импорттук тармактарынын ТОП-10	21
5-таблица. Катардын соода келишимдери.....	23
6-таблица. КРнын тышкы соода жүгүртүүсү, млн АКШ долл.....	31
7-таблица. Катарга экспорттоо үчүн потенциалдуу товардык позициялардын талдоосу	32
8-таблица. 2022-жылы өлкөлөр жана товардык позициялар боюнча Катардын эт импорту.....	34
9-таблица. 2022-жылы өлкөлөр жана товардык позициялар боюнча Катардын балык импорту.....	35
10-таблица. 2022-жылы өлкөлөр жана товардык позициялар боюнча Катардын эжигей импорту	37
11-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Катардын ак май импорту	39
12-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Катардын бал импорту	41
13-таблица. 2022-жылы өлкөлөр жана субпозициялар боюнча Катардын буурчак импорту	42
14-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Катардын картөшкө импорту.....	44
15-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Катардын жашылча импорту	46
16-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Катардын мөмө-жемиш импорту	46
17-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Катардын наабайкана продукциянын импорту	49
18-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Катардын шире импорту	51
19-таблица. 2022-жылы Катардын бөтөлкөгө куюштурулган суу импорту	53
20-таблица. 2022-жылдагы Катардын кийим импорту (61 жана 62 товардык топтор)	55
21-таблица. Катардагы көргөзмөлөрдүн тизмеси.....	59
22-таблица. Катардын мамлекеттик жана башка уюмдарынын байланыш маалыматтары	60

Сүрөттөрдүн тизмеси

1-сүрөт. Катар калкынын динамикасы жана 2050-жылга чейинки болжолу, млн. адам	10
2-сүрөт. Катар калкынын жынысы жана жашы боюнча бөлүштүрүлүшү (2020)	11
3-сүрөт. Катардагы жумушчу күчүнүн статистикасы (15 жаштан жогору), миң адам	11
4-сүрөт. Катар калкынын этникалык курамы (2023), млн. адам	12
5-сүрөт. Катардын 2023-жылдагы логистикалык көрсөткүчтөр индексиндеги көрсөткүчү	14
6-сүрөт. Катардын ИДПсы учурдагы баалар боюнча, млрд АКШ долл.	16
7-сүрөт. 2021-жылы экономиканын секторлору боюнча ИДП (учурдагы баалар боюнча)	16
8-сүрөт. Катардагы инфляция 2012-2021-жж жана анын 2028-жылга чейинки болжолу.	17
9-сүрөт. DXY индексинин акыркы 5 жыл ичиндеги динамикасы.	18
10-сүрөт. EIBOR банктар аралык пайыздык чендин динамикасы (5 жыл)	19
11-сүрөт. Катардын тышкы соода көрсөткүчтөрү 2013–2022 жж.	20
12-сүрөт. 2022-жылы Катардын эң мыкты 10 соода өнөктөшү.	20
13-сүрөт. Катардагы эт сатуунун динамикасы жана болжолу	33
14-сүрөт. Катарда балык жана деңиз азыктарын сатуу динамикасы жана болжолу	35
15-сүрөт. Катарда эжигей сатуунун динамикасы жана болжолу	36
16-сүрөт. Катардагы “Эжигейлер” сатуу каналдары, миң тонн	37
17-сүрөт. Катарда ак майды сатуунун динамикасы жана болжолу	39
18-сүрөт. Катарда таттуу спреддерди сатуу динамикасы жана болжолу	40
19-сүрөт. Катарда буурчак өсүмдүктөрүн сатуу динамикасы жана болжолу	42
20-сүрөт. Катарда картөшкө сатуунун динамикасы жана болжолу	43
21-сүрөт. Катарда жаңы картөшкөнү сатуу каналдары, миң тонна	44
22-сүрөт. Катарда мөмө-жемиштерди сатуунун динамикасы жана болжолу	45
23-сүрөт. Катарда жашылчаларды сатуу динамикасы жана болжолу	45
24-сүрөт. Катарда наабайкана продукциянын сатуунун динамикасы жана болжолу	48
25-сүрөт. Катарда наабайкана продукция продукциянын сатуу каналдары	48
26-сүрөт. Катардагы алкогольсуз суусундуктардын динамикасы жана болжолу	49
27-сүрөт. Катарда алкогольсуз суусундуктарды сатуу каналдары, миң тонна	50
28-сүрөт. Катардагы шире рыногунун динамикасы жана болжолу	50
29-сүрөт. Катардагы шире сатуу каналдары	50
30-сүрөт. Катардагы бөтөлкөгө куюштурулган суу рыногунун динамикасы жана болжолу	52
31-сүрөт. Катарда бөтөлкөгө куюштурулган суу сатуунун каналдары	52
32-сүрөт. Аялдар, эркектер жана балдар кийимдеринин динамикасы жана болжолу	54
33-сүрөт. Катарда аялдар кийимин сатуунун түзүмү	54
34-сүрөт. Катарда эркектер кийимдерин сатуу түзүмү	55

Аббревиатура

ИДП	Ички дүң продукт
ДСУ	Дүйнөлүк соода уюму
АКШ долл.	АКШ доллары
ЕАЭБ	Евразия экономикалык биримдиги
КР	Кыргыз Республикасы
ЭВФ	Эл аралык валюталык фонд
млн	миллион
млрд	миллиард
Улутстатком	КРнын Улуттук статистикалык комитети
КНС	кошумча нарк салыгы
БАЭ	Бириккен Араб Эмираттары
БУУ	Бириккен улуттар уюму
ЭКӨУ	Экономикалык кызматташуу жана өнүктүрүү уюму
СЖП	сатып алуу жөндөмдүүлүгү паритети
АКШ	Америка Кошмо Штаттары
ТЭИ ТН	тышкы экономикалык иштин товардык номенклатурасы
миң	миң
ФАО	БУУнун Тамак-аш азыктары жана айыл чарба уюму
ФРТ	АКШнын Федералдык резервдик тутуму
B2B	англисчеден business-to-business - бизнес үчүн бизнес
COVID-19	Коронавирус инфекциясы (COVID-19)
DXY	АКШ долларынын индекси, АКШ долларынын наркынын башка валюталарга салыштырмалуу көрсөткүчү
EFTA	Европа эркин соода ассоциациясы
GCC	Перс булуңунун араб өлкөлөрүнүн кеңеши (Gulf Cooperation Council)
GSO	GCC өлкөлөрүн стандартташтыруу боюнча уюмдар
USAID	АКШнын Эл аралык өнүгүү боюнча агенттиги

КЫСКАЧА МАЗМУНУ

USAID Борбордук Азиядагы соода боюнча программасы (2021–2026) Борбордук Азияда экономикалык өсүүгө жана экономикалык мүмкүнчүлүктөрдү кеңейтүүгө көмөк көрсөтүү үчүн аймакта соода чөйрөсүндөгү өз ара аракеттенүүнү жакшыртууга багытталган.

Ушул басылма USAID Борбордук Азиядагы соода боюнча программасынын жана Кыргыз Республикасынын Экономика жана коммерция министрлигине караштуу «Кыргыз Экспорт» экспортту өнүктүрүү жана илгерилетүү борборунун ортосунда БАЭ, Катар, Сауд Аравиясы, Япония, Корея, Германия сыяктуу артыкчылыктуу рыноктор боюнча өлкөлүк жол көрсөткүчтөрдү түзүүдө көмөк көрсөтүү боюнча кызматташтыкты билдирет.

Катар боюнча өлкөлүк жол көрсөткүч жөнүндө

Катар экспорттоо боюнча Сиздин толук жол көрсөткүчүңүзгө кош келиңиз. Ушул чакан ресурста биз Сизге Катардын экспорттук рыногунда ийгиликтүү багыттоого жардам берүү үчүн зарыл идеяларды жана практикалык кеңештерди тартуулайбыз.

Катар дүйнөдөгү эң бай өлкөлөрдүн бири, жан башына кирешеси жогору. Бул керектөөчү жана өнөр жайлык товарларга жана кызмат көрсөтүүлөргө олуттуу суроо-талапты жаратат. Продукцияңызды Катарга экспорттоо менен сиз товарларыңыз үчүн ыңгайлуу рынок таба аласыз. Анын географиялык жайгашуусу Перс булуңундагы, Жакынкы Чыгыштагы, Африкадагы жана Азиядагы рынокторго кирүүгө мүмкүндүк берет. Бул Катарды жагымдуу соода өнөктөш кылып, түрдүү өлкөлөргө жана аймактарга товарларды экспорттоого мүмкүндүк берет.

Ушул жол көрсөткүчтө биз рыноктун тенденцияларын, жөнгө салуучу ченемдерди жана тармактык мүмкүнчүлүктөрдү кошуп, Катардын экспорттук рыногунун негизги аспектерин изилдейбиз.

Көптөгөн мүмкүнчүлүктөргө карабастан, потенциалдуу тобокелдиктерди жана кыйынчылыктарды билүү маанилүү. Биз аларга көңүл буруп, жөнгө салуучу талаптар жана маданий өзгөчөлүктөр боюнча навигация боюнча колдонмону тартуулайбыз.

Ушул жол көрсөткүч Катардын экспорттук рыногунда компанияңыздын ийгилиги жана анын потенциалын ачуу үчүн Сизди зарыл билимдер жана инструменттер менен жабдып, сиздин ишеничтүү шеригиңиз катары кызмат кылат.

Өлкөлүк жол көрсөткүч өзүнө Катар жөнүндө жалпы маалыматты, тышкы соода ишинин талдоосун камтыган экономикасынын серебин, өлкөнүн тышкы да, ички да экономикалык конъюнктурасындагы мүмкүн болуучу тобокелдиктер жана өзгөртүүлөрдүн кесепеттери жөнүндө маалыматты чагылдыруу менен потенциалдуу рыноктордун болжолдуу серебин камтыйт. Мындан тышкары, жол көрсөткүч кыргыз продукциясын экспорттоо үчүн потенциалдуу мүмкүнчүлүктөр, продукцияны потенциалдуу сатуу өлкөсүндө импорттук операцияларды мамлекеттик жөнгө салуу, өлкөдөгү макроэкономикалык жөнгө салуу, логистика, өлкөгө баруу эрежелери, ошондой эле потенциалдуу көргөзмө платформалары жөнүндө толук маалыматты ачып берет.

КИРИШ СӨЗ

Ушул жол көрсөткүч Катардын рыногунда өзүнүн экспорттук мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүүгө кызыкдар Кыргызстандын ишкерлерине жана экспорттоочуларына арналган.

Катар Жакынкы Чыгыш аймагында эң эле тез өнүгүп жаткан экономикалардын бири болуп саналат жана ар кандай товарларды экспорттоо үчүн көптөгөн потенциалдуу мүмкүнчүлүктөрдү сунуш кылат.

Рынокко кирүүнү пландаштырууда экспорттоочулар үчүн **1-бөлүмдө** бериле турган өлкөдөгү жалпы жагдайды изилдөө зарыл. Бул жакта Сиздер саясий жагдай, социалдык-демографиялык өнүгүү, технологиялык тенденциялар жана логистиканын сереби менен тааныша аласыздар. 1-бөлүмдүн аягында экономиканын өсүшүнүн, инфляциянын, улуттук валюта курсунун жана тышкы соода көрсөткүчтөрүн кошуп, Катардагы экономикалык жагдайдын толук сереби берилген.

2-бөлүмдө биз Сиздер үчүн соода режиминин, ошондой эле тамак-аш продукциясынын мисалында тарифтик жана тарифтик эмес жөнгө салуунун толугураак серебин даярдадык. Ушул бөлүмдө Сиздер үчүн негизги жөнгө салуучу механизмдердин кыскача мазмундары, ошондой эле импортту жөнгө салган мамлекеттик органдардын сайттарына жана порталдарына шилтемелер берилген.

Баардык өндүрүүчүлөр жана экспорттоочулар үчүн биз Катардын рыногунун маанилүү секторлорун талдап чыктык. Ушул маалымат **3-бөлүмдө** берилген, анда Сиздер рыноктордун өлчөмдөрүн, алардын өзгөчөлүктөрүн, тренддерин жана Кыргызстандан экспорттоо үчүн потенциалын изилдей аласыздар. Бул жерде биз Сиздерге Катар рыногунун учурдагы абалынын акыркы статистикалык маалыматтарга жана маркетингдик аналитикага негизделген терең талдоосун сунуштайбыз. Сиздер Катардын маанилүү секторлору, жергиликтүү калктын керектөөчү артыкчылыктары жөнүндө биле аласыздар.

4-бөлүмдө биз Сиздер үчүн Катарда өнөктөштөр менен кызматташтыкты түзүү үчүн зарыл каналдар жөнүндө пайдалуу маалыматты даярдадык. Ошондой эле ушул жерде маанилүү мамлекеттик жана мамлекеттик эмес уюмдар, тактап айтканда экспорттоону пландаштырууда жана жүзөгө ашырууда маанилүү болгон соода палаталары жөнүндө маалыматтар да чогултулган. Экспорттук сатуулардын практикасына ылайык Кыргызстан экспортунун артыкчылыктуу секторлору үчүн маанилүү боло турган учурдагы соода-көргөзмө иш-чаралары жөнүндө билүү да экспорттоочулар үчүн зарыл, жана ушул маалыматты Сиздер бул бөлүмдө таба аласыздар.

Жол көрсөткүч окурмандардын ыңгайлуулугу үчүн түзүмдөштүрүлгөн жана иштелип чыккан. Мындан тышкары, анда чоң көлөмдүү статистикалык маалымдарды жалпылаган жана изилденип жаткан рыноктогу тренддерди көрүүгө мүмкүндүк берген көптөгөн инфографика берилген. Ошондой эле Жол көрсөткүчтүн баардык жүрүшүндө биз Сиздер үчүн экспорттук ишти пландаштырууда маанилүү болгон киргизүүлөрдү даярдадык, жана Сиздер аларды изилдеп, эсиңиздерге тутуп алышыңыздар керек.

Биздин максат – Сиздерге экспорттук ишиңиздерде негизделген чечимдерди кабыл алууга жардам бере турган баалуу маалыматты жана аналитиканы тартуулоо. Биз ушул Жол көрсөткүч Сиздер үчүн пайдалуу инструмент боло алып, Сиздерге Катарда экспортту ийгиликтүү баштоого жана көбөйтүүгө жардам берет деп ишенебиз.

1-БӨЛҮМ: ӨЛКӨ ЖӨНҮНДӨ ЖАЛПЫ МААЛЫМАТ

Ушул бөлүмдө экспорттоочулар үчүн бизнес-чечимдерди кабыл алуу үчүн максаттуу рыноктогу чөйрөнүн шарттарын түшүнүүгө жардам берген жана максаттуу рынокто экспорттук ишти пландаштыруу үчүн маанилүү саясий, социалдык-демографиялык, технологиялык жана экономикалык факторлорду көрсөткөн маалымат берилген.

ӨЛКӨ ЖӨНҮНДӨ ФАКТТАР

Катар абсолюттук монархияга ээ болгон эмират. Өлкөдөгү бийлик мамлекет башчысы жана куралдуу күчтөрдүн башкы командачысы болгон эмирдин колунда. Катардын азыркы эмири Тамим бин Хамад Аль Тани.

Катар мамлекети Араб жарым аралынын чыгыш жээгинде жайгашкан. Анын аймагы бир катар аралдардан турат; анын ичинде Халул, Шрауч, Аль-Асшат жана башкалар.

Борбору – Доха шаары, ал борбор, өкмөттүн отургучу жана негизги коммерциялык жана финансылык институттар жайгашкан. Дохада калктын жарымынан көбү жашайт. Шаар ошондой эле ар кандай музейлер жана билим берүү борборлору менен ири маданий борбор болуп эсептелет.

Катар мамлекетинин аянты 11521 км².¹

2022-жылдын май айынын аягына карата өлкөнүн жалпы калкы 2,8 миллион адамды түзөт.

Мамлекеттик дин – Ислам. Ислам мамлекеттин расмий дини, ал эми шариат (ислам укугу) Катардын Конституциясына ылайык мыйзамдардын негизин түзөт. Катарда ар кандай динди кармангандардын саны көп.

Расмий тили араб тили. Англис тили экинчи тил катары кеңири колдонулат.

Кыргыз Республикасы менен Катар Мамлекетинин ортосунда 1998-жылдын 3-мартында дипломатиялык мамилелерди орнотуу жөнүндө протоколго кол коюлган.

2017-жылдын 29-январында Бишкек шаарында Катардын Кыргыз Республикасындагы Атайын жана Ыйгарым укуктуу элчиси Абдулла Ахмед Ас-Сулайти мырза аккредитациядан өттү.

Өлкөнүн телефон коду +974.

Улуттук валютасы - Катар риалы. Валюта коду QAR. Алмашуу паритети 1 АКШ доллары = 3,65 Катар риалынын белгиленген курсу боюнча белгиленген.

САЯСИЙ АБАЛГА ОБЗОР

Катар - абсолюттук монархия, анда бийлик эмирдин колунда. Катардын эмири мамлекет башчысы жана кеңири ыйгарым укуктарга ээ. Катардын азыркы эмири 2013-жылы атасы тактыдан түшкөндөн кийин тактыга келген Тамим бин Хамад Аль Тани. Катардын мамлекеттик түзүмүнө министрликтер, жогорку кеңештер жана башка мамлекеттик мекемелер кирет. Катардын мамлекеттик башкаруу институттары тездик менен өнүгүп, жарандардын жана институционалдык тейлөө кардарларынын керектөөлөрүн канааттандырууга умтулууда. 90 000ге жакын кызматкер, анын ичинде катарлыктар жана чет элдиктер өкмөт жана башка мамлекеттик сектор мекемелеринде иштешет. Катарда башкаруу системасы бийликти бөлүштүрүүгө жана кызматташууга негизделген. Аткаруу бийлиги

¹ Катар өкмөтүнүн расмий сайты. <https://www.gco.gov.qa/en/media-centre/information-about-qatar/>

эмирге жана мураскорго таандык, ага Конституцияда каралгандай Министрлер Кеңеши көмөктөшөт, ал эми мыйзам чыгаруу бийлиги Консультативдик кеңешке таандык.²

Негизинен саясий чечимдер жана иш-аракеттер эмир жана анын өкмөтү тарабынан жөнгө салынат. Мыйзам чыгаруу органы болуп дайындалган мүчөлөрдөн турган Катар Консультативдик Кеңеши (Мажлис аш-Шура) саналат.

Катар көз карандысыз тышкы саясат жүргүзүп, аймакта жана эл аралык аренада активдүү роль ойноого умтулууда. Ал ар кандай өлкөлөр жана уюмдар менен байланыштарды сактап турат, Бириккен Улуттар Уюмунун жана Араб Лигасынын мүчөсү. Катар ошондой эле аймактык чыр-чатактардагы ортомчулукка жана гуманитардык программаларды иштеп чыгууга активдүү катышууда.

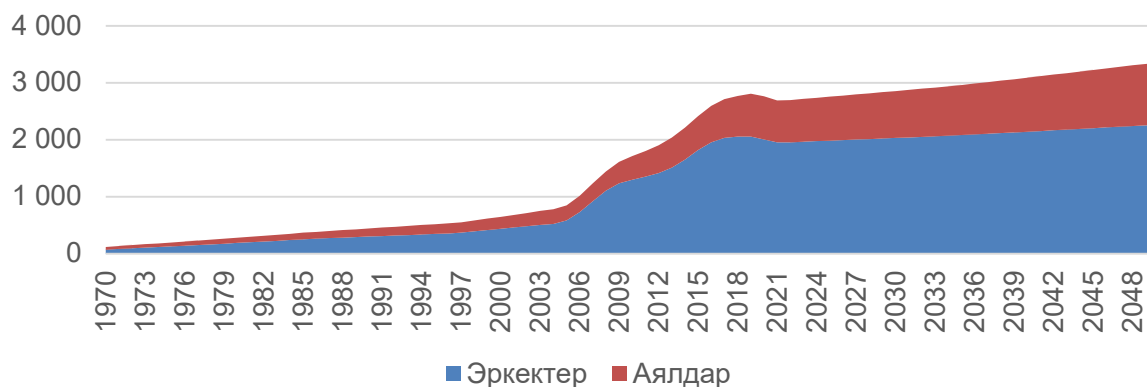
Жалпысынан алганда, Катар активдүү тышкы саясаты жана өнүгүүгө жана жаңыланууга умтулган туруктуу монархия. Ал экономикасын диверсификациялоого, билим берүү менен маданиятты өнүктүрүүгө, аймактык жана эл аралык аренада активдүү роль ойноого умтулат.

СОЦИАЛДЫК-ДЕМОГРАФИЯЛЫК АБАЛГА ОБЗОР

2021-жылдын аягында Катардын калкынын саны 2 миллион 688 миң адамды түзгөн. Акыркы 10 жылда калктын саны 0,29%га кыскарган. БУУнун болжолуна ылайык, узак мөөнөттүү келечекте калктын өсүшү 0,74% деңгээлинде болуп, 2050-жылга карата 3,358 миллион адамга жетет.

Катарда калктын жыштыгы 1 чарчы километрге 232 адамды түзөт жана 2050-жылга карата 290 кишиге көбөйүшү күтүлүүдө. Ошол эле учурда дүйнөлүк орточо көрсөткүч 35 адамды түзөт.

1-сүрөт. Катар калкынын динамикасы жана 2050-жылга чейинки болжолу, млн. адам



Булак: Бириккен Улуттар Уюмунун калкты жайгаштыруу бөлүмү

Катардын калкынын 83% 15-64 жаштагылар³ жана 2021-жылы тургундардын орточо жашы 32 жашты түзөт, бул дүйнөлүк орточо 30 жаштан бир аз жогору. Бирок, 2050-жылга карата орточо жаш курагы 34,8 жашка жетиши күтүлүүдө, бул болжол менен дүйнөлүк орточо 35,9 жаш. Бул башка Перс булуңундагы мамлекеттерге салыштырмалуу, Катар дагы деле салыштырмалуу жаш өлкө катары карала турган болсо да, калктын улгайганын көрсөтөт.

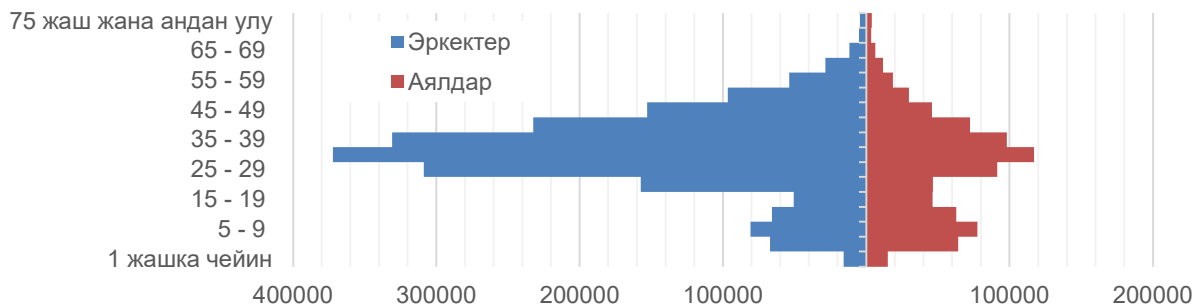
² Катардын электрондук өкмөтү - <https://hukoomi.gov.qa/en/government-and-legislatives>

³ Аналитикалык көрсөткүч Statista <https://www.statista.com/statistics/379577/age-structure-in-qatar/>

Демографиялык профилде эркектер басымдуулук кылат, алар негизинен эмгек мигранттарын билдирет (2-сүрөт).

Катар рыногунун ар кандай максаттуу аудиторияларында эң көп суроо-талапка ээ болушу мүмкүн болгон экспорттук стратегияларды жана продукцияларды иштеп чыгууда экспорттоочулар үчүн гендердик жана жаш курактык курамды жана анын өзгөрүү тенденцияларын эске алуу абдан маанилүү.

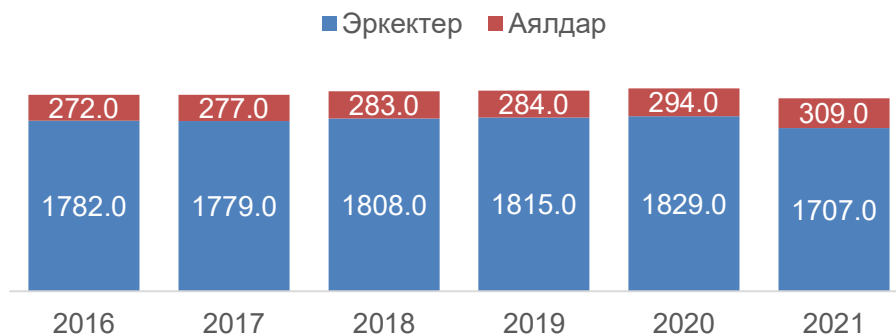
2-сүрөт. Катар калкынын жынысы жана жашы боюнча бөлүштүрүлүшү (2020)



Булак: Катар Пландоо жана Статистика Башкармалыгы

Катар калкы менен катар, эмгек рыногун жана туризм секторун түшүнүү абдан маанилүү аспект болуп саналат, бул Катарда товарларды жана кызматтарды керектөөгө салым кошот. Экспортчулар үчүн акыркы 6 жылда эмгекке жарамдуу аялдардын саны 600 миңге көбөйсө, эркектер 350 миңден ашуунга азайгандыгын билүү маанилүү.

3-сүрөт. Катардагы жумушчу күчүнүн статистикасы (15 жаштан жогору), миң адам



Булак: Эл аралык эмгек уюму

Продукцияны экспортко жылдыруу үчүн абдан маанилүү сектор туризм сектору болуп саналат. Ошондуктан, экспорттоочулар үчүн туризм секторунун статистикасын ээрчип, өзгөчө Ногеса сегментин максат кылган экспортчулар үчүн маанилүү. Пандемияга каршы күрөштү камсыздоо боюнча өкмөттүн жигердүү ишинин аркасында Улуттук статистикалык органдын 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгына карата отчетуна ылайык, туристтердин болжолдуу саны 2,6 млн адамга жеткен, демек, калыбына келтирилген деп айтууга болот, туристтердин саны күтүлүүдө.

Туристтердин коомдук жана маданий курамы да Ногек сегментинде азыктарын керектөөчүлөр жөнүндө түшүнүккө ээ болуу үчүн маанилүү аспект болуп саналат. Ошентип, 2014-жылдан бери иш сапар менен келгендердин саны 12%дан 2021-жылы 29%га чейин өстү. Экспортту пландаштыруу үчүн туристтер Катарга кайдан келерин түшүнүү керек.

Белгилей кетсек, Түштүк Азиядан келген туристтердин саны салыштырмалуу түрдө 2014-жылдагы 21%дан 2021-жылы 33%га чейин көбөйүп, пандемияга чейинки көрсөткүчтөрдүн абсолюттук маанилерине олуттуу жакындаган.

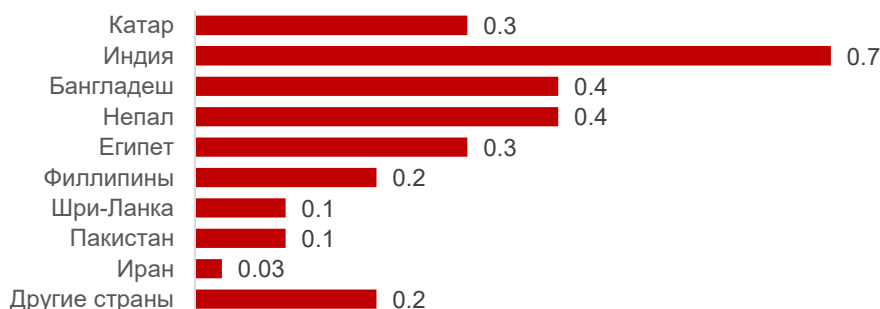
1-таблица. Аймактар боюнча Катардагы туристтер

Аймактар	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Бардыгы	2 839	2 941	2 938	2 257	1 819	2 137	582	611
Африка	106	103	87	97	90	94	22	18
Америка	145	146	158	156	161	205	52	29
Чыгыш Азия жана Тынч океан	192	205	213	215	244	288	59	23
Европа	438	458	455	484	528	681	233	102
Жакынкы Чыгыш	1 368	1 501	1 578	868	286	343	91	235
Түштүк Азия	591	528	448	438	509	526	124	204
Башкалар	2 839	2 941	2 938	2 257	1 819	2 137	582	611

Булак: Бириккен Улуттар Уюмунун Бүткүл дүйнөлүк туристтик уюму

Катарда 15тен ашык улуттар жашайт, алардын эң чоң топтору Түштүк Азия өлкөлөрүнүн жарандары саналат (6-сүрөт).

4-сүрөт. Катар калкынын этникалык курамы (2023), млн. адам



Булак: Катар Улуттук статистикалык бюросу

Маданияттардын жана улуттардын ар түрдүүлүгүн эске алуу менен керектөөчүлөрдүн каалоолору да ар түрдүү. Мисалы, Катардын коомдук тамактануу тармагында бир дагы үстөмдүк кылуучу оюнчу жок. Экспортту пландаштырууда кийинки бөлүмдө карала турган товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү керектөө менен байланышкан технологиялык аспектилерди эске алуу маанилүү.

ТЕХНОЛОГИЯЛЫК ТЕНДЕНЦИЯЛАР

Санариптик трансформация Катардын 2030-жылга чейинки экономикалык жана социалдык өнүгүү планынын борборунда турат. 2024-жылга карата МКТга мамлекеттик чыгымдар болжол менен 9 млрд долл жетет деп күтүлүүдө. татаал жылдык өсүү темпи Global Data аналитикалык фирмасынын маалыматы боюнча 9,2% түзөт. Бул технологияга инвестиция

салуу, ошондой эле чет элдик инвестицияларды жана эл аралык таланттарды тартуу үчүн 200 млрд долл мамлекеттик программа менен коштолот.

Булуттагы эсептөө жана жасалма интеллект (ЖИ) сыяктуу маалыматтык технологиялар куралдарын колдонуу менен Катар санариптик экосистема үчүн жагымдуу шарттарды түзүп жатат. Мисалы, жакында эле Байланыш жана маалыматтык технологиялар министрлиги (БМТМ) менен Майкрософттун Санариптик чеберчилик борборунун ишке кириши 2025-жылга карата коомдун түрдүү секторлорун кеңейтүү, өлкөнүн атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу жана өнүктүрүү үчүн санариптик потенциалды жогорулатуу боюнча биргелешкен программанын бир бөлүгү болуп саналат. санариптик өнүккөн жана туруктуу келечек. Ошо сыяктуу эле, БМТМ, Qatar Free Zones Authority жана Google Cloud 2021-жылы жаңы окуу борборун жана Google'дун Катардагы кеңсесин камтыган өнөктөштүктү кеңейтишти.

Катар санариптештирүү үчүн акылдуу шаарларды ишке киргизүү жана инновациядан баштап байланышты жана IT инфраструктурасын курууга чейин негизги оюнчулар менен өнөктөштүктү улантууда. МКТ сатуучулар Ooredoo Qatar, Siemens жана Microsoft санарип технологияларды, нерселердин интернетин (IoT) жана программалык камсыздоонун аналитика чечимдерин иштеп чыгуу менен Катарда акылдуу шаар чечимдерин ишке ашыруу үчүн биригишкен.

Байланыш жагынан алганда, Катар дүйнөдөгү биринчи коммерциялык жеткиликтүү 5G тармагынын мекени болуп саналат, ал ишканаларды алардын ишмердүүлүгүн санариптештирүүнү тездетүү үчүн инфраструктура менен камсыз кылды.

FIFA 2022 Дүйнөлүк Чемпионатынан пайдаланып, Катар санариптик жана технологиялык инфраструктурасын жаңыртты. Мега окуя Катарга өзүн технологиялык жактан өнүккөн өлкө катары жаңы технология сегменттеринде атаандаштыкка жөндөмдүү өлкө катары көрсөтүүгө мүмкүндүк берет.⁴

Катардын керектөөчүлөрүнүн жүрүм-турумуна ар кандай тенденциялар таасир этет, бирок жашоонун санариптештирүү эң ачык таасир этет.

2022-жылдын январында Катарда 2,93 млн интернет колдонуучу болгон. 2022-жылдын башына карата Катарда интернеттин жайылуу деңгээли жалпы калктын 99,0% түзгөн.

Катардын технологиялык өнүгүүсүнө ылайык, өлкөдө акыркы жылдарда электрондук сооданын олуттуу өсүшү байкалды. Үй чарбаларынын интернетке жана мобилдик интернетке дээрлик универсалдуу мүмкүнчүлүгү, ошондой эле санариптик түзүлүшкө ээликтин жогорку деңгээли менен шартталган, бизнес интернетти колдонуу 2022-жылы байкаларлык өстү, бизнестин 38,3% жайгаштыруу жана 39,8% онлайн заказдарды кабыл алуу менен салыштырганда 31,7% жана 2017-жылы тиешелүүлүгүнө жараша 32,7% түзгөн. Катардын калкы да технологиялык жактан жакшыраак түшүнүп баратат, калктын 34,1% 2021-жылы товарларды жана кызматтарды сатуу үчүн Интернетти колдонот деп күтүлүүдө, бул 2017-жылдагы 26,1%. Кошумчалай кетсек, калктын 66,5% банк ишин жүргүзүү үчүн Интернетти колдонушат, бул 2017-жылдагы 54,3%дан жогору, бул электрондук коммерциянын жана аралыктан банкингдин өсүп келе жаткан потенциалын көрсөтөт. Бул тенденция электрондук коммерция Катар экономикасынын ажырагыс бөлүгү болуп калганын жана анын потенциалы жакынкы жылдарда тездик менен өсө берерин көрсөтүп турат.⁵

КР экспорттоочулары үчүн санариптештирүү тенденцияларынын өсүп жатканын түшүнүү, ошондой эле кайсы жаңы оюнчулар рыноктун үлүшү жогору экенин түшүнүү зарыл. Мисалы,

⁴ Санариптештирүү Катарды келечекке саякатка алып барат - <https://www.invest.qa/en/media-and-events/news-and-articles/digitalisation-leads-qatars-journey-into-the-future>

⁵ Euromonitor изилдөөсү "Катардын бизнес динамикасы". Май, 2023.

2023-жылы санариптик кызматтарды керектөөчүлөрдүн санынын азык-түлүк товарлары үчүн 55% жана чекене соода үчүн 49%га өсүшү күтүлүүдө.

ЛОГИСТИКАНЫН СЕРЕБИ

Дүйнөлүк банк тарабынан иштелип чыккан Логистиканын эффективдүүлүгүнүн индекси (*Logistics Performance Index*) ар кайсы өлкөлөрдө логистикалык системалардын ыңгайлуулук деңгээлин өлчөйт. Акыркы 5 жылда Катар бул рейтингде позициясын бир аз начарлап, 2018-жылга салыштырмалуу төрт сапка төмөндөп, 34-орунга ээ болду.

5-сүрөт. Катардын 2023-жылдагы логистикалык көрсөткүчтөр индексиндеги көрсөткүчү



Булак: Бүткүл дүйнөлүк банк

Бүгүнкү күнү Кыргызстандын көптөгөн экспорттоочулары өз продукциясын Катарга ар кандай маршруттар менен жөнөтө алышат.

Автомобилдик ташуу

Бүгүнкү күнү автотранспорт менен жүк ташуу Кыргызстан – Өзбекстан – Түркмөнстан – Иран (Бендер-Абас порту) – Катар багыты боюнча жүзөгө ашырылат. Чектелген суроо-талаптын жана логистикалык чыгымдардын дүйнөлүк өсүшүнөн улам, бүгүнкү күндө баалар 7000 АКШ долларынан (22 тонна жүк ташуучу унаа, брезент) 15 000 АКШ долларына чейин (22 тонна жүк ташуучу унаа, муздаткычта) өзгөрүшү мүмкүн. Болжолдуу жеткирүү убактысы 15-20 күн.

Авиаташуулар

Жүк БАЭ (Дубай) аркылуу жана андан ары Дохага (Катар) авиа транспорту аркылуу кадимки авиакомпаниялар же жүк чартер аркылуу жеткирилиши мүмкүн. Кыргызстандан БАЭге бир нече авиакомпаниялар учат, алардын ичинен төмөнкүлөрдү белгилей кетүү керек.⁶

Таблица 2. КР менен Катар ортосундагы үзгүлтүксүз авиа каттамдарынын тизмеси

Авиакомпания	Рейстердин багыты	Рейстердин жыштыгы
Fly Dubai	Дубай – Бишкек жана артка	Күн сайын

⁶ «Манас» эл аралык аэропортуунун сайты <http://www.airport.kg/>

Air Arabia	Шарджа – Бишкек жана артка	Аптасына бир нече жолу
Wizz Air	Абу-Даби – Бишкек жана артка	Аптасына бир нече жолу
Fly Dubai	Дубай – Доха жана артка	Күн сайын
Air Arabia	Дубай – Доха жана артка	Күн сайын
Qatar Airways	Дубай – Доха жана артка	Күн сайын

Катарда авиа жүк ташуучу логистикалык кызматтардын баасы продукттун түрүнө жараша өзгөрөт. Авиа жүк ташуунун минималдуу баасы 2,5 долл/кгдан башталат. жүк түшүрүү жана бажы жагынан жол-жоболоштурууну эске алуу менен 2 күндүн ичинде ташуу ылдамдыгы.

ЭКОНОМИКАЛЫК ЖАГДАЙДЫН СЕРЕБИ

Улуттук экономиканын өсүшүнүн көрсөткүчтөрү

Катардын экономикасы жан башына ИДПнын көлөмү боюнча дүйнөдөгү эң алдыңкы өлкөлөрдүн бири, бүтүндөй Дүйнөлүк Банк, Бириккен Улуттар Уюму жана Эл аралык Валюталык Фонддун (мындан ары - ЭВФ) тарабынан түзүлгөн дүйнөлүк рейтингде эң бай он өлкөнүн катарына кирет. Дүйнөлүк банктын расмий маалыматы боюнча Катардын ички дүң продуктусу (ИДП) 2022-жылы 237,30 млрд долл түзгөн.⁷

Катардын экономикасы 2022-жылы мамлекеттик жана жеке керектөөнүн, капиталдык салымдардын жана тышкы суроо-талаптын өсүшү менен реалдуу түрдө өстү. Бирок дүйнөлүк экономиканын басаңдашы, инфляциялык басымдын күчөшү жана финансылык шарттардын катаалдашы белгисиздикти күчөтүп, өлкөнүн экономикалык көз карашына басым жасашы мүмкүн.

2022-жылы дүйнөлүк экономика Украинадагы согушка, энергетика жана азык-түлүк менен камсыздоо көйгөйлөрүнө жана COVID-19 пандемиясынан улам баанын көтөрүлүшүнө байланыштуу начарлап бараткан көз карашка туш болду. Буга карабастан, Катардын реалдуу ИДПсы 2021-жылдагы 1,5%дан 2022-жылы 3,4%га чейин өстү. Бул тездетүү туризм жана оюн-зоок долбоорлорунун өсүшүнө салым кошкон Дүйнөлүк кубокту өткөрүү менен колдоого алынды. Украинадагы окуялардан улам келип чыккан энергетикалык кризис Катардын жаратылыш газ экспортун да арттырды.

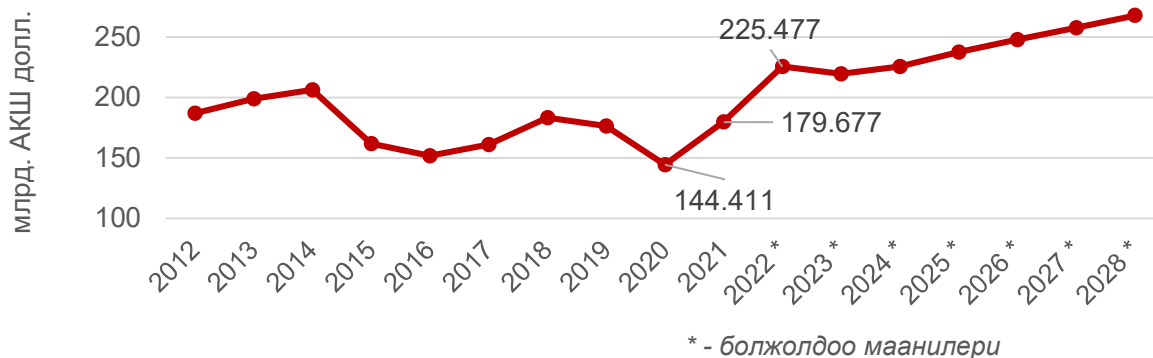
Кошумчалай кетсек, өлкө суюлтулган жаратылыш газын (СЖГ) өндүрүү боюнча дүйнөлүк лидер катары позициясын сактап калуу үчүн Түндүк кенинин долбоорун кеңейтүү боюнча иш алып барууда. Долбоордун Түндүк талаа Чыгыш жана Түндүк талаа Түштүк кеңейтүү долбоорлорунан турган эки фазасына болжол менен 50,0 миллиард АКШ доллары сарпталышы жана өлкөнүн СЖГ өндүрүшүнүн кубаттуулугун жылына 77,0 миллион тоннадан 126 миллион тоннага чейин көбөйтүү күтүлүүдө. Биринчи СЖГ кеңейтүү долбоору 2025-жылы ишке кириши күтүлүүдө. ИДПнын жылдык реалдуу өсүшү 2022-жылы 3,0% жана 2023-жылы 2,2% деңгээлинде болжолдонууда. Түндүк талаасы Чыгыш жана Түндүк талаа түштүк кеңейтүү долбоорлорунан турган анын наркы болжол менен 50,0 миллиард АКШ долларын түзөт жана өлкөнүн СЖГ өндүрүшүнүн кубаттуулугун жылына 77,0 миллион тоннадан 126 миллион тоннага чейин көбөйтүү күтүлүүдө. Биринчи СЖГ кеңейтүү долбоору 2025-жылы ишке кириши күтүлүүдө. ИДПнын жылдык реалдуу өсүшү 2022-жылы 3,0% жана 2023-жылы 2,2% деңгээлинде болжолдонууда.

⁷ Бүткүл дүйнөлүк банктын маалыматтары - <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=QA>

2023-жылга божомол Катардын экономикалык өнүгүүсүнүн басаңдашы менен ИДПнын реалдуу өсүшү 2,4% деңгээлинде күтүлүүдө. Бул ички жана тышкы суроо-талаптын басаңдашы, каржылык туруксуздук, геосаясий чыңалуу жана энергияга болгон баанын мүмкүн болгон өзгөрүүсүнө байланыштуу. 2022-жылдан 2027-жылга чейин Катардын экономикасы реалдуу түрдө 2.7%де өсөт деп болжолдонууда, бул Жакынкы Чыгыштагы жана Түндүк Африкадагы орточо 3.3%дан төмөн.

Маалым болгондой, тоо-кен тармагы өлкөнүн экономикасынын негизги булагы бойдон калууда, ал жалпы ИДПнын 34,7%ын түзөт.

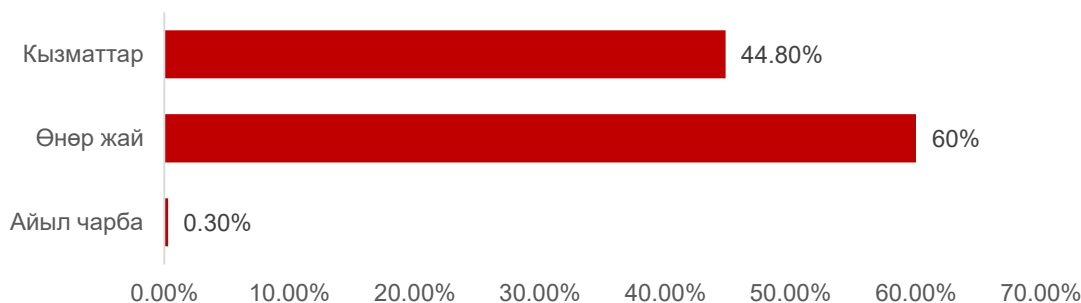
6-сүрөт. Катардын ИДПсы учурдагы баалар боюнча, млрд АКШ долл.



Булак: Эл аралык Валюталык фонду

Өлкөнүн экономикалык бакубаттуулугунун көрсөткүчтөрүнүн бири болуп калктын сатып алуу жөндөмдүүлүгүн кыйыр түрдө чагылдырган жана экспортторлор үчүн эталон болуп саналган жан башына ИДП эсептелет. 2021-жылы Катардын көрсөткүчү 68 622 долларды түзүп, дүйнөлүк орточо көрсөткүчтөн 6 эсе көп. Ал эми сатып алуу жөндөмдүүлүгү паритетин⁸ (СЖП) жан башына ИДП ошол эле мезгилде 105 201 долларды түздү. 2028-жылга чейин орто мөөнөттүү келечекте бул көрсөткүчтүн оң динамикасы да болжолдонууда, тиешелүүлүгүнө жараша 107 608 доллар жана СЖП 168 051 долларды түзөт.

7-сүрөт. 2021-жылы экономиканын секторлору боюнча ИДП (учурдагы баалар боюнча)



Булак: <https://www.statista.com>

⁸ СЖП калктын жан башына ИДП – сатып алуу жөндөмдүүлүгү паритети боюнча калктын жан башына ички дүң продукттун көрсөткүчү.

Катар - мунай жана газ өнөр жайы, туризм, каржы сектору, кыймылсыз мүлк жана курулуш, логистика жана транспорт, маалымат технологиялары, соода жана чекене соода, медициналык сектор жана билим берүү сыяктуу негизги тармактары бар диверсификацияланган экономика.

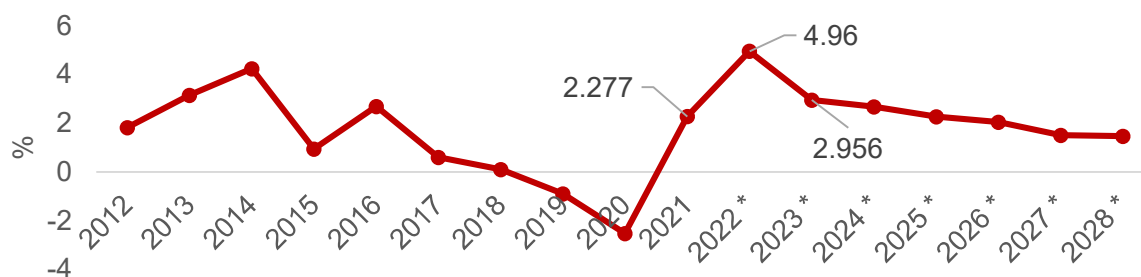
Акча-кредит саясатынын көрсөткүчтөрү

ИНФЛЯЦИЯНЫН ДЕҢГЭЭЛИ

2022-жылы Катардагы инфляциянын деңгээли мурунку жылдагы 2,3%дан 5,0% га көтөрүлдү. Инфляциянын өсүшү негизинен суроо-талап менен сунуштун дүйнөлүк дисбалансынан, ошондой эле энергетикага, азык-түлүккө жана башка чийки затка баанын кескин өсүшү менен шартталган. Инфляциялык басымдын күчөшү ишканалардын чыгашаларынын өсүшүнө алып келди жана керектөөчүлөрдүн реалдуу кирешелерин жокко чыгарды, алардын сатып алуу жөндөмдүүлүгүн төмөндөттү. Керектөөчү товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн негизги топторунун ичинен 2022-жылы Катарда баалардын эң чоң өсүшү эс алуу товарлары жана кызмат көрсөтүүлөрү, тиричилик товарлары жана кызмат көрсөтүүлөрү жана транспорт үчүн байкалган. Инфляциялык басымдын басаңдашы күтүлүп жатат, анткени товарлардын баасы акырындык менен төмөндөп, көптөгөн өлкөлөрдө акча-кредит саясаты катаалдашып, дүйнөлүк экономикалык өсүштүн басаңдашы шартында керектөөчү жана B2B суроо-талаптары алсыратат. Келерки беш жылда Катардагы инфляциянын деңгээли төмөндөп, 2027- жылга чейин 1,5%га жетет деп күтүлүүдө.

2022-жылы Катардын борбордук банкынын эсептик чен бир жыл мурунку 2,5%дан 3,5%га көтөрүлдү. Катардын борбордук банкы инфляцияны көзөмөлгө алуу максатында акча-кредит саясатын катаалдатып, негизги пайыздык чендерди жогорулатты. Акча-кредит саясатынын катаалдашы баалардын өсүшүн кармап турууга жардам берет, бирок ошол эле учурда өлкөдөгү экономикалык активдүүлүккө жана инвестицияга терс таасирин тийгизет деп күтүлүүдө.

8-сүрөт. Катардагы инфляция 2012-2021-жж жана анын 2028-жылга чейинки болжолу.



Булак: Эл аралык Валюталык фонду

Бирок туризм, эс алуу жана чекене соода секторлорунун тез калыбына келиши, ошондой эле дүйнөлүк рецессия жана инфляциянын шартында Катардагы баалар 2022-жылы укмуштуудай секирик жасап, инфляциянын 5% деңгээлине жеткен. Бирок, өлкөдө инфляциянын 2024-жылы 2,7%га төмөндөшү болжолдонууда, ал эми Араб өлкөлөрүндө 7,7% жана Перс булуңу өлкөлөрүндө 2,3%.⁹

⁹ Kamco Invest.

Катарда өсүш үчүн олуттуу орун бар, инфляция жана башка соккулар дүйнөнүн башка базарларына салыштырмалуу азыраак таасир этет. Мындан тышкары, ИДПнын жогору болжолдоолору жана АКШдагы инфляция жана орус кризиси сыяктуу факторлордун чектелген таасири сыяктуу оң көрсөткүчтөр аймактагы жагымдуу бизнес чөйрөсүнө өбөлгө түзөт. Катардагы жумушсуздуктун деңгээли 2022-жылы 0,10% түздү, бул 2021-жылга салыштырмалуу 0,08% га төмөндөдү.

УЛУТТУК ВАЛЮТАНЫН КУРСУУ

Дубай Бириккен Араб Эмираттарына кошулгандан кийин, Катар 1973-жылдын 19-майында Дубайдан өзүнчө Катар риалын чыгара баштаган. Эски банкноттор 90 күн бою параллелдүү жүгүртүүнү улантып, андан кийин жүгүртүүдөн чыгарылган.

Катар риалын долларга байлоонун бир себеби, ага инфляциянын төмөн болушу сыяктуу күчтүү валютанын өзгөчөлүктөрүн берүү болгон. Дагы бир себеби, аны алдын ала айтууга боло тургандай кылуу үчүн өлкөлөр ортосундагы алмашуу курсун турукташтыруу болду. Бул Катарга Катар риалын АКШ долларына байлоо аркылуу мунай экспортунун туруксуздугун азайтууга мүмкүндүк берет.

Катар риалы 1 АКШ доллары = 3,64 караттын белгиленген курсу боюнча АКШ долларына байланган. Бул курс Катардын Эмири Хамад бин Халифа Аль Тани тарабынан 2001-жылдын 9-июлунда кол коюлган 2001-жылдагы №34 Падыша Жарлыгы менен Катардын мыйзамдарында бекитилген. Ошондуктан, Катар риалынын наркынын олку-солкулугун изилдеп жатып, доллардын күчтүү же алсыздыгына көңүл буруунун мааниси бар.

Катарга экспорттоону пландаган компаниялар үчүн Катар риалынын курсун алдын ала билүү үчүн АКШ валютасынын динамикасына көз салуу маанилүү. Бул үчүн, сиз DXY индексин көзөмөлдөй аласыз.

9-сүрөт. DXY индексинин акыркы 5 жыл ичиндеги динамикасы.

Guest published on TradingView.com, Jun 18, 2023 09:33 UTC-4



TradingView

Булак: tradingview.com

DXY индекси эл аралык соодада АКШ долларынын орточо салмактанып алынган наркына байкоо жүргүзүү үчүн АКШ ФРТ¹⁰ тарабынан иштелип чыгып, негизги валюталардын себетине карата доллар күчүнүн өлчөмүн билдирет. DXY индекси 2021-жылдан тартып 2023-жылга чейинки мезгил ичинде доллардын бекемделишин чагылдырат, анткени ФРТ катаал акча-насыя саясатын жүргүзүүнү улантууда.

¹⁰ АКШ ФРТ – АКШнын Федералдык резервдик тутуму. Индексти эсептөөдө алты валюта эсепке алынат: 57,6% салмагы менен евро, 13,6% жапон иенасы, 11,9% салмагы менен фунт стерлинг, 9,1% канада доллары, 4,2% швед кронасы, 3,6% швейцария франкы.

ПАЙЫЗДЫК КОЮМДАРДЫН ДЕҢГЭЭЛИ

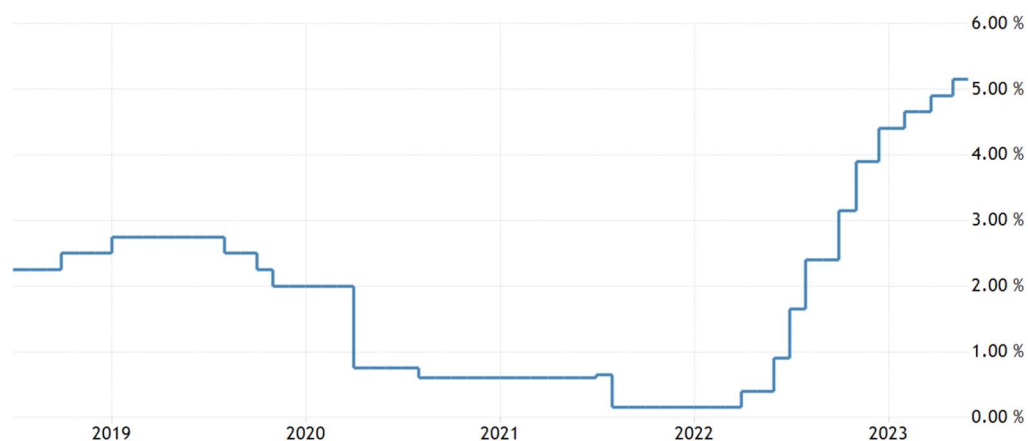
Катардын акча-кредит саясаты негизинен Катар риалын АКШнын долларга байлоо ыкмасына окшош. Бул экономиканын жана валютанын узак мөөнөттүү туруктуулугун камсыздайт.

Катар Борбордук банкы 2023-жылдын июль айында насыя ставкасын 25 базистик пунктка жогорулатып, 6,25 пайызга жеткирген. Бул кадам тынымсыз жогорку инфляцияны чечүүгө багытталган Федералдык резервдин күтүлгөн чейрек пайыздык пунктка жогорулашынан кийин жасалды. Белгилей кетсек, Перс булуңунун мунай жана газ экспорттоочулары көбүнчө федералдык резервдин пайыздык чен боюнча кадамдарын чагылдырышат, анткени көптөгөн аймактык валюталар АКШ долларына байланган.

Катардагы керектөө бааларынын индекси (CPI) быйылкы жылы орто эсеп менен 3%ды түзөрү күтүлүүдө, бул араб дүйнөсүндөгү 9,9% жана Перс булуңунун Кызматташтык Кеңеши (GCC) аймагындагы 3,3% божомолдордон төмөн.¹¹

Учурдагы шарттарды эске алуу менен, АКШнын пайыздык чендеринин кескин жогорулашы доллардын күчөшүнө алып келиши күтүлүүдө, бул өз кезегинде Катардык риалдын наркына таасирин тийгизет жана соода, туризм, меймандостук сыяктуу секторлордун атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүнө таасирин тийгизиши мүмкүн жана кыймылсыз мүлк.

10-сүрөт. Катар Борбордук банкынын QIBOR¹² пайыздык чен динамикасы (5 жыл)



Булак: tradingeconomics.com

КР экспорттоочулары үчүн пайыздык чендердин андан ары жогорулашынын эсебинен катар риалынын күтүлүп жаткан бекемделишине көңүл буруу керек. Бул Катарга импорттоо кирешелүү болушу мүмкүн. Башка жагынан алып караганда, экспортту пландаштырууда компаниялар ошондой эле жогорку пайыздык чендер үй чарбалары менен бизнести каржылоого чыгымдарды көбөйтө тургандыгын эске алышы керек, бул колдогу кирешеге жана айрым товарларга суроо-талапка таасирин тийгизиши мүмкүн.

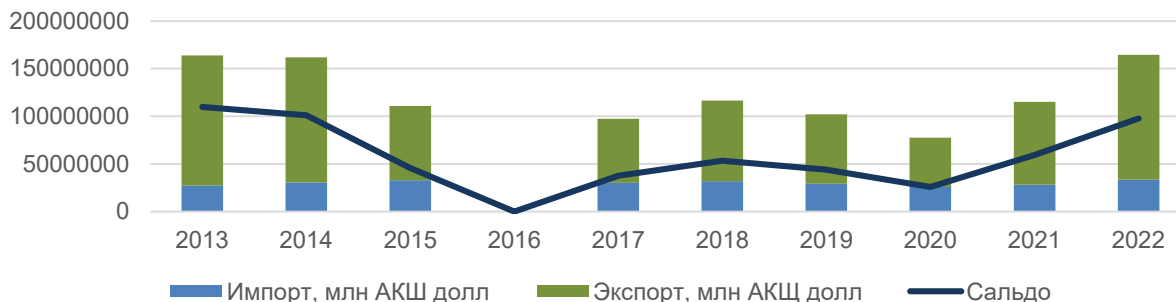
Тышкы сооданын көрсөткүчтөрү

2022-жылы сооданын көлөмү негизинен экспорттун 50%га жана экспорттун 20%га өсүшүнүн эсебинен 61,8%га өстү.

¹¹ Kamco Invest.

¹² QIBOR (кыскар. – The Qatari Interbank Offered Rate) - Катар риалында көрсөтүлгөн Катар Борбордук банкынын пайыздык чен.

11-сүрөт. Катардын тышкы соода көрсөткүчтөрү 2013–2022 жж.



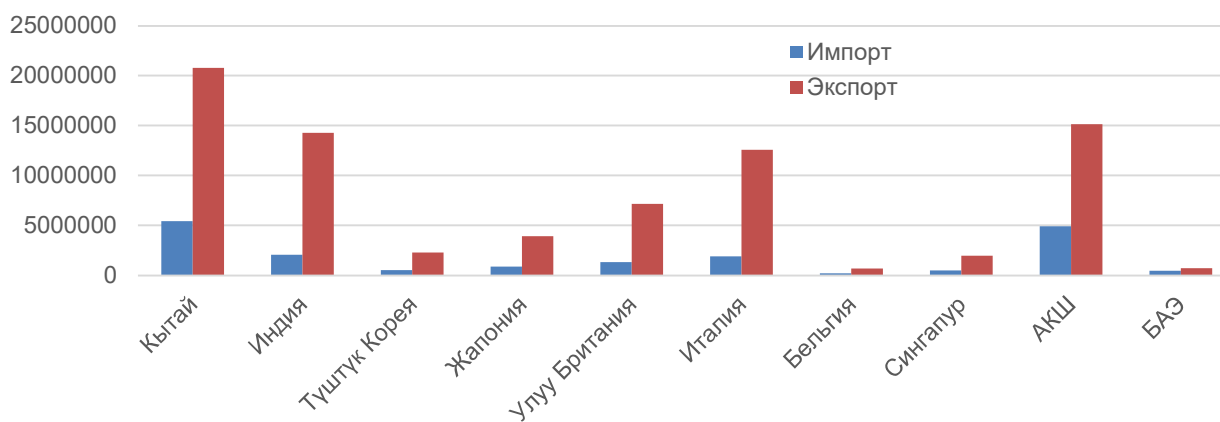
Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

Акыркы 5 жылда Катардын тышкы соода жүгүртүүсү 2018-2020-жылдар аралыгында төмөндөп, бирок 2021-жылы мурунку жылга салыштырмалуу 44% кескин өскөн. 2017-жылдан 2022-жылга чейин тышкы соода балансынын профицити сакталып, 2021-2022-жылдары энергияга болгон баанын өсүшүнүн аркасында соода балансынын жогорку оң маанилери байкалды.

НЕГИЗГИ СООДА ӨНӨКТӨШТӨРҮ

Катар үчүн алдыңкы 10 соода өнөктөшү Кытай, Индия, Түштүк Корея, Жапония, Улуу Британия, Италия, Бельгия, Сингапур, АКШ жана БАЭ сыяктуу өнүккөн өлкөлөрү. Жогорудагы өлкөлөр Катардын жалпы тышкы соода жүгүртүүсүнүн 59% түзөт.

12-сүрөт. 2022-жылы Катардын эң мыкты 10 соода өнөктөшү.¹³



Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

Катардын импортунун жана экспортунун географиялык түзүмүн талдоо концентрациянын жогорку деңгээлин көрсөтөт.

2022-жылы Катардын импортунун 64,9% 10 экспорттоочу өлкөдөн келген. Катарга импорттолгон негизги көрсөткүчтөр жана продукциялар келтирилген (1-таблицаны караңыз). Кытай 2021-жылга салыштырмалуу 20%га көбөйүп, 5,4 млрд АКШ долл менен алдыда турат. Кытайдан кийин 4,9 млрд долл импорт жана өткөн жылдагы 48% өсүш менен АКШ турат. Алдыңкы 10 өлкөдөн импорттун көпчүлүгү Улуу Британияны (-5%) кошпогондо, акыркы 5 жылда оң бойдон калды.

¹³ Күзгү статистикасынын маалымдарынын негизинде.

2022-жылы Катардын экспортунун 77,4% 10 импорттоочу өлкөдөн келген. 2-таблицада Катардан экспорттолгон негизги көрсөткүчтөр жана продукциялар келтирилген.

Экспорттун абсолюттук көлөмү боюнча лидерлер ар бири 15 миллиард АКШ долларынан ашкан Кытай жана Индия болду. Экспорттун өсүү темпи 2021-жылга карата тиешелүүлүгүнө жараша 54% жана 35% түздү. Импорт сыяктуу эле, Катардан экспорт да акыркы 5 жыл ичинде Кореяны (-1%), Жапонияны (-4%) жана Сингапурду (-1%) кошпогондо, алдыңкы 10 өлкөдө өсүүдө.

ТЫШКЫ СООДАНЫН ТОВАРДЫК ТҮЗҮМҮ

2022-жылы Катардан экспорттун негизги бөлүгү 10 тармакта топтолгон, бул жалпы экспорттун 93%га жакынын түзгөн. Эң чоң үлүштү мунай жана газ өнөр жайынын продукциясы (87,7%), жер семирткичтер (0,02%), пластмасса жана алардан жасалган буюмдар (0,025%) жана алюминий жана андан жасалган буюмдар (0,01%) ээлеген.

Алдыңкы тармактар 2018-жылдан 2022-жылга чейин оң динамикасын көрсөтүштү. Мунайдын экспорту 55%, жер семирткичтер 3439%, пластмасса жана андан жасалган буюмдар 2605%, алюминий жана андан жасалган буюмдар 306%, органикалык эмес химия продукциялары; органикалык эмес же органикалык баалуу металл бирикмелери 440%га.

Алдыңкы 10 импорт сектору Катардын жалпы импорттук наркынын 57% түзгөн. Импортто эң чоң үлүштү өзөктүк реакторлор, казандар, жабдуулар жана механикалык түзүлүштөр ээлеген; алардын тетиктери (16%), электр машиналары жана жабдуулары, алардын тетиктери; үн жаздыруучу жана кайра чыгаруучу жабдуулар (8,4%), ошондой эле темир жол же трамвайдын кыймылдуу курамынан (6,6%) башка жердеги транспорт каражаттары.

3-таблица. Катардын экспорттук тармактарынын ТОП-10

Товардын аталышы	2018	2019	2020	2021	2022
Минералдык отун, мунай жана мунай продуктылары; битумдук заттар; минералдык момдор	73,1	62,6	42,1	73,6	114,3
Жер семирткичтер	1,4	1,4	1,3	2,4	3,6
Пластмассалар жана алардан жасалган буюмдар	2,9	2,4	2,07	3,1	3,3
Алюминий жана андан жасалган буюмдар	1,4	1,3	1,2	1,7	2,1
Органикалык эмес химиялык продуктылар; органикалык эмес же органикалык баалуу металлдардын бирикмелери	1,06	0,6	0,7	0,9	1,4
Органикалык химиялык кошулмалар	1,1	0,8	0,6	1,2	1,4
Туз; күкүрт; жер жана таш; шыбак материалдары, акиташ жана цемент	0,05	0,2	0,03	0,5	0,9
Кемелер, кайыктар жана сүзүүчү конструкциялар	0,8	0,2	0,7	1,0	0,8
Темир жол же трамвайдын кыймылдуу курамынан башка жердеги транспорт каражаттары	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4
Кара металлдар	0,4	0,5	0,1	0,1	0,3

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

2018-2022-жылдар аралыгында импорттун жалпы өсүшү негизинен алдыңкы товарлардын импортунун өсүшү менен шартталган. Бул Катардын маанилүү товардык топтордун импортуна олуттуу көз карандылыгын көрсөтүп турат.

4-таблица. Катардын импорттук тармактарынын ТОП-10

Наименование товара	2018	2019	2020	2021	2022
Ядролук реакторлор, казандар, жабдуулар жана механикалык түзүлүштөр; алардын бөлүктөрү	4,9	5,2	4,8	4,9	5,4

Электр машиналары жана жабдуулары, алардын тетиктери; үн жаздыруучу жана кайра чыгаруучу жабдуулар	2,9	2,5	2,2	2,6	2,8
Темир жол же трамвайдын кыймылдуу курамынан башка жердеги транспорт каражаттары	1,9	1,6	1,2	1,9	2,2
Куралдар жана ок-дарылар; алардын тетиктери жана аксессуарлары	0,8	1,1	0,7	0,3	1,8
Кара металлдан жасалган буюмдар	1,3	1,5	1,1	1,1	1,2
Табигый же маданий берметтер, асыл же жарым асыл таштар, асыл металлдар	0,9	0,8	0,6	1,3	1,2
эмерек; шейшептер, матрацтар, матрацтар, диван жаздыктары жана ушул сыяктуулар	0,8	0,7	0,6	0,8	1,0
Фармацевтикалык продуктылар	0,6	0,6	0,7	0,8	0,9
Самолёттор, космостук аппараттар жана алардын тетиктери	2,8	1,5	0,9	0,7	0,9

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

2-БӨЛҮМ: ИМПОРТТУ ТЫШКЫ СООДАЛЫК ЖӨНГӨ САЛУУ

КАТАР СООДА РЕЖИМИНИН СЫПАТТАМАСЫ

Катар 1996-жылдан бери ДСУнун мүчөсү жана КР карата соода режимин - эң ыңгайлуу улуттук режимди колдонот. Ал эми бул КР кандайдыр бир преференцияларды караган өзүнчө Эркин соода келишимдери жок дегенди билдирет.

Катардын Экономика министрлигине федералдык соода саясатын иштеп чыгууга ыйгарым укук берилген. Катар эрежелердин негизинде көп тараптуу сооданы активдүү колдойт жана ДСУнун сүйлөшүүлөрүнө, электрондук соода жана инвестициялар боюнча демилгелерге катышат. Алар Персия булуңунун Өлкөлөрүнүн кызматташтык кеңешинин (мындан ары - GCC¹⁴) бажы биримдигинин жана Панараб эркин сооданын зонасынын мүчөлөрү болуп саналат.

КатарGCC бажы биримдигинин мүчөсү болуп саналгандыктан, анын Сингапур жана Европалык ассоциациясы менен эркин соода жөнүндө келишимдери бар. Буга кошумча, Катар соода, инвестициялар жана башка экономикалык чөйрөлөрдө башка өлкөлөр менен да (Корея Республикасын, Бириккен Королдукту жана Түркияны кошуп) баардыгын ичине камтыган экономикалык келишимдерди түзүүнү пландаштырууда.

5-таблица. Катардын соода келишимдери

Аталышы	Күчүнө кирген жыл	Катышуучу-өлкөлөр
Панараб эркин соода зонасы	1998	Бахрейн, Египет, Ирак, Иордания, Кувейт, Ливан, Ливия, Марокко, Оман, Катар, Сауд Аравиясы, Судан, Сирия, Тунис, БАЭ, Йемен
Персия булуңунун Өлкөлөрүнүн кызматташтык кеңешинин бажы биримдиги (GCC)	2003	Бахрейн, Кувейт, Оман, Катар, Сауд Аравиясы, БАЭ
GCC жана Сингапурдун ортосунда Эркин соода жөнүндө макулдашуу жана Экономикалык интеграциялоо жөнүндө макулдашуу	2013	GCC өлкөлөрү жана Сингапур
Европа эркин соода ассоциациясынын (EFTA) жана GCC ортосунда Эркин соода жөнүндө макулдашуу жана Экономикалык интеграциялоо жөнүндө макулдашуу	2014	GCC өлкөлөрү жана EFTA өлкөлөрү: Исландия, Лихтенштейн, Норвегия, Швейцария.

Булак: ДСУ

2021-жылы Катар, Сауд Арабиясы жана Перс булуңу мамлекеттеринин ортосундагы дипломатиялык кризистин чечилишинен кийин, блокада 2018-2021-жылдары Катарга ТЧИ (түздөн-түз чет өлкөлүк инвестициялар) агымынын терс көрүнүшүнө алып келген кезде, өлкөдө ТЧИнин келечеги оңдуураак көрүнүүдө. Акыркы жылдары өкмөт өлкөнү инвесторлор үчүн жагымдуураак кылуу жана экономиканы диверсификациялоого жардам берүү үчүн ТЧИ чектөөлөрдү жумшартты жана виза режимин жеңилдетти. Жалпысынан алганда, Катардагы Эркин Экономикалык Аймактар ЭЭА (мындан ары - ЭЭА) төмөнкүдөй артыкчылыктарды сунуштайт:

Салык жеңилдиги: ЭЭА иштеген компаниялар киреше, пайда жана капиталдын өсүшүнө салыктык жеңилдиктерди же төмөндөтүлгөн салык ставкаларын пайдалана алышат.

Бажы жеңилдиктери: ЭЭА ишканалары чийки затты жана товарларды бажы алымдарын төлөбөстөн ташып кире алышат, бул экономикалык жактан үнөмдүү өндүрүш жана соода ишмердүүлүгүнө өбөлгө түзөт.

¹⁴ GCC – Gulf Cooperation Council. Сайт <https://www.gcc-sg.org>

Чет элдик менчик: кээ бир учурларда, чет өлкөлүк инвесторлорго бизнесинин 100% ээлик кылууга уруксат берилет, эреже катары, ЭЭА тышкары жерлерде уруксат берилбейт.

Жөнөкөйлөтүлгөн эрежелер: ЭЭА көбүнчө бизнести уюштурууну жана иштетүүнү жеңилдеткен бюрократиялык процедураларды жана эрежелерди жөнөкөйлөштүрүшөт.

Инфраструктура жана кызматтар: ЭЭА адатта, бизнес иштерин жакшыртуу үчүн жакшы өнүккөн инфраструктураны, коммуналдык кызматтарды жана колдоо кызматтарын сунуштайт.

Базарга кирүү: Катардын стратегиялык орду жана аймактагы жакшы өнүккөн транспорт тармагы аймактардагы ишканаларга жакынкы базарларга кирүү мүмкүнчүлүгүн берет.

ЭСИҢИЗДЕРДЕ БОЛСУН:

Ушул басылма экспортко чейинки даярдануу этабында экспорттоону пландаштырууда жардам берүү үчүн кызмат кылат, бирок ал тышкы тоода операцияларын ишке ашыруу үчүн колдонмо катары кызмат кылбайт.

Зарыл документацияны жана продукцияны жүктөп жөнөтүүнү унаалык, брокердик жана бажылык уюмдар менен жүргүзүлгөн консультациялардын негизинде даярдоо сунушталат.

Экспорттоочулар өздөрүнүн чет өлкөлүк кардарлары менен импорттук талаптардын толук топтомун текшерип чыгышы зарыл, алар мындай маселелерди жергиликтүү органдар менен товарларды жөнөтүүгө чейин тактай алышат.

ИМПОРТТУ БАЖЫЛЫК ЖӨНГӨ САЛУУ ЖАНА САЛЫК САЛУУ

Муниципалитет жана айлана-чөйрөнү коргоо министрлиги (ММЕ¹⁵) бажы саясатын аныктайт жана анын аткарылышын көзөмөлдөйт.

Башкы Бажы башкармалыгы (англ. *General Authority of Customs*) бул жагынан колдонулуп жаткан мыйзамдарга, анын ичинде GCC Башкы Бажы мыйзамына жана бажы жол-жоболоруна ылайык, товарлардын өлкөгө жана өлкөгө ташылып келүүсүн контролдоо үчүн жооптуу мамлекеттик орган болуп саналат. Бажы мыйзамдары.

GCC мүчөсү катары Катар Бирдиктүү бажы тарифин колдонот, 7585 тарифтик линиялардын басымдуу көпчүлүгү (87,6%) 5% жана андан ары 11,2% бажы алымдарынан бошотулат. 2021-жылы орточо колдонулган тариф 5%ды түздү, айыл чарба азыктарына тарифтер айыл чарба эмес товарларга караганда жогору. Адвалордук эмес тарифтери бар линиялардын үлүшү 0,7%ды түзөт (тыюу салынган позицияларды кошкондо). 2020-жылдын башынан тарта импортерлер ар бир партия менен товардын келип чыгышы тууралуу сертификатты көрсөтүүгө милдеттүү эмес, бирок алар преференция режимин талап кылууну каалашса, эсеп-фактурада келип чыгышын көрсөтүүсү керек.

«Атайын товарларды¹⁶» камтыган 22 тарифтик линия үчүн, колдонулуучу ставкалар чектелүү чендерден жогору. Бул спирт ичимдиктерин камтыган товарларга карата 14 тарифтик линияга тиешелүү, анда 50% тиешелүү алым 15% чектен ашса, ал эми электрондук тамеки чегүү шаймандары (анын бөлүктөрү) үчүн 8 тарифтик линия, алым 100% жана чектен ашса, ставкасы 15%.

Катардагы бажы жол-жоболору тууралуу көбүрөөк маалымат алуу үчүн шилтемени басыңыз:

¹⁵ ММЕ – Qatar Ministry of Municipality and Environment. Муниципалитет жана айлана-чөйрөнү коргоо министрлигинин сайты <https://www.mme.gov.qa/webcenter/portal/MM>

¹⁶ Тизмеге алкогольдук ичимдиктер, тамеки буюмдары, чочко эти жана башка азыктар кирет.

<https://www.customs.gov.qa/english/pages/default.aspx>

Катар "атайын товарлардын" тизмесин кеңейтип, канттуу же таттуу заттар кошулган канттуу суусундуктарды, ошондой эле канттуу суусундукка айландыруу мүмкүн болгон бардык продуктуларга акциз салыгы салынат. Бул акция 2017-жылы адамдын ден соолугуна же айлана-чөйрөгө зыяндуу деп табылган товарлардан өндүрүлгөн токтомдон келип чыккан. Эми акциздик тизмеге газдалган суусундуктар (50%), энергетикалык суусундуктар (100%), таттуу суусундуктар жана суусундуктар үчүн порошок аралашмалары (50%)¹⁷ кирет.

Кээ бир канттуу суусундуктарга акциздик **салык салынбайт**:

- Курамында кеминде 75% сүтү бар даяр суусундуктар;
- Ымыркайлар үчүн аралашмалар жана өспүрүмдөр үчүн аралашмалар.
- GSO 654:2021 аныктамасы боюнча атайын диета талаптары үчүн керектелген суусундуктар "Атайын диеталык тамактар үчүн алдын ала таңгакталган тамак-ашка жалпы талаптар";
- GSO 1366:2021 аныктамасы боюнча медициналык максаттар үчүн керектелген суусундуктар "Атайын медициналык максаттар үчүн тамак-аш азыктары менен иштөөгө жалпы талаптар".

2016-жылы GCC мүчөлөрү Кошумча нарк салыгы (КНС) боюнча келишим түзүшкөн жана 2018-жылы Катар 5% КНС киргизген. Бул салык көпчүлүк товарларга жана кызматтарга, анын ичинде тамак-ашка да тиешелүү.

Акциз жана КНС боюнча кошумча маалыматты төмөнкү шилтемелерден тапса болот:

<https://ecustoms.gov.qa/qccsw/jsf/common/custExternalHome.jsf>

<https://qta.gov.qa/en/what-is-excise-tax/>

ЖӨНГӨ САЛУУНУН ТАРИФТИК ЭМЕС ЧАРАЛАРЫ

Техникалык жөнгө салуу жана стандарттар

2002-жылдан бери Катар Стандартташтыруу боюнча Башкы Уюму (QS), Курчап турган чөйрөнү коргоо министрлигине караштуу стандартташтыруу жана метрологияга байланыштуу маселелер боюнча жооптуу орган болуп саналат. Бул уюм GCC Стандарттар Уюмунда (мындан ары - GSO) стандарттарды белгилөө жол-жоболоруна катышат. Улуттук деңгээлде министрлик 2016-2021-жылдар аралыгында кошумча 6161 стандарт түзүп, жалпы санын 26500гө жеткирди, 2020-жылдын аягында кабыл алынган 1214 техникалык регламент. Стандарттардын 95%дан ашыгы 2020-жылдын акырына карата GCC стандарттарын чагылдырган.

ТАМАК-АШ АЗЫКТАРЫН ЖӨНГӨ САЛУУ

Тамак-аш азыктарын жөнгө салуу мыйзамдары GSO тарабынан белгиленет жана катышуучу мүчө-мамлекеттер тарабынан кабыл алынат. Бардык GCC мүчө-мамлекеттери, анын ичинде Катар, GSO алкагында түзүлгөн мыйзамдарга кошумча улуттук тамак-аш мыйзамдарын иштеп чыгууга жана ишке ашырууга укуктуу. Көпчүлүк учурларда, стандарттар жана

¹⁷ АКШнын Айыл чарба министрлигинин отчету "Азык-түлүк жана айыл чарба импортунун эрежелери жана стандарттары жөнүндө отчет"

техникалык регламенттер боюнча Катардын эрежелери GSO стандарттарына же эл аралык стандарттарга негизделген.

Санитардык жана фитосанитардык талаптар

Санитардык жана фитосанитардык талаптар боюнча негизги мыйзамдар тамак-аш азыктарын контролдоо жөнүндө жобо (1990-ж. № 8 Мыйзам) жана ага өзгөртүүлөрдү киргизүү (2014-ж. № 4 Мыйзам жана 2017-ж. № 20 Мыйзамы) болуп саналат. Бул Регламент азык-түлүктүн коопсуздугун жана жарактуулугун, анын ичинде импорттолуучу жана жергиликтүү тамак-аштын соодасын, таңгагын/маркировкасын жана ташууну камсыз кылуу үчүн азык-түлүккө көзөмөлдү жөнгө салат. Тамак-аш азыктары бекитилген техникалык регламенттердин жана стандарттардын талаптарына ылайык келүүгө тийиш. Кабыл алынган документтерде белгиленген талаптарды аткарбагандыгы үчүн мыйзамда санкциялар жана айыптар каралган. Коомдук Саламаттыкты сактоо министрлигинин Тамак-аш коопсуздугу департаменти тамак-аш азыктарынын коопсуздугунун талаптарына, анын ичинде тамак-аш азыктарынын коопсуздугу боюнча саясатына жана контролуна тиешелүү функциялардын көбүн аткарат жана тиешелүү техникалык регламенттердин сакталышын камсыздайт. Саламаттыкты сактоо министрлиги тиешелүү органдар менен, анын ичинде Муниципалитеттин жана айлана-чөйрөнү коргоо министрлигинин (ММЕ) Айыл чарба иштери жана балык чарба департаменти, МОСІ жана QS27 менен координациялайт.

Катар улуттук тамак-ашты аккредитациялоо жана каттоо тутумун ишке киргизди, бул демилгенин алкагында тамак-ашты каттоо үчүн электрондук портал Foodstuff Certificate for Health and Destruction (E-Service) иштелип чыкты.

Бардык тамак-аш азыктары үчүн лабораториялык анализ талап кылынбайт. Үлгү тестирилөө рынокто жаңы өнүмдөрдү же мурунку сыноодон өтпөй калган продукцияны эске алуу менен тобокелдикке негизделген мамилеге ылайык жүргүзүлөт. Сыноонун натыйжалары талап кылынган анализдин түрүнө жараша, адатта, 1 күндөн 10 күнгө чейин созулат (мисалы, микробиологиялык тесттер көбүрөөк убакытты талап кылат). Тамак-аш үлгүлөрүн лабораториялык анализдөө үчүн талапкерлер тандалган буюмдардын наркынын 0,5% өлчөмүндө алым төлөшөт. Компетенттүү органдар тарабынан тамак-аш көзөмөлү жол-жоболору боюнча чогултулган жергиликтүү тамак-аштын үлгүлөрүн текшерүү үчүн эч кандай акы алынбайт. Саламаттыкты сактоо министрлиги тамак-аш импорту үчүн алдын ала уруксатты талап кылбайт, бирок импорттолуучу азыктар Катардын стандарттарына жана талаптарына жооп беришин талап кылат. Бардык тамак-аш азыктары, анын ичинде импорттолгондор маркировкалоо талаптарында (QS № 9) белгиленген жалпы талаптарга жооп бериши керек:

- уруксат берилген кошумчалардын тизмеси (QS № 2500);
- тамак-аш азыктарынын милдеттүү жарактуулук мөөнөтү (КС № 150-1);
- тамак-аш азыктарынын түрүнө жараша конкреттүү талаптар.

Саламаттыкты сактоо министрлиги мезгил-мезгили менен Катарга алып келинген тыюу салынган тамак-аш азыктарынын тизмесин негиздеп жарыялап турат. Тыюу салынган нерселердин үч түрү бар:

- кооптуу же халал эмес тамак-аш сыяктуу техникалык регламенттердин же стандарттардын талаптары (үзгүлтүксүз негизде);
- Эл аралык эпизоотиялык бюро (ЭЭБ) өлкөдөгү тигил же бул оорунун эпидемиологиялык абалы жөнүндө отчеттору (убактылуу негизде);
- өзгөчө учурлар, мисалы, өлкөдөгү эпидемиологиялык кырдаал жөнүндө маалыматтын жоктугу, мында тобокелдик импорттолуучу тамак-аш азыктарына (убактылуу негизде) өтүшү мүмкүн.

Мындай кепилдиктер (убактылуу негизде) СФС Келишимина ылайык келет. Катар ЭЭБ жана Codex Alimentarius Комиссиясынын мүчөсү жана Өсүмдүктөрдү коргоо боюнча эл аралык конвенциянын келишим түзүүчүсү болуп саналат.

Маркалоого карата талаптар

Продукциянын маркалоосу так, окула турган жана текшерүү жана идентификациялоо үчүн оңой жеткиликтүү болушу керек. Ал буюмдун өзүнө, буюмга тиркелген этикеткага, продукциянын этикеткасына, продукт таңгагына, продукт тобунун таңгагына же тиркелген продукт баракчасына колдонулушу мүмкүн.

Катар рыногунда сатылган бардык тамак-аш өнүмдөрүн маркалоого милдеттүү. Бардык этикеткалар араб тилинде гана, же араб тилинде же башка тилинде болушу керек. Англис тили, адатта, экинчи тил катары колдонулат, бирок башка тилдер бекитилген стандарттарга жана эрежелерге ылайык колдонулушу мүмкүн.

GSO стандарт 9:2019 тиешелүү GSO стандарты Катарда тамак-аш маркалоо өнүмдөрүн маркалоого карата талаптарды белгилейт. Алар дүң жана чекене жеткирүүлөргө жайылтылат. Экспорттоочулар бажылык жол-жоболоштурууга байланыштуу көйгөйлөргө учурабаш үчүн этикеткага болгон талаптарды сактап, анын тактыгы жана окууга мүмкүн болушу боюнча маалыматты текшериши керек.

GSO 2333:2019 жана GSO CAC GL 1:2008 стандарттары маркалоодо жана тамак-аш продукциясынын жарнамасында ден-соолук үчүн азыктык баалуулугу жана пайдалуулугу жөнүндө жарыяларга таандык. Эт стандарты Алиментариус кодексин толуктайт.

Маанилүү учурлар:

Бир эле өнүмдүн ар кандай таңгактары өзүнчө каттоону талап кылат.

Таңгакты, салмакты жана штрих-кодду кошуп, этикеткадагы өзгөртүүлөр кайра баалоону талап кылат.

Катарда импорттоочулар жергиликтүү керектөө жана реэкспорт үчүн өнүмдөрдү маркалоого уруксат алышы керек.

Тамак-аш маркалоосуна келсек, Катар тамак-аштын бардык түрлөрүн маркалоонун жалпы талаптары боюнча техникалык регламентке (№ QS9) ылайык иш кылат. Тамак-аш этикеткаларында, атап айтканда, продукт жана фирмалык аталыштар, өндүрүүчүнүн аты жана дареги, чыгарылган өлкө жана ингредиенттердин тизмеси камтылууга тийиш. Өндүрүүчү баштапкы этикеткага же контейнерге өндүрүш жана жарактуулук мөөнөтүн басып чыгарышы керек.

Саламаттыкты сактоо министрлиги тамак-аш азыктарынын этикеткалары GSO 9/2013 жана GSO 2233 (Тамак-аш азыктарын маркалоо талаптары) ылайык берилиши керектигин жарыялады. Азыктык баалуулугунун фактылары продуктунун таңгагында араб жана англис тилдеринде көрсөтүлүшү керек. Талапка жооп бербеген бардык продуктулар четке кагылат же реэкспорттолот, жаңы жашылчалар, мөмө-жемиштер, эт жана балык, алдын ала таңгакталган кичинекей азык-түлүктөр (20 чарчы см ашпаган), ар кандай формадагы суу коммерциялык эмес колдонуу үчүн импорттолгон таңгактардын жана тамак-аштын.

Төмөнкү GSO техникалык регламенттери Катардын ченемдерин изилдөө үчүн пайдалуу маалымдама документтери болуп калат:

- GSO CAC GL 1:2018 «Тамак-аш өнүмдөрү жөнүндө адаштыруучу билдирүүлөр боюнча жалпы колдонмо»
- GSO 839:2021 «Тамак-аш таңгагы – 1-бөлүк: Жалпы талаптар»

- GSO 1863:2021 «Тамак-аш таңгагы – 2-бөлүк: Пластик таңгагы – Жалпы талаптар»
- GSO OIML R 87:2021 «Таңгактагы өнүмдүн саны»
- GSO ISO 1000:2009 «Таңгакталган тамак-аш өнүмдөрү үчүн үлгү алуу ыкмасы»
- GSO 2142:2011 «Генетикалык модификацияланган кайра иштетилген тамак-аш өнүмдөрүнө жана жемдерге карата жалпы талаптар»
- GSO 654:2021 «Атайын диеталык тамактануу үчүн таңгакталган тамак-аш өнүмдөрүнө карата жалпы талаптар»
- GSO 1366:2021 «Атайын медициналык максаттар үчүн колдонулган тамак-аш өнүмдөрүн сатууга карата жалпы талаптар»
- GSO/CAC 107:2007 «Тамак-аш кошулмаларын ошол бойдон сатууда маркалоо»
- GSO 2101:2010 «Белокко бай концентрацияланган тамак-аш кошулмалары»
- GSO 2282:2013 «Адам керектөөсү үчүн чөп осүмдүктөрүн маркалоо»
- GSO 5034:2018 «Светофордун түстөрү түрүндө таңгакталган өнүмдөрдүн тамак-аш баалуулугун маркалоо»
- GSO 2232:2021 «Ичүүчү сууну маркалоо».

Таңгактоо талаптары

ЭСИҢИЗДЕРДЕ БОЛСУН:

Катарда тамак-аш өнүмдөрү менен байланышкан материалдарга карата GSOнун 20 ашык эрежелерди камтыган тамак-аш өнүмдөрү үчүн таңгакка жана контейнерлерге карата кеңири тизмеси бар. Тамак-аш өнүмдөрүнүн экспорттоочулары алардын тамак-аш өнүмдөрүнүн таңгагына карата колдонулчу эрежелерди өздөрүнүн кардарлары (импорттоочулары) менен макулдашып алышы керек.

Экспорттоочулар изилдөөгө тийиш болгон стандарттардын тизмеси:

- GSO 839:2021 «Тамак-аш таңгагы — 1-бөлүк: Жалпы талаптар», металлды, айнекти, пластикти, кагазды, картонду, көп кабаттуу текстилди жана жыгач пакеттерди кошуп, тамак-аш таңгактары үчүн эрежелерди белгилейт.
- GSO 1863:2021 «Тамак-аш таңгагы — 2-бөлүк: Пластик таңгагы. Жалпы талаптар» тамак-аш өнүмдөрү менен байланышкан пластик таңгагына кошумча талаптарды, мисалы, таңгактоочу материалдын массасына карата ар кандай заттардын концентрациясын аныктайт.

Жемиштердин экспорттоочулары төмөнкүлөр менен тааныштырылышы керек:

- GSO 124:1990 «Жаңы жемиштер жана жашылчалар үчүн коробкаларга карата жалпы талаптар».
- GSO 2231:2012 «Тамак-аш өнүмдөрү менен байланыш үчүн арналган материалдарга карата жалпы талаптар» стандарттын негизинде тамак-аш өнүмдөрү менен байланышкан материалдарды контролдоо боюнча схемалардын сакталышы үчүн.

ПЛАСТИКТИ КОЛДОНУУ ЖААТЫНДАГЫ САЯСАТ

Катарда 2022-жылдан бери бир жолу колдонулуучу желим баштыктарды колдонууга тыюу салынган.

Министрлер Кабинетинин жакында кабыл алган токтомуна ылайык, Министрлик 2022-жылдын 15-ноябрынан тартып мекеме-ишканаларга, ишканаларга жана соода борборлоруна азыктарды таңгактоо, көрсөтүү, иштетүү, ташуу же ташуу үчүн бир жолу колдонулуучу желим баштыктарды колдонууга тыюу салынганын жарыялады. бардык түрдөгү товарларды жана

аларды кайра колдонууга жарамдуу полиэтилен баштыктарга алмаштыруу: полиэтилен баштыктары, биологиялык жактан ажыроочу баштыктар, кагаздан же “токулган” кездемеден жасалган баштыктар жана бекитилген стандарттык спецификацияларга жооп берген башка биологиялык ажыроочу материалдар.

Регламентте «желим баштыктар, алардын категориясына жараша, алардын бузулуучу, кайра колдонууга же кайра иштетүүгө жарамдуу экенин көрсөткөн белги болушу керек»¹⁸ деп каралган.

Өнүмгө карата талаптар

ТАМАК-АШ КОШУЛМАЛАРЫ

GSO 192:2019, Codex Alimentarius «Товарлар үчүн тамак-аш кошулмаларанын жалпы спецификациясы» стандарты бекитилген тамак-аш кошулмаларын аныктоо боюнча маалымдама болуп саналат.

Экспорттоочулар өздөрүнүн тамак-аш кошулмаларына Катардын жактыруусун алып, аны өнүмдүн этикеткасында белгилеши керек. Ушул процесс этикетканы баалоо үчүн онлайн аткарылат.

ПЕСТИЦИДДЕРДИН КАЛДЫКТАРЫН ЖАНА БАШКА БУЛГООЧУЛАРДЫ ЖӨНГӨ САЛУУ

Айыл чарба продукциясындагы пестициддер, булгоочулар жана микробиологиялык критерийлер боюнча талаптарды изилдөө үчүн төмөнкүдөй стандарттарды изилдеп чыгуу сунуш кылынат:

- MRL 1/2019 «Айыл чарба жана тамак-аш өнүмдөрүндө пестициддердин калдыктарынын камтылышынын максималдуу түрдө жол берилген деңгээлдери».
- GSO 2481:2021 «Тамак-аш өнүмдөрүндө ветеринардык препараттардын калдыктарынын камтылышынын максималдуу деңгээлдери»
- GSO CAC 193:2021 «Тамак-аш өнүмдөрүндөгү жана жемдердеги булгоочуларга жана токсиндерге карата жалпы стандарт».
- GSO 2532:2016 «Органикалык тамак-аш өнүмдөрүндөгү пестициддердин жана булгоочулардын калдыктарынын максималдуу чектери».
- GSO 193:2021 «Тамак-аш өнүмдөрүндөгү жана жемдердеги булгоочу заттар жана токсиндер».
- GSO 1694:2005 «Тамак-аш гигиенасынын жалпы принциптери».
- 1016:2017 «Тамак-аш өнүмдөрүнүн микробиологиялык критерийлери».
- GSO 2483:2021 «Трансмайлуу кислоталар».
- GSO 2359:2014 «Экстракция үчүн эриткичтер жана тамак-аш өнүмдөрүн жана тамак-аш ингредиенттерин өндүрүүдө алардын калдыктарынын камтылышынын чектери».

ИМПОРТТУК ЖОЛ-ЖОБОЛОР

Катарга тамак-аш импорттоодон мурун ал Саламаттыкты сактоо министрлигинин системасы аркылуу импортер тарабынан каттоодон өтүшү керек¹⁹. Импорттоочулар системага жеткиликтүүлүк алуу үчүн компаниялардын маалымдарын берип, соода лицензиясын жүктөп, төлөмдү жүргүзүшү керек. Бул системада импорттоочулар импорттук суроо-талаптарды бере алышат, продукцияны каттай алышат, этикеткаларды жана башка аракеттерди жасай

¹⁸ <https://thepeninsulaqatar.com/article/23/06/2022/qatar-to-ban-single-use-plastic-bags-from-november-15>

¹⁹ <https://www.moph.gov.qa/english/derpartments/healthaffairs/foodsafety/portshealthnfoodcontrol/Pages/ServiceDetails.aspx?ItemId=203>

алышат. Продукт катталгандан кийин, импорттоочулар этикеткасын баалоодон өтүшөт жана тиешелүү маалыматты берүү менен импорттук суроо-талаптарды бере алышат. Келген товарлардын стандарттарга шайкештиги текшерилип, бажы төлөмдөрү төлөнүп, товарлар чыгарылат. Импортчулар бул системаны чечимдерге даттануу жана жүктү кармоо же четке кагуу жөнүндө билдирүүлөрдү алуу үчүн да колдоно алышат. Бажылык жол-жоболоштурууну тездетүү үчүн документтерди жергиликтүү тилге которуу талап кылынбайт.

Тамак-аш азыктарын көзөмөлдөөнү жөнгө салуу боюнча №8 мыйзамга ылайык Катардын Экономика жана соода министрлигинин импорттоочулар реестринде катталмайынча, эч кимге же уюмга Катарга сатуу үчүн азык-түлүк импорттоого уруксат берилбейт.

Катар өкмөтү тарабынан белгиленген жобого ылайык, бардык тамак-аш азыктары Катардын Саламаттыкты сактоо министрлигинде баалоо жана каттоо системасынан өтүшү керек. Тамак-аш азыктарын каттоо министрликтин алдындагы Тамак-аш коопсуздугу жана көзөмөлдөө департаменти тарабынан жөнгө салынат. Бул департамент Катар дүйнөнүн көпчүлүк өлкөлөрүнөн импорттогон жашылча-жемиштен тартып эт жана эт азыктарына, сүт азыктарына, балыкка жана башка ар түрдүү азыктарга чейин импорттолуучу тамак-аш азыктарынын бардык түрлөрүн көзөмөлдөйт.

Катар тараптын негизги талабы – ЖЧК катары компания түзүү жана аны Катардын Соода жана өнөр жай министрлигинен каттоодон өткөрүү же Катарда өнөктөштүн болушу. Ошол эле учурда ЖЧКны каттоо үчүн бул компаниянын акцияларынын 51% кем эмес катарлык өнөктөш-демөөрчү талап кылынат. Мындай талап бажы жол-жоболорунда продукцияны алып келүүдө ишкананын коммерциялык номери талап кылынганына байланыштуу. Бул номерсиз, ошондой эле расмий эсеп-фактуралар жок болсо, Катар тарапка жөнөтүлгөн товарлардын (*air bill* же *sea bill*) келип чыгышы тууралуу сертификат жана таңгак баракчалары бажыдан өткөрүлбөйт жана чыгарылган өлкөгө кайтарылат.

Мындан тышкары, азык-түлүк товарларын ташып келүү тартиби товарлардын ар бир жеткирилиши үчүн өлкөнүн бажы терминалдарынын лабораторияларында продукциянын сапатын милдеттүү түрдө кокус текшерүүнү камтышы мүмкүн. Тыюу салынган заттар буюмдун курамында табылган учурда, бул продуктуна жеткирүүгө тыюу салынат.

Тамак-аш азыктарынын негизги текшерүүсү болуп антибиотиктердин, бактериялардын, аралашмалардын курамы жана продукциянын маркировкасында декларацияланган компоненттердин сакталышы саналат. Мисалы, импорттолгон ичүүчү суу 40 аналитикалык элемент боюнча текшерилет, мисалы, катиондор, иондор, кычкылтек, оор металлдар (коргошун, сымап, жез, кадмий, никель ж.б.) ж.б.

Продукциянын коопсуздугун жана сапатын тастыктоо үчүн легалдаштырылган эсеп-фактура жана келип чыгышынын сертификаты талап кылынат, эт азыктарын экспорттоодо жогоруда айтылгандардан тышкары гигиеналык сертификат, компетенттүү мекеме тарабынан берилген халал сертификаты (эт азыктарына талаптар мурда жиберилген). Маанилүү шарт - араб тилиндеги товарлардын маркасынын болушу. Этикеткалар жөнөтүү алдында коюлушу керек. Өндүрүлгөн жана жарактуулук мөөнөтү бардык "оригиналдуу" тамак-аш азыктарынын этикеткаларында болушу керек.

Тиешелүү порталга шилтеме төмөндө:

<https://www.moph.gov.qa/english/derpartments/healthaffairs/foodsafety/portshealthnfoodcontrol/Pages/ServiceDetails.aspx?ItemId=203>

3-БӨЛҮМ: НЕГИЗГИ ЭКСПОРТТУК СЕКТОРЛОРДУ ТАЛДОО

Экспортту көбөйтүү боюнча өлкөнүн артыкчылыктарына ылайык келүүнү камсыз кылуу үчүн ушул жол көрсөткүчтүн алкагында төмөнкүдөй товардык топтор үчүн потенциал талданып чыгат:

- Эт продукциясы – ТЭИ ТН 02-бөлүгү;
- Балык продукциясы – раздел ТЭИ ТН 03-бөлүгү;
- Балды кошуп, сүт продукциясы – ТЭИ ТН 04-бөлүгү;
- Жаңы жана кайра иштетилген өсүмдүк продукциясы – ТЭИ ТН 07 жана 08-бөлүктөрү;
- Алкоголсуз суусундуктар – ТЭИ ТН 02-бөлүктөрүнөн 20 жана 22-бөлүктөрүнөн өзүнчө товардык позициялар;
- Текстиль жана тигүү продукциясы – ТЭИ ТН 50 жана 67-бөлүктөрү.

2022-жылы Кыргызстан менен Катардын ортосундагы КР өнөктөш өлкөлөрүнүн ортосундагы сооданын көлөмү 0,5 млн АКШ долл түздү. Былтыркыга салыштырмалуу 52%га азайган. Өз ара сооданын азайышы экспорттун 52%га азайышы менен шартталган.

6-таблица. КРнын тышкы соода жүгүртүүсү, млн АКШ долл

Өнөктөш-өлкөлөр	Товар жүгүртүүсү	Экспорт	Импорт	Сальдо
Кытай	4 130 269	60 800	4 069 468	-4 008 668
Россия	3 234 563	963 624	2 270 939	-1 307 315
Казакстан	1 188 042	438 179	749 863	-311 684
Түркия	628 926	140 674	488 252	-347 577
Өзбекстан	599 254	236 647	362 608	-125 961
АКШ	246 834	4 820	242 014	-237 193
Германия	180 424	15 797	164 627	-148 830
Корея Республикасы	157 598	1 059	156 538	-155 479
БАЭ	125 739	101 003	24 736	76 267
Индия	117 869	10 478	107 390	-96 912
Катар	54 000	54 000	0	54 000

Булак: КРнын Улутстаткому

2022-жылы экспорттун көлөмү 2021-жылга салыштырмалуу 52%га төмөндөп, 0,5 млн АКШ долл жеткен.

КЫРГЫЗСТАНДАН КАТАРГА ЭКСПОРТТУН ПОТЕНЦИАЛДУУ МҮМКҮНЧҮЛҮКТӨРҮ

Азыркы учурда, Катар КР үчүн салттуу рынок болуп саналбайт, жана экспорт майда партиялуу болуп саналат, же болбосо туруктуу эмес мүнөздө болот (мисалы, көргөзмөлөргө үлгүлөрдү жөнөтүү). Бул рынок КРнын экспорттоочулары тарабынан деталдуу изилденүү үчүн келечектүү рынок катары каралат. Талдоо үчүн бир нече критерийлер колдонулган:

- 5 жылдык мезгил ичинде КРнан Катарга экспорттун бар болушу;
- 5 жылдык мезгил ичинде КРнын экспортунун абсолюттук көлөмдөрү;
- Салыштырмалуу атаандаштык артыкчылыгынын көрсөткүчү (RCA) 0,50 көп;
- 2022-жыл үчүн Катардын импортунун өсүшүнүн көрсөткүчтөрү;
- Акыркы жыл үчүн Катардын импортунун өсүшүнүн көрсөткүчтөрү (анткени пандемия үчүн 5 жыл үчүн статистика төмөндөтүлгөн болушу мүмкүн).

7-таблица. Катарга экспорттоо үчүн потенциалдуу товардык позициялардын талдоосу

ТЭИ ТН коду	Товардын аталышы	2018- 2022-жж. Катарга КРнын экспорту	2018-2022 жж. КРнын экспорту (баардыгы)	RCA (2018- 2022)	2022- жылдагы Катардын импорту (баардыгы)	2018-2022- жылдар үчүн Катардын импортунун орточо жылдык өсүшү	2022-жыл үчүн Катардын импортунун орточо жылдык өсүшү
0106	Башка тирүү жаныбарлар	32	809		32064	3	35
0409	Накта бал	161	8 050	7,20	9 175	9%	1%
0802	Жаңы же кургатылган, кабыгынан тазаланган же тазаланбаган, кабыгы менен же кабыгы жок башка жаңгактар...	10	47 727	5,30	25 759	4%	28%
0806	Кургатылган жүзүм	8	18 404	7,83	17 157	10%	33%
6117	Шальдар, шарфтар, кашнелер, мантильялар, вуальдар жана ушул сыяктуу буюмдар	6	3 935	2,28	111 879	3%	6%
6405	Башка бут кийим	1	3 403	2,10	55 113	14%	51%

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

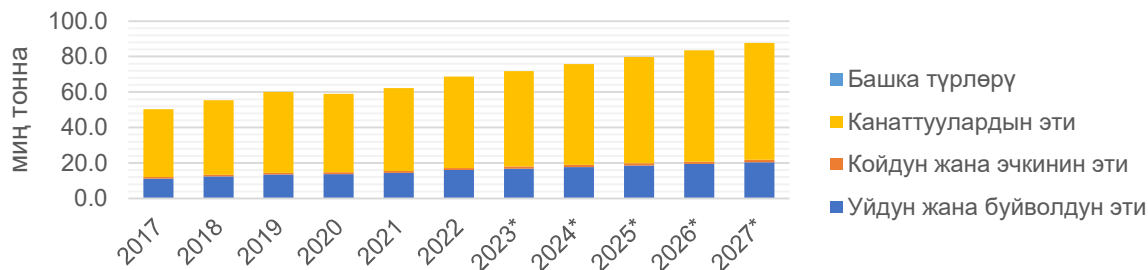
Талдоонун негизинде мындан ары талдоо үчүн товардык позициялар тандалып алынган (4-таблицаны караңыз). Ушул товардык позициялар менен катар ушул сыяктуу товардык топтордон жаңы товарларды чыгаруу мүмкүнчүлүгүн кароо керек (мисалы, «ЭТ» товардык тобунан параллелдүү түрдө тоок этин жана субөнүмдөрдү экспорттоо мүмкүнчүлүгүн изилдесе болот).

Рынокту талдоо рыноктун көлөмүнүн төмөнкүдөй көрсөткүчтөрүн камтыйт: сатуулардын динамикасын жана болжолун, сатуулардын каналдары боюнча түзүмүн (электрондук коммерциянын серебин кошуп), керектөөчүлөрдүн өзгөчөлүктөрүн жана артыкчылыктарын, таңгактоо тенденцияларынын серебин.

ЭТ РЫНОГУН ТАЛДОО

Катардын салттуу тамактары Жакынкы Чыгыштын тамактарына окшош: күрүч шишкебектери, жашылчалар (пияз, помидор, цуккини, баклажан), махбус (эт же жашылча менен бышырылган күрүч) жана салуна (жашылча жана күрүч кошулган ачуу шорпо). Эртең мененки тамакка йогурт, **эжигей**, зайтун жана кофе кирет. Түшкү тамак негизги тамак, ал эми кечки тамак жана эртең мененки тамак жеңил болот. Рамазан айында тамактануу адаттары өзгөрөт: күндүз орозо кармашат, кечки тамактар бай. Ислам динине байланыштуу чочконун эти арам. Жергиликтүү эт өндүрүүчүлөр өнүгүп жатат, бирок жем, суу сырттан ташылып келет. Козунун эти жана канаттуулар популярдуу. Эт керектөөнүн жана көлөмүнүн өсүшү күтүлүүдө.

13-сурет. Катардагы эт сатуунун динамикасы жана болжолу



Булак: © Euromonitor International

Катардын эт рыногунда козу эти 2020-жылы 49% нарктык үлүшү жана 26% базар үлүшү менен алдыңкы сегмент болуп саналат. Андан кийин 2020-жылы нарктык үлүшү 27% жана көлөмдүк үлүшү 60% менен канаттуулардын эти турат. Уй эти башка негизги категория болгон, 2020-жылы нарк жагынан 18% үлүшү менен. 205,000 тонна жалпы эт базары 2020-жылы 3% га өсөт деп күтүлүүдө.

Орточо жылдык өсүү темпи 2025-жылга чейин 240 миң тоннаны түзөт. Канаттуулар эң көп керектелген эт болгон, 2020-жылы эттин жалпы керектөөсүнүн 60% дан ашыгын түзгөн жана 2025-жылга чейин эт категориясында эң чоң азык-түлүк сегменти болуп кала берет деп күтүлүүдө.

Кыргызстан кой этин экспортко чыгарып жаткандыктан, бул багытты мындан ары да өнүктүрүү зарыл, анткени кой этин (анын ичинде кой, козу жана эчки) керектөөнүн эң жогорку өсүүсү күтүлөт (жылдык орточо өсүш: 2020-2025-жылдары 12%). Кой этинин категориясы үчүн өсүштүн негизги кыймылдаткычы жергиликтүү базарларда жаңы же муздатылган эттин өсүшү болуп саналат. Тоңдурулган козу этинин базар көлөмү 569 миллион Катар реалын түзөт.

Катардагы эт сатуу каналдары

Жеке супермаркеттер

Жеке супермаркеттер чекене сатуунун көпчүлүк бөлүгүн түзөт жана сектор кеңейүүдө. Катар рыногунда заманбап сооданын үлүшү салыштырмалуу жогору.

Дүң сатуучулар

Дүң сатуучулар түздөн-түз керектөөчүлөргө, чакан супермаркеттерге жана ресторандарга сатышат.

Супермаркеттердин жалпы жана бренддик акциялары Катарда кеңири таралган жана жергиликтүү жана чет элдик компаниялар тарабынан кеңири колдонулат. Гезиттик жарнактар жана кошумчалар көбүнчө тамак-аш жана башка азыктарды сатуу үчүн колдонулат. Тележарнак абдан эффективдүү болгону менен кымбат.

Азык-түлүктүн баасы адатта дистрибьюторлор үчүн 20-25%, дүң сатуучулар үчүн 5% жана чекене сатуучулар үчүн 10-15% түзөт. Катар КНС же сатуу салыгын албайт. Эттин олуттуу көлөмү супермаркеттер жана гипермаркеттер аркылуу берилет, бул жалпы рыноктун 46% түзөт. Пандемиядан бери керектөөчүлөр ден-соолукка жана коопсуздукка көбүрөөк көңүл бура башташты. Гипермаркеттер жана супермаркеттер стандарттарды сактай алышты. Башка соода объектилерине MegaMart жана Rawabi Hypermarket, үй-бүлөлүк тамактануу борбору, Ansar Gallery жана башкалар кирет. Ал эми Катардагы ири эт жеткирүүчү ишканалар негизинен этти кайра иштетүүчү интеграцияланган компаниялар. Австралия, Канада, АКШ, Түштүк Африка ж.б. сыяктуу ири өлкөлөрдөн эт алып келип, аны ар кандай кесимдерге бөлүп

иштетип, анан таңгактап, ар кандай каналдар аркылуу таратуу үчүн маркалоо кылынат. Жеткирүүчүлөр негизинен өнөр жай аймактарында жайгашкан.

8-таблица. 2022-жылы өлкөлөр жана товардык позициялар боюнча Катардын эт импорту²⁰

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, АКШ млн долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
0207	0105 товардык позицияда көрсөтүлгөн үй канаттууларынын эти жана субөнүмдөрү, жаңы, муздатылган	311,6	Бразилия	72,7 %
			Оман	4,6 %
			Түркия	4,5 %
0204	Жаңы союлган койдун же эчкинин эти, муздатылган же тоңдурулган	170,3	Австралия	33,8 %
			Түштүк Африка	18,1 %
			Танзания	15,4 %
0202	Бодо малдын эти, тоңдурулган	92,8	Индия	26,7 %
			Бразилия	24,9 %
			АКШ	20,1 %
0201	Бодо малдын эти, жаңы же муздатылган	98,1	Пакистан	25,5 %
			Австралия	20,5 %
			Бразилия	14,6 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

2022-жылы Катар Бразилия (72,7%), Оман (4,6%) жана Түркия (4,5%) тарабынан 311 млн долларга канаттуулардын этин импорттогон. Экинчи орунду Австралия (33,8%), Түштүк Африка (18,1%) жана Танзания (15,4%) берген импорттук наркы 170 млн АКШ долл менен козу менен эчкинин эти ээлейт.

КР экспорттоочулары үчүн өсүү көрсөткүчтөрүн жана рыноктун өзгөчөлүктөрүн эске алуу маанилүү. Эт импорту 2018-2022-жылдар аралыгында 11% орточо жылдык төмөндөөнү түздү, 2022-жылы күчтүү 20% өсүш менен, бул дүйнөлүк инфляция жана эттин баасынын өсүшү менен байланыштуу болушу мүмкүн.

КЫРГЫЗСТАНДЫН ЭКСПОРТТУК ДАРАМЕТИ

КР экспорттоочулары «Тоңдурулган үй тоокторунун өлүктөрүнүн жана ички азыктарынын бөлүктөрү» субпозициясына көңүл бурушу керек. 2022-жылы импорт 135 миллион долларды түзгөн. Акыркы 5 жылда импорттун 10% өсүү менен оң тенденциясы байкалды, биздин экспортчулар экспорттук мүмкүнчүлүктөрдү кылдат изилдеп, муздатылган ата мекендик тооктордун логистикасын өнүктүрүүсү зарыл. Акыркы 5 жылда КР кой этинин максималдуу жалпы экспорту 2197 тоннаны, ал эми 2022-жылы 2021 тоннаны түздү.

Катардагы козу рыногу акыркы жылдары өсүп жатат жана 2023-2027-жылдар аралыгында 5% орточо жылдык өсүү жетиши күтүлүүдө. Калктын өсүшү, туризм жана калктын кирешесинин өсүшү кой этине болгон суроо-талапты стимулдайт деп күтүлүүдө. Суроо менен сунуштун ортосундагы чоң ажырым рынокту жагымдуу кылат.

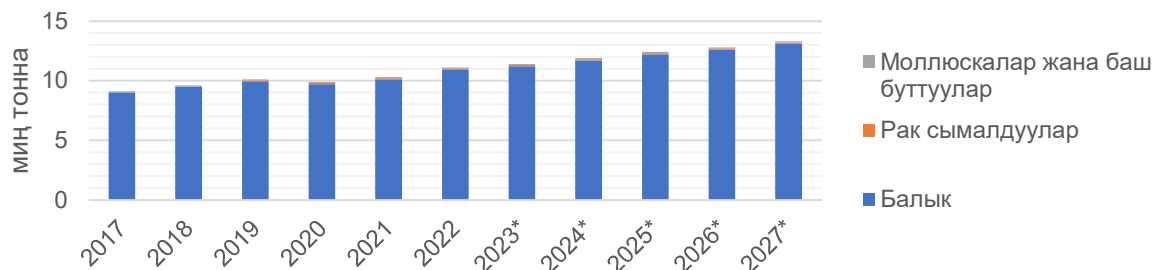
БАЛЫК ПРОДУКЦИЯСЫНЫН РЫНОГУН ТАЛДОО

Катар балык жана деңиз азыктары рыногу 2023-жылы 1,9 млрд долл киреше алып келет. 2023-2028-жылдар аралыгында рыноктун жыл сайын 4,21%га өсүшү күтүлүүдө.

Катар балык базарында сатуу 2022-жылы 7,9% өсүп, 10,9 миң тоннага жеткен. Сатуу болжолу 2027-жылы орточо жылдык өсүш 4,0% же 13,1 миң тонна деңгээлинде күтүлүүдө.

²⁰Эскертүү. Талдоо эттин түрлөрү боюнча рыноктун структурасын түшүнүү үчүн 4 орундуу ТЭИ ТН коддорунун негизинде жүргүзүлгөн. Мисалы, субпозицияларга бөлүү жаныбарлардын бөлүктөрүн - өлүктөрдү, барабандарды ж.б.

14-сүрөт. Катарда балык жана деңиз азыктарын сатуу динамикасы жана болжолу



Булак: © Euromonitor International

Бул сектордо 98%дан ашыгы балык сатууга туура келет ²¹.

Премиум таза жана органикалык деңиз азыктарына болгон суроо-талаптын өсүшү, ошондой эле бул азыктарды сатуунун жана популярдуулугун жогорулатууга түрткү берет. Жалпысынан алганда, 2022-жылы бул категорияда кымбатыраак импорттук балыктын ордуна үнөмдүү деңиз азыктарынын жергиликтүү өндүрүшүнүн негизинде күчтүү өсүш күтүлүүдө.

9-таблица. 2022-жылы өлкөлөр жана товардык позициялар боюнча Катардын балык импорту

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, АКШ млн долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
030214	Жаңы же муздатылган "salmo salar" атлантикалык лососу жана "hucho hucho" дунай лососу	8,1	Норвегия	94 %
			Улуу Британия	6 %
			Дания	0,2 %
030389	Тоңдурулган башка балыктар	3,6	Оман	26 %
			Тайвань (Кытай)	21 %
			Мьянма	17 %
030313	Атлантикалык лосось (salmo salar) жана дунай лососу (hucho hucho), тоңдурулган	1	Норвегия	50 %
			Оман	46 %
			Чили	2 %
030284	Жаңы же муздатылган лаврак (dicentrarchus spp.)	12,4	Туркия	98 %
			Испания	0.5 %
			Оман	0.5 %
030481	Тынч океан лососунун, атлантика лососунун (salmo salar) жана дунай лососунун (hucho) сулп эти, тоңдурулган	5,6	Норвегия	90 %
			Сингапур	6 %
			Чили	4 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

2022-жылы Катар 126 млн долл балык жана деңиз азыктарын импорттогон, анын ичинен «0302 жаңы же муздатылган балык», «0303 Тоңдурулган балык» жана «0304 Балык филеси жана башка балык эти» 79 млн долл АКШ же 63%. лосось негизги берүүчүлөр Норвегия, Түркия, Оман болуп саналат.

Кыргызстандын экспорттук дарамети

КР экспорттоочулары форель балыгынын керектелишине кеңири талдоо жүргүзүүлөрү зарыл.

²¹ Euromonitor International 2023.

Дүйнөлүк инфляцияны жана европалык жеткирүүчүлөрдүн балык продукциясынын баасынын өсүп кетүү болжолун эске алуу менен, Катардын рыногуна баасы жана сапаты жагынан оптималдуу нарк сунушу менен кирүү мүмкүнчүлүгү бар.

Катардын форель жана филе импортунун товардык түзүмүнө таянсак, бул рынок КР экспорттоочулары үчүн абдан жагат, бирок бул сектор географиялык диверсификацияны жана рыноктун жаңы мүмкүнчүлүктөрүн издөөнү талап кылат.

СҮТ РЫНОГУН ТАЛДОО

Кыргызстандын экспорттук түзүмүн, ошондой эле Катар рыногунун алыстыгын эске алуу менен бул сереп салууда (серепте) сактоо мөөнөтү кыска сүт азыктары каралбайт. Мындай азыктарга сүт, каймак, айран жана йогурт кирет. Бул позициялар боюнча орточо экспорттук аралык, алардын өзгөчөлүктөрүн жана узак убакыт бою ташуу мүмкүн эместигин эске алуу менен, учурда 500-700 км түзөт. Талдоо үчүн "Эжигей жана быштак" жана "ак май" деген 2 позиция каралат.

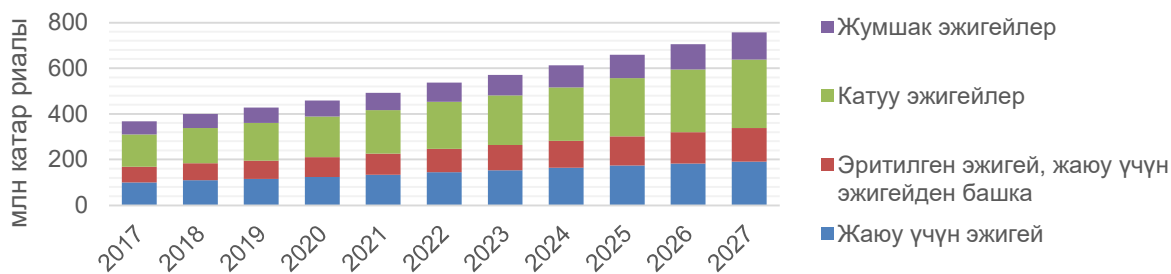
Эжигей рыногу

Катардын эжигей рыногунда чекене сатуу 2022-жылы 8,4%га (учурдагы баалар боюнча) өсүп, 534 млн катар риалга (146 млн долл) жеткен. Сатуу болжолу 2027-жылы 7,1% же 752 млн катар риал (446,5 млн долл) дейт ²². Эжигейдин эки түрү рыноктун 2/3 бөлүгүн ээлейт: булар - катуу эжигейлер (32,9%) жана сүйкөөчү эжигейлер (31,9%).

Эжигей сатуунун физикалык көлөмү 2022-жылы 10,6 миң тоннага жетип, 2027-жылга карата 14 миң тоннага жетиши болжолдонууда. 2028-жылга карата эжигей рыногунун көлөмү 4,5 миллион кг болот деп күтүлүүдө.

Эжигей рыногунда 2023-жылы киши башына орточо көлөмү 1,1 кг болушу күтүлүүдө. Орточо баасы бир нерсеге 11 АКШ долл.²³

15-сүрөт. Катарда эжигей сатуунун динамикасы жана болжолу



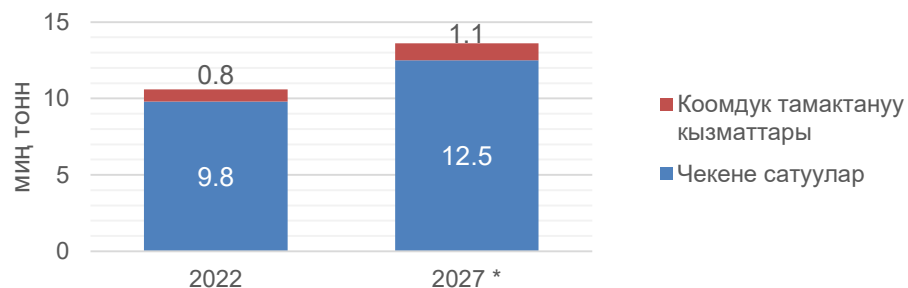
Булак: © Euromonitor International

Бүгүнкү күндө Кыргызстан эжигейди ЕАЭБ өлкөлөрүнө гана экспорттоп, азырынча Катарга экспорттой элек. Бирок экспортту диверсификациялоо максатында өндүрүүчүлөр бул рынокту изилдеши керек. Катар эжигей рыногу жылдык сатыгы болжол менен 20 млн АКШ долл түзүп, 2027-жылга карата 446,5 млн долл жетери болжолдонгон өнүгүп келе жаткан рынок болуп саналат.

²² Euromonitor International 2023.

²³ Statista- <https://www.statista.com/outlook/cmo/food/dairy-products-eggs/cheese/qatar#price>

16-сүрөт. Катардагы “Эжигейлер” сатуу каналдары, миң тонн



Булак: © Euromonitor International

Инфляциянын күтүлүшүнөн жана таза кирешенин төмөндөөрү тууралуу божомолдордон улам керектөөчүлөргө эжигей азыктарын сатып алууга мүмкүндүк берүү үчүн, эжигейдин тышкы кабынын көлөмү өзгөрөрү күтүлүүдө.

2022-жылы эжигей сатуу каналдары боюнча сатуу түзүмү боюнча чекене соода 26,3 миң тоннаны же 65,4%ды, коомдук тамактануу тармактары 13,9 миң тоннаны же 34,6%ды түздү.

Эжигей Катарда популярдуу жана сүт жана жумуртка сыяктуу башка сүт азыктарын толуктап, негизинен эртең мененки жана түшкү тамакка желет. Эжигейди кечки тамакка да жешет, бирок эртең мененки же түшкү тамакка эжигей жегендей кеңири таралган эмес. Бирок, ден-соолукту чыңдоо тенденциясы өсүп жаткандыктан, семирүү жана жүрөк-кан тамыр оорулары сыяктуу ден-соолукка байланыштуу көйгөйлөрдүн тобокелдигине дуушар болгон керектөөчүлөр эжигейден баш тартып, ден-соолукка пайдалуу варианттарды тандап жатышат. Кошумчалай кетсек, Перс булуңундагы өлкөлөр дүйнөдө ден соолук көйгөйлөрү эң көп таралган аймактардын катарына кирет. Бул жагынан алганда, аз майлуу параметрлери барган сайын популярдуу болуп жатканы калыштуу эмес.

Катуу жана сүйкөөчү эжигейлер популярдуу, ал эми эң мыкты азыктар көбүнчө рецепттерге ингредиенттер катары киргизилет же өз алдынча закуска катары жешет, өзгөчө көбүнчө эжигей кубиктери балдарга берилет. Эжигей салттуу жана заманбап рецепттерде колдонулат, мисалы, моцарелла пиццада кеңири таралган, ал эми камырга толтурулган фатайер жана манакеш пирожкилери көбүнчө аккави сыяктуу ак маринадалган эжигейлерди колдонушат. Лабне сыяктуу сүйкөөчү эжигейлер, ошондой эле бат-баттан чөктүрүүгө колдонулат, ал эми жайма түрүндөгү кайра иштетилген эжигей көбүнчө мектеп түшкү кутуларына бутерброд жасоо үчүн колдонулат.

2017-жылы GCC дипломатиялык кризиси башталгандан берки жергиликтүү сүт өндүрүшүнүн өсүшү болжолдонгон мезгилде Катардын сүт өнөр жайына эң чоң таасирин тийгизет деп күтүлүүдө. Атап айтканда, жаңы сүт, йогурт жана эжигейдин ата мекендик өндүрүшүнүн туруктуу өсүшү күтүлүүдө. Baladna жана башкалар сыяктуу жергиликтүү бренддер акыркы жылдары Сауд Аравиясы жана Бириккен Араб Эмираттары сыяктуу коңшу мамлекеттердин салыштырмалуу аздыгына карабастан ийгиликтүү сатуунун күчтүү өсүшүнө ээ болушту. Катар өкмөтүнүн колдоосу жергиликтүү сүт ишканаларынын өнүгүшү үчүн маанилүү болду жана өлкөнүн импортко болгон көз карандылыгын азайтуу жана жергиликтүү керектөөчүлөр үчүн баанын өсүшүн минималдаштыруу аракеттери абдан ийгиликтүү болду.

10-таблица. 2022-жылы өлкөлөр жана товардык позициялар боюнча Катардын эжигей импорту

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
040690	Башка эжигейлер	29	Франция	13,3 %
			Италия	10,9 %

			Голландия	10,3 %
040610	Жаңы эжигейлер (жетиле элек), аны менен бирге сары суу-альбумин эжигейлери жана быштак	22,8	Дания	38,1 %
			Италия	26,8 %
			Германия	13,1 %
			АКШ	30,6 %
040620	Бардык сорттогу майдаланган же үбөлөнгөн эжигейлер	2,7	Туркия	28,5 %
			Африка	24 %
			Дания	18,8 %
040630	Эритилген, майдаланбаган жана үбөлөнбөгөн эжигейлер	34,2	Марокко	18 %
			Польша	13,1 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

Кыргызстандык экспортчулар Катарда өнөктөштөрдү тандоону пландаштырып жатканда, тармакта болуп жаткан өзгөрүүлөргө, мисалы, Катарда эжигей сатыгын көбөйтүүгө мүмкүндүк берүүчү жаңы азыктардын пайда болушуна көңүл буруусу зарыл. Азыр Түштүк Азиянын эң чоң максаттуу аудиториясы үчүн жаңы продукт – эртең мененки жана түшкү тамакка жегенге даяр эжигей кошулуп тоңдурулган *параталар*²⁴ бренди тренд боло баштаганы байкалууда. Сүт жана аны менен бирге эжигей продукциясынын кеңири портфелине ээ көптөгөн ири ишкер топтору бул жаңы иштелмелерге кызыгуу менен көз салып турушат ²⁵.

2022-жылы Катар 90 млн АКШ долл эжигей импорттогон, анын 29 млн АКШ долл башка эжигейлерге жумшалган. Экинчи орунда жетиле элек жаңы эжигейлер туруп, аларга 22,8 млн АКШ долл сарпталган.

КР экспорттоочулары үчүн өсүш көрсөткүчтөрүн жана рыноктун өзгөчөлүктөрүн эске алуу маанилүү. Эжигей импортунун 2018-2022-жылдар аралыгындагы орточо жылдык өсүш көрсөткүчү 1% болсо, дүйнөлүк инфляция менен шартталган 2022-жылы 20% түзгөн.

Ак май рыногу

Катардын ак май рыногунда 2022-жылы чекене сатык 7,7%га (учурдагы баалар боюнча) өсүп, 95,6 млн катар риалга (26 млн АКШ долл) жеткен. Сатык божомолу боюнча 2027-жылы жылдык орточо көрсөткүч 6,2% өсөрү же 132,6 млн катар риалга (36,4 млн АКШ долл) жетери болжолдонууда²⁶.

2022-жылы ак майды сатуунун физикалык көлөмү 8,45 миң тоннаны түзүп, 2028-жылга карата 11,46 миң тоннага жетиши болжолдонууда. 2022-жылы ак майдын орточо баасы 9,56 АКШ долл²⁷ түздү. Ак май жана спред рыногунун 60% ээлейт.

Бүгүнкү күндө Кыргызстан ЕАЭБ өлкөлөрүнө ак майды экспорттоп, Катарга азырынча экспорттой элек. Катар ак май рыногу 2027-жылга карата 36,4 млн АКШ долл жетет деп күтүлүп жаткан 1 млн АКШ долл ашык жылдык сатуунун өсүшү менен өсүп жаткан рынок.

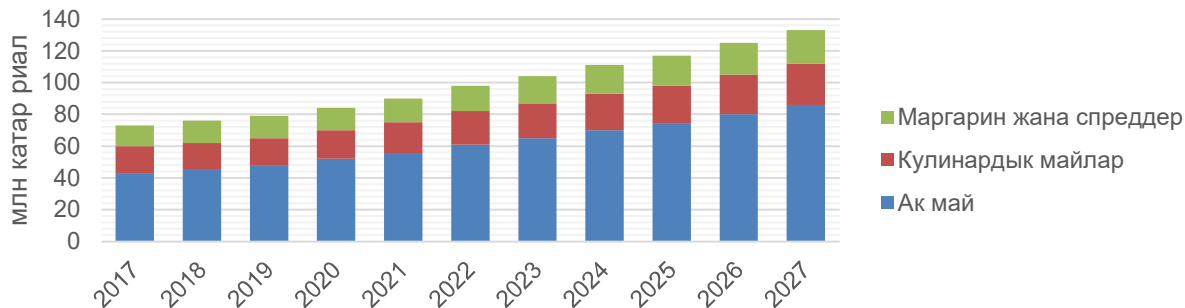
²⁴ Эжигей кошулган парата – бул бүтүн дан унунан ачытылбай жасалып, ичине чеддер эжигей, пияз, жашыл чили жана кара калемпир салынган даамдуу тококтор. Эжигей кошулган бул нанды эртең менен же түшкүсүн жегенге өтө ылайыктуу.

²⁵ Euromonitor International 2023.

²⁶ Euromonitor International, 2023.

²⁷ Statista.com

17-сурет. Катарда ак майдын сатуунун динамикасы жана болжолу



Булак: © Euromonitor International

2022-жылы Катар 39,7 млн АКШ долл ак майды импорттогон.

11-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Катардын ак май импорту

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
040510	Ак май	39,7	Индия	29 %
			Дания	29 %
			Жаңы Зеландия	16 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

Экспортчулар өсүү темптерин жана рыноктун өзгөчөлүктөрүн изилдеши керек. Ак майдын импортунун 2018-2022-жылдардагы орточо жылдык өсүшү 13% терс көрсөткүчтө болгон, ошону менен бирге 2022-жылы импорт 82%га кескин өскөндүгү байкалган.

Кыргызстандын экспорттук дарамети

Катардын эжигей жана ак май импортунун товардык түзүмүнөн улам КР экспорттоочуларын "ак май" жана "башка эжигейлер" субпозициялары кызыктырышы мүмкүн. Башка эжигейлер акыркы 5 жылда оң динамикасын көрсөтүп жатат, ошондуктан биздин экспорттоочулар экспорттук мүмкүнчүлүктөрдү кылдат изилдеп, логистиканы өнүктүрүүсү керек. Кыргызстан башка эжигейлерди 2017-жылы максималдуу 5154 тонна, ал эми 2022-жылы 2385 тонна экспорттогон. 5 жыл ичинде импорттун азайганына карабастан, чекене сатуунун көрсөткүчтөрү өсүүдө. Кыргызстан ак майды 2020-жылы 5 миң тонна экспорттоп, эң чоң көрсөткүчкө жетсе, 2022-жылы 4,7 миң тонна экспорттогон.

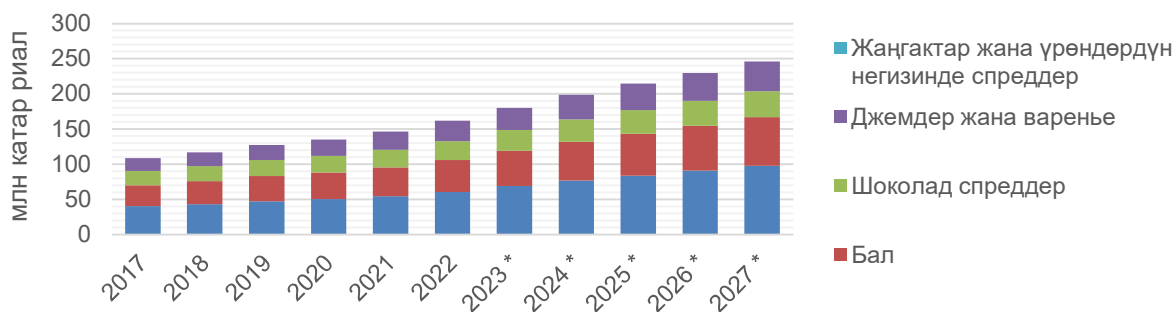
Катарда эжигей менен ак майдын чекене сатыгы акыркы жылдары (2020-жылды кошпогондо) тынымсыз өсүүдө жана 2023-2027-жылдар аралыгында жылдык орточо өсүш темпи 5% (эжигей) жана 6% (ак май) жетиши күтүлүүдө. Калктын өсүшү, экономикалык туруктуулук жана колдо болгон кирешенин өсүшү Катар рыногун жагымдуу кылат. Экспорттоочулар кургактагы транспорттун логистикасын, мүмкүн болгон дистрибуция каналдарын ойлонуштурушу керек, потенциалдуу өнөктөштөр үчүн баалуу сунуштарды даярдап, андан соң экспорттук сатууну пландаштырышы керек.

БАЛ РЫНОГУН ТАЛДОО

Катар рыногунда балдын чекене сатыгы 2022-жылы 10,6%га (учурдагы баалар боюнча) өсүп, 162 млн катар риалга (44,5 млн АКШ долл) жеткен. Сатуу болжолу боюнча, 2027-жылы

жылдык орточо өсүш 7% же 246 млн катар реалга (67,5 млн АКШ долл) жетиши божомолдонууда²⁸.

18-сүрөт. Катарда таттуу спреддерди сатуу динамикасы жана болжолу



Булак: © Euromonitor International

2022-жылы бал сатуунун физикалык көлөмү 1014 тоннаны түздү. Божомолдор боюнча, 2027-жылга карата сатуунун көлөмү 1413 тоннага жетет.

Бал таттуудан тышкары, сезгенүүгө каршы, антиоксидант жана антибактериалдык касиеттери менен табигый дары катары популярдуу. Жергиликтүү керектөөчүлөр жөтөлдү дарылоо үчүн балды кеңири колдонушат, ал эми күйүктөрдү жана жарааттарды айыктыруу үчүн жергиликтүү колдонушат. Социалдык чектөөлөрдүн алынып салынышы менен жергиликтүү керектөөчүлөр кеңселерге жана мектептерге баруу менен катар кадимки режимине кайтып жатышат. Ата-энелер балдары үйдө көпкө отургандан кийин сасык тумоого жакын болорун билишет, ошондуктан балды активдүү колдонушат, бул аларга пайдалуу.

Катарлык керектөөчүлөр көбүнчө таттуу даамдан ырахат алышат жана күчтүү закуска маданиятына ээ, бул таттуу спреддердин кеңири спектрин популярдуу кылат. Эң популярдуу бал, джем жана мармелад, ошондой эле жагымдуу даамы менен шоколад спреддери. Варенье жана мармеладдардын ичинен ананас, мөмө-жемиш даамдары эң популярдуу. Аз гана керектөөчүлөр өздөрүнүн вареньелерин жана конфигурацияларын жасашат, ал эми үйдө жасалган альтернативалар таңгакталган таттуу спреддер менен олуттуу атаандашпайт.

Супер жана гипермаркеттер Катарда таттуу спреддерди таратуу боюнча алдыңкы каналдар бойдон калууда. Бул соода түйүндөрү бардык керектөөчүлөр үчүн оңой жеткиликтүү, бул Катардагы урбанизациянын жогорку деңгээлин чагылдырат. Мындан тышкары, супермаркеттер жана гипермаркеттер өнүмдөр, бренддер жана даамдар боюнча таттуу спреддердин абдан кеңири спектрин сунушташат, бул аларды таттуу спреддерди сатып алууну каалаган керектөөчүлөр үчүн ачык тандоо болуп саналат.

Болжолдонгон мезгил ичинде таттуу жайылган сатуулардын өсүшүн күтүүгө болот, анткени калктын өсүшү, Катардын экономикасынын соода эмбаргосунан жана COVID-19 пандемиясынан калыбына келиши жана батыштын тамак-ашына жана тамактануу адаттарына болгон кызыгуунун жогорулашы өнүгүүнүн жагымдуу сценарийине көмөктөшөт бул категория.

Болжолдонгон мезгил ичинде таттуу спреддердин бардык категорияларында дени сак варианттар пайда болушу күтүлөт, айрыкча, канттын жогорку мазмуну үчүн өзгөчө жагымсыз репутацияга ээ шоколад спреддери. Катардагы жашоонун жогорку деңгээли жана өлкөдө жашаган өтө бай адамдардын саны өсүп жаткандыгы ден-соолукка пайдалуу азыктар үчүн премиум бааларды төлөөгө даяр олуттуу керектөөчү базанын бар экенин билдирет. Бул, айрыкча, ден соолук жана ден соолукту чыңдоочу өнүмдөрдүн кымбат баалары бренд ээлери

²⁸ Euromonitor International, 2023.

үчүн жогорку киреше маржасын билдиргендиктен, бул алдыңкы таттуу жайылган бренддерге кант, туз жана майды азыраак камтыган жакшыраак өнүмдөрдү иштеп чыгууга кеңири мүмкүнчүлүк ачат. Тактап айтканда, жаңы таттуу таркатуу варианттары негизинен жаш керектөөчүлөргө жагышы мүмкүн, алар дагы туруктуулукка көбүрөөк көңүл бурган бренддерди баалашат.

Инфляция жана баанын өсүшү уланып жаткан таттуу спреддерди керектөөчүлөрдүн тандоосунда маанилүү ролду ойной берет. Тактап айтканда, учурда көптөгөн чет элдиктердин чектелген эркин кирешеси бар, бул аларды арзаныраак бренддерге өтүүгө же аларды таптакыр керектөөнү токтотууга мажбур кылышы мүмкүн.

12-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Катардын бал импорту

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
040900	Табигый бал	9,1	Индия	21 %
			Йемен	17 %
			Германия	13 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

2022-жылы Катар 9,1 млн АКШ долл балды импорттогон, анын ичинде Индия (21%), Йемен (17%), Германия (13%).

КР экспорттоочулары үчүн өсүү көрсөткүчтөрүн жана рыноктун өзгөчөлүктөрүн эске алуу маанилүү. Бал импорту 2018-2022-жылдар аралыгында 9% орточо жылдык өсүштү жана 2022-жылга карата 1% өсүштү.

Кыргызстандын экспорттук дарамети

2022-жылы Катар импортунун терс динамикасына карабастан, өткөн жылы Катарга 20 миң АКШ долл же 7 тонна (1,8%) бал жөнөтүлүп, балдын биринчи экспорттук рыногу болуп калды, ал эми эң чоң көлөмдөгү бал 2018-жылы 11 тоннада экспорттолгон.

Акыркы жылдары Кыргызстандан балдын жалпы экспортунун эң максималдуу көлөмү 704 тоннаны (2017-жылы), ал эми 2022-жылы 257 тоннаны түзгөн.

Бал сатууну көбөйтүү үчүн, биздин экспорттоочулар Катар керектөөчүлөрүнүн талаптарын эске алуу менен, жаңы маркетинг мүмкүнчүлүктөрүн кылдаттык менен карап чыгуулары керек.

Катардын бал рыногу оң динамикада болуп, 2023-2027-жылдары жылдык орточо өсүш темпи 6.3% га жетери күтүлүүдө. Жогоруда кеп кылынган онлайн соода платформаларына көңүл буруу зарыл.

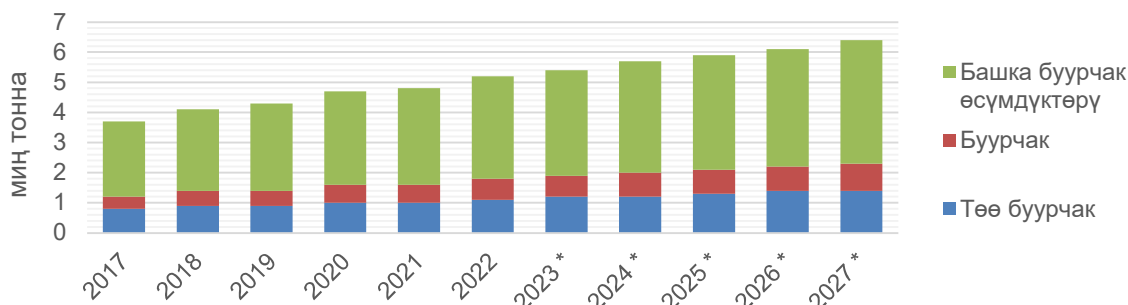
ЖАШЫЛЧА-ЖЕМИШ РЫНОГУН ТАЛДОО

Кыргызстандын экспорттук түзүмүн, ошондой эле Катар рыногунун алыстыгын эске алуу менен арзан баадагы жана орточо экспорттук аралыгы кыска жашылчалар менен буурчак өсүмдүктөрү бул сереп салууда каралбайт. Бул мүнөздөмөлөрдү эске алуу менен картөшкө талдоодо каралбайт.

Буурчак рыногу

Катар рыногунда буурчак сатуу 2022-жылы 8,8%га (физикалык түрдө) өсүп, 5257 тоннага жеткен. Сатуу болжолу жыл сайын 4,2% өсүш менен бааланат жана 2027-жылга карата 6365 тоннага жетет ²⁹. Төө буурчак сатуунун үлүшү 1141 тоннаны же 21,7%ды түздү.

19-сүрөт. Катарда буурчак өсүмдүктөрүн сатуу динамикасы жана болжолу



Булак: © Euromonitor International

Бүгүнкү күндө Кыргызстан көптөгөн өлкөлөргө буурчак экспорттойт, анын ичинде Балкан өлкөлөрүнө, Түркияга, Россияга, Жакынкы Чыгыш өлкөлөрүнө, Афганистанга, Кавказ өлкөлөрүнө, Түштүк Азия өлкөлөрүнө өзгөчөлөнүп турат. Кыргызстан Катарга товар жеткирбейт.

Пандемияга чейин азыктар, анын ичинде буурчак өсүмдүктөрү көбүнчө кадимки чекене дүкөндөрдө сатылып алынган. Бирок, COVID-19 чектөөлөрү керектөөчүлөрдү онлайн соодага өтүүгө мажбур кылды. Carrefour, Lulu жана Spinneys сыяктуу ири заманбап дүкөндөр электрондук коммерция порталдары аркылуу керектөөчүлөрдү кызыктырды. Алардын ордун Kibsons, Fresh to Home, El Grocer, InstaShop жана башка интернет-дүкөндөрү ээледі. Заманбап чекене дүкөндөр өзүн-өзү тейлөөчү кассаларды кабыл алып, NowNow, Talabat жана Deliveroo сыяктуу e-commerce колдонмолору менен кызматташат. Бул ыңгайлуу кызматтар импульстарга болгон суроо-талапка оң таасирин тийгизип, сатуунун күчтүү өсүшүнө алып келди.

13-таблица. 2022-жылы өлкөлөр жана субпозициялар боюнча Катардын буурчак импорту

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
071340	Кургатылган, кабыгынан тазаланган же тазаланбаган, чагылган же чагылбаган жасмык	11,8	Канада	86 %
			Индия	11 %
			Туркия	1 %
071320	Кургатылган, кабыгынан тазаланган же тазаланбаган, чагылган же чагылбаган нокот (нут)	6,1	Индия	55 %
			Австралия	13 %
			Канада	6 %
			Мьянма	36 %
071331	Vinga mungo (l.) hepper же vinga radiata(l.) wilczek түрүндөгү кургатылган, кабыгынан ажыратылган, тазаланган төө буурчак	2,6	Индия	29 %
			Аргентина	17 %
			Аргентина	77 %
071333	Кадимки төө буурчак, анын ичинде майда уруктуу ак төө буурчак (phaseolus vulgaris), кургатылган	1,3	Мадагаскар	8 %
			Индия	6 %
			Австралия	82 %
071350	Тоют буурчагы же ири уруктуу жылкы буурчагы (vicia faba var. major) жана тоют буурчагы же жылкы буурчагы . . .	0,6	Перу	8 %
			Иордания	6 %
			Иордания	6 %

²⁹ Euromonitor International 2023.

071310	Буурчак (pisum sativum), кургатылган	2,4	Канада	54%
			Украина	40 %
			Италия	3 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

2022-жылы Катар 32 млн АКШ долл буурчак (0713 товардык позиция) импорттогон, анын 11,8 млн АКШ долл (66%) жасмык. Экинчи орунда башка жашылчалар, буурчак өсүмдүктөрү, кургатылган нокот 6,1 миллион доллар жана кургатылган нокот 6,1 млн АКШ долл турат.

КР экспорттоочулары үчүн өсүү көрсөткүчтөрүн жана рыноктун өзгөчөлүктөрүн эске алуу маанилүү. 2018-2022-жылдар аралыгында 1% орточо жылдык өсүш, ошондой эле 2022-жылга карата 20% өсүш дан буурчак импортун түздү.

Кыргызстандын экспорттук дарамети

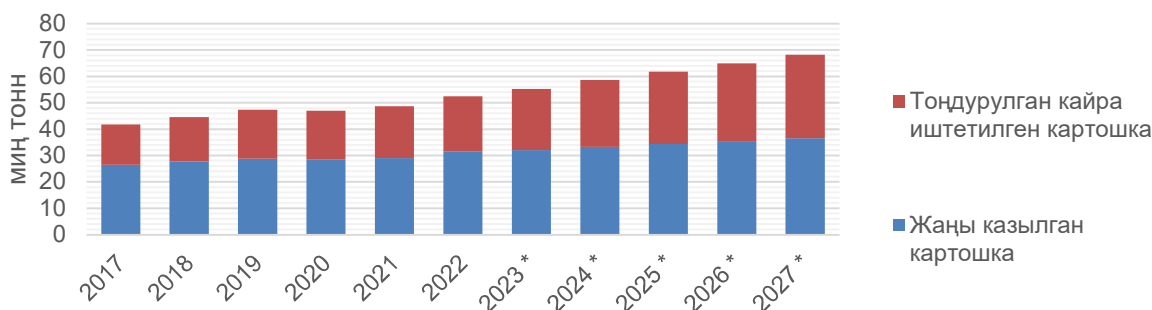
Катардагы буурчак өсүмдүктөрүнүн импортунун товардык түзүмүнөн улам КР экспорттоочуларын, "жасмык", "нокот" жана "буурчак" позициялары реэкспорт болгондуктан, "төө буурчак" субпозициясы гана кызыктырышы мүмкүн. Кыргызстан 2016-жылы «07133 кадимки төө буурчакты» максималдуу 105,5 миң тонна, ал эми 2022-жылы 34,7 миң тонна көлөмдө экспорттогон. Ошол эле учурда Катар 07133 позициясы боюнча 33,6 миң тонна импорттогон.

Учурдагы кризистер Катардагы инфляциялык басымды күчөттү. Буурчак өсүмдүктөрү арзан жана универсалдуу болуп, салаттарга жана түрдүү тамактарга ылайыктуу. Мындан тышкары, түштүк азиялык экспатрианттар буурчак өсүмдүктөрүнүн арзан белогунун пайдасын көрүш үчүн, аларды күнүмдүк рационунан кошуп жатышат. Бул факторлор менен бирге флекситаризмдин³⁰ өсүшү менен катар чанактуу дан өсүмдүктөрүнүн сатыгы өсүшү үчүн жагымдуу чөйрөнүн түзүлөрү болжолдонууда. Катарда төө буурчактын чекене сатыгы акыркы жылдары тынымсыз өсүп, 2023-2027-жылдар аралыгында жылдык орточо өсүш 7,9%га жетери күтүлүүдө.

Картөшкө рыногу

2022-жылы Катардын жаңы казылган картошка рыногунда чекене сатуу 8,3%га (физикалык түрдө) өсүп, 31,4 миң тоннага жеткен. Сатуу болжолу жыл сайын 3,2% өсүш менен бааланат жана 2027-жылга карата 36,5 тоннага жетет³¹.

20-сүрөт. Катарда картөшкө сатуунун динамикасы жана болжолу



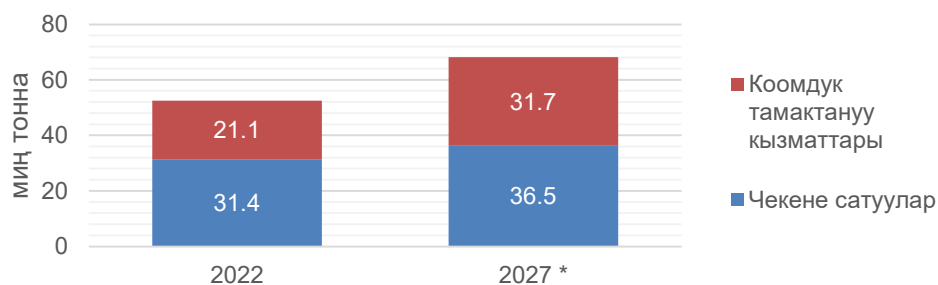
Булак: © Euromonitor International

³⁰ Флекситаризм – жаныбар этин тамак-аш катары колдонууга мүмкүндүк берген, негизинен, өсүмдүк диетасы. Флекситариандар этти мүмкүн болушунча азыраак жегенге умтулушат, бирок ошол эле учурда аны өз рационунан толук чыгарышпайт.

³¹ Euromonitor International 2023.

2022-жылы картөшкө сатуу каналдары төмөнкүчө бөлүндү: чекене сатуу 18,3 миң тоннаны (73%), коомдук тамактануу тармактарына 6,8 миң тоннаны (27%) түздү.

21-сүрөт. Катарда жаңы картөшкөнү сатуу каналдары, миң тонна



Булак: © Euromonitor International

Болжолдуу мезгилде картөшкө сатуу көбөйөт, анткени ал Z муунунун сүйүктүү углеводу.

14-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Катардын картөшкө импорту

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
0701	Картөшкө, жаңы же муздатылган	19,3	Пакистан	53 %
			Ливан	10 %
			Сирия	7 %
200410	Картөшкө, бышырылган же консерваланган, тоңдурулган	37,9	Нидерланды	53 %
			Бельгия	23 %
			Франция	10 %

Булак: TradeMap (Международный торговый центр)

Экспортчулар өсүү темптерин жана рыноктун өзгөчөлүктөрүн изилдеши керек. Эгерде 2018-2022-жылдардагы импорттун өсүү темптерин салыштыра турган болсок, анда жаңы картошка боюнча импорт жыл сайын орто эсеп менен 2%га өскөн, ошол эле мезгилде тоңдурулган картошканын импорту жыл сайын 13%га, ал эми 13% жана 73%га өскөн. 2022-жылга %, тиешелүүлүгүнө жараша.

Кыргызстандын экспорттук дарамети

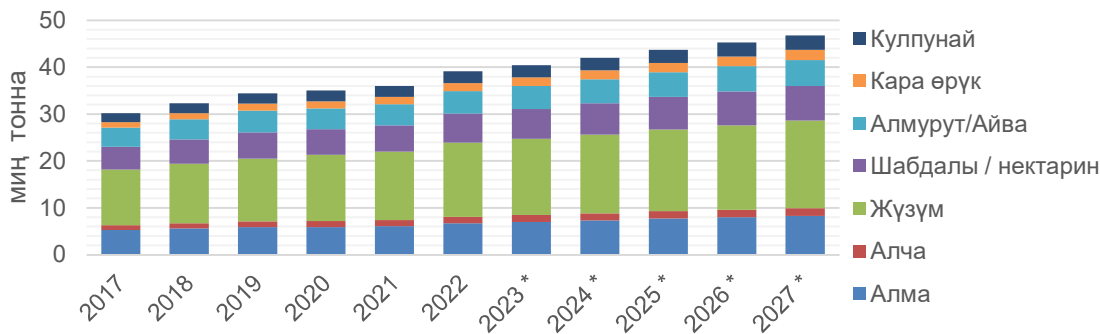
Жаңы картөшкө акыркы 5 жылда оң динамикага ээ болуп жаткандыктан, биздин экспорттоочулар экспорттук мүмкүнчүлүктөрдү кылдат изилдеп, логистиканы өнүктүрүүсү керек. 2017-жылы Кыргызстан 230 миң тонна, 2022-жылы 59 миң тонна гана картөшкө экспорттогон.

Экспортту диверсификациялоо үчүн картөшкөнү тоңдуруунун мүмкүнчүлүктөрүн иликтөө зарыл. Катарда чекене сатуу акыркы жылдары өсүп, тоңдурулган картөшкөнү сатуунун өсүү темпи 2023-2027-жылдары 7,1% түзүшү күтүлүүдө.

Жаңы жашылча-жемиштер рыногу

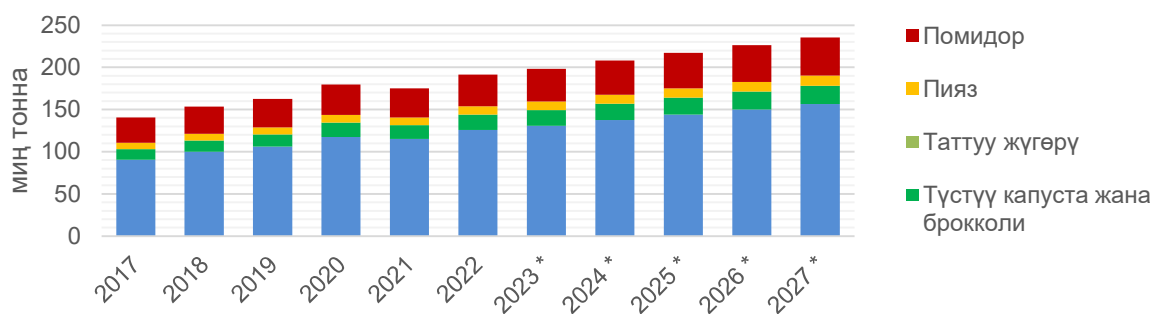
Катардын мөмө-жемиштер рыногунда сатуу 2022-жылы 8,5% (физикалык түрдө) өсүп, 87 миң тоннага жеткен. Сатуу болжолу 2027-жылга карата орточо жылдык өсүш 3,7% же 103,1 миң тоннаны түзөт.

22-сүрөт. Катарда мөмө-жемиштерди сатуунун динамикасы жана болжолу



Булак: © Euromonitor International

23-сүрөт. Катарда жашылчаларды сатуу динамикасы жана болжолу



Булак: © Euromonitor International

Катардагы жашылча-жемиш рыногу өсүп келе жаткан рынок болуп саналат жана жылдык сатуу өсүү болжолу 87 миң тоннадан (мөмө-жемиштер) жана 191 миң тоннадан (жашылчалар) ашат.

Жаңы жашылчаларды жана мөмө-жемиштерди кеңири ассортиментте сатып алууга болот. Көпчүлүк керектөөчүлөр супермаркеттерге жана гипермаркеттерге жаңы продуктылардын кеңири ассортиментин сунуштайт. Бул продукцияларды дүңүнөн арзан баада сунуштаган дүң базарлар да бар. Жашылча-жемиштер көптөгөн өлкөлөрдөн алынып келинет, алардын ассортименти да кыйла кеңири. Мөмө-жемиштердин арасында алма, жүзүм, апельсин жана банан, ал эми жашылчалардын арасында бардык жалбырактуу жашыл жашылчалар, ошондой эле помидор, картошка, пияз, түстүү капуста, капуста, брокколи эң популярдуу. Мындан тышкары, көптөгөн жергиликтүү тургундардын жаңы жашылча-жемиштерди даярдай алган жардамчылары бар, бул кайра иштетилген жашылча-жемиштерге болгон суроо-талапты бир аз чектейт.

Керектөөчүлөр алардын сапаты жана аш болумдуу баалуулугу кыйла жогору деп эсептеп, туруктуу азыктарга караганда тоңдурулган жашылча-жемиштерге артыкчылык беришет. Бирок, кээ бир аймактарда консерваланган азыктар популярдуу. Мөмө-жемиш категориясына кирген консерваланган ананас жана алча сатууда тоңдурулган жемиштердин аз болушун колдонушат, бирок керектөөчүлөр дагы эле текче жемиштерге караганда жаңы мөмө-жемиштерди артык көрүшөт.

Жашылчаларга келгенде консерваланган жүгөрү жана жашыл буурчак кампада сактоо үчүн ыңгайлуу буюмдар болуп эсептелет. Бирок, тоңдурулган кайра иштетилген жүгөрү жана көк буурчак көбүрөөк популярдуу, анткени алар аш болумдуу деп эсептелет. Жалпысынан кайра

иштетилген таттуу жүгөрүгө жана көк буурчакка болгон суроо-талап аларды тамактардын кеңири ассортиментиinde колдонуу менен шартталган.

Катарда жашылча-жемиш өстүрүү өсүүдө, анткени өлкө өзүн-өзү азык-түлүк менен камсыздоого умтулууда. Бул кайра иштетилген бакча азыктарына болгон суроо-талапка терс таасирин тийгизиши мүмкүн.

Сергек жашоого жана туруктуу өнүгүүгө өзгөчө басым жасаган Z мууну ушул баалуулуктарга шайкеш келген категориялар менен бренддерди активдүү издешет. Жаңы мөмө-жемиштер жана жашылчалар социалдык тармактарда сергек жашоо образын жайылткан инфлюенсерлер тарабынан колдоого алынып, популярдуу болгон жашыл смузи тенденциясы менен ассоциацияланат. Бул тенденция кайнатылган жашылчаларды салттуу колдонуу менен бирге мөмө-жемиш рыногунун өсүшүнө чоң салым кошту. Смузи-барлар менен фреш-барлары нишалык бойдон калууда, смузиге керектүү жемиштер менен жашылчаларга суроо-талап өсүүдө, демек, бул категория келечектүү боло тургандыгы көрүнүп турат.

Мындан тышкары, чекене суроо-талап ушул тенденциялар менен бирге жогорулашы күтүлүүдө, анткени бул жемиштерди үй шартында керектөө лимон, щелоч жана антиоксидантка бай мөмө-жемиштер аркылуу иммунитетти жогорулатууга болгон муктаждыкка жооп катары көбөйдү, мисалы алча, клюква / черника жана кулпунай. Бирок бул акыркы аталган жемиштер орто жана жогорку кирешелүү калк арасында көбүрөөк популярдуу.

Экспортчулар өсүү темптерин жана рыноктун өзгөчөлүктөрүн изилдеши керек. Эгерде 2018–2022-жылдар аралыгындагы импорттун өсүү темптерин салыштыра турган болсок, сарымсак 21%, сабиз жана шалкан 2%, жаңы помидор (-22%) жана пияз 7% импорттун орточо жылдык өсүшү боюнча мындай цифраларды көрөбүз.

15-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Катардын жашылча импорту

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
070320	Сарымсак, жаңы же муздатылган	9,2	Кытай	98 %
			Индия	2 %
070610	Сабиз жана шалкан	20,9	Австралия	40 %
			АКШ	27 %
			Кытай	14 %
070200	Жаңы же муздатылган помидор	22,8	Иран	52 %
			Марокко	11 %
			Нидерланды	10 %
070310	Пияз жана шалот (шалот)	34,1	Индия	68 %
			Пакистан	12 %
			Түркия	6 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

16-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Катардын мөмө-жемиш импорту

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
080810	Жаңы алма	28,2	Италия	21 %
			Түштүк Африка	15 %
			Франция	12 %
081010	Жаңы кулпунай (кулпунай)	27,3	АКШ	65 %
			Марокко	14 %
			Түштүк Африка	6 %
080610	Жаңы жүзүм	14,8	Түштүк Африка	23 %

			Индия	22 %
			АКШ	17 %
080830	Жаңы алмурут	30,1	Түштүк Африка	76 %
			Испания	7 %
			Кытай	6 %
080940	Өрүк жана жалбырак, жаңы	21,1	Түштүк Африка	74 %
			Италия	12 %
			Испания	10 %
080620	Кургатылган жүзүм	2,3	Иран	46 %
			Өзбекистан	25 %
			Чили	9 %
080930	Шабдалы (анын ичинде нектарин)	4,5	Ливия	49 %
			Түштүк Африка	14 %
			Австралия	11 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

Экспортчулар өсүү темптерин жана рыноктун өзгөчөлүктөрүн изилдеши керек. Эгерде биз 2018–2022-жылдар аралыгындагы импорттун өсүү темптерин салыштырсак орточо жылдык импортунун өсүшү боюнча төмөндөгү цифраларды көрөбүз: алманын -1%, кулпунай 22%, жаңы жүзүм 11%, алмурут 8%, кара өрүктүн 3%, кургатылган жүзүм 4% жана шабдалы 12%.

Кыргызстандын экспорттук дарамети

Кыргызстан жашылча-жемиштерди ЕАЭБ өлкөлөрүнө, Түркияга, Германияга жана Өзбекстанга экспорттойт. Мөмө-жемиштер³² менен жаңы жашылчалар³³ акыркы 5 жылда оң динамиканы көрсөтүүдө – мөмө-жемиштер боюнча жылдык орточо өсүш 40%, жашылчалар боюнча 57% түздү. Экспорттоочулар экспорттун мүмкүнчүлүктөрүн кылдаттык менен иликтеп чыгып, жаңы терилген продукциянын логистикасын өнүктүрүүсү керек. 2022-жылы Кыргызстандан 54 миң тонна мөмө-жемиш жана 50 миң тонна жаңы терилген жашылча экспорттолгон.

Акыркы жылдары Катарда пандемиядан кийинки сергек жашоо образынын жаңы тенденцияларынан улам мөмө-жемиш менен жашылчалардын чекене сатыгы тынымсыз өсүп жатат. 2023-2027-жылдагы орточо жылдык өсүш 4,41% (мөмө-жемиш) жана 5,43% (жашылча) болот. Бул, демек, КР экспорттоочулары жашылча-жемиш рыногунан жаңы нишаларды табышы керек дегенди билдирет.

ДАЯР ТАМАК-АШ ПРОДУКЦИЯСЫНЫН РЫНОГУН ТАЛДОО

Наабайкана продукциянын (выпечка) рыногу

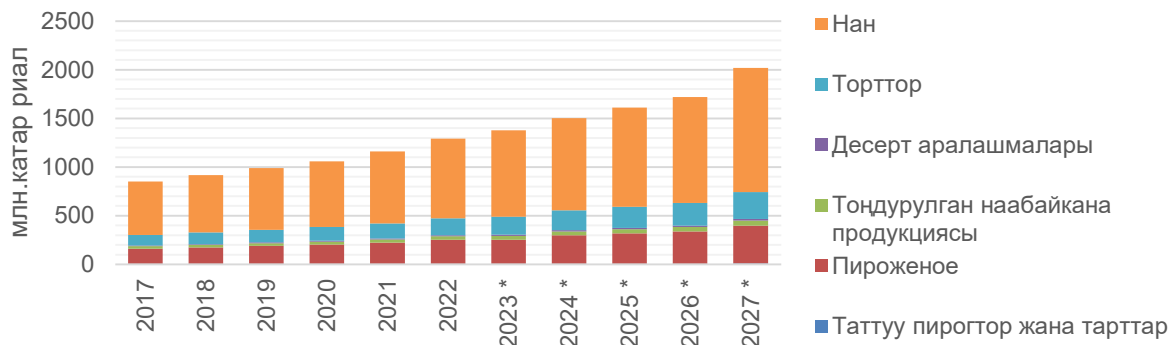
Катардын наабайкана продукциянын рыногунда чекене сатуу 2022-жылы 11,2%га (учурдагы баалар боюнча) өсүп, 1,3 млрд катар риалына (357 млн АКШ долл) жеткен. Сатуу болжолу боюнча 2027-жылы жылдык орточо 7,5% же 2 млрд катар риалына (549 млн АКШ долл) жетери болжолдонууда³⁴.

³² Жаңгакты эске албаганда.

³³ Буурчак өсүмдүктөрүн, картөшкөнү эске албаганда.

³⁴ Euromonitor International 2023.

24-сүрөт. Катарда наабайкана продукциянын сатуунун динамикасы жана болжолу

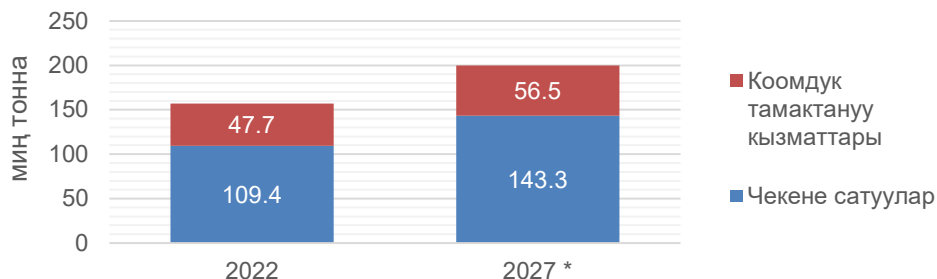


Булак: © Euromonitor International

2022-жылы Катарда наабайкана продукциянын түрү жаңы түрлөрү менен көбөйүүдө, анын ичинде бриош, дан жана глютенсиз нан, ошондой эле ар түрдүү торттор жана тококтор. Бул категориянын популярдуулугу жашоо деңгээлинин, кирешенин өсүшүнө, жеткирүүнүн ыңгайлуулугуна, нан бышыруучу жайлардын көбөйүшүнө байланыштуу өсөт. Сауд Аравиясы менен БАЭден атаандаштардын кайтып келиши атаандаштыкты күчөтөт, бирок жергиликтүү бренддер жергиликтүү продукцияга артыкчылык беришет. Жергиликтүү керектөөчүлөр COVID-19дан улам ден-соолукка көбүрөөк көңүл буруп, глютенсиз жана бүт нан нандары сыяктуу пайдалуу нан варианттарына кызыгууну күчөтүүдө.

2022-жылы наабайкана продукциянын сатуу каналдары төмөнкүчө бөлүндү: чекене сатуу 47,7 миң тоннаны (69,7%) жана коомдук тамактануу тармактары 109,4 миң тоннаны (30,3%) түздү.

25-сүрөт. Катарда наабайкана продукция продукциянын сатуу каналдары



Булак: © Euromonitor International

Гипермаркеттер наабайкана продукцияны сатууда алдыңкы орунда турат, алар ар түрдүү таңгакталган жана жаңы азыктарды сунуштайт. Буга дүкөндөгү нан бышыруучу ишканалар салым кошуп, жеке соода маркаларды үлүшүн аныктайт. Гипермаркеттер азык-түлүк адистеринин үлүшүн алып, ассортименти жана сапаты боюнча наабайканалар менен натыйжалуу атаандашат. Супермаркеттер да маанилүү, айрыкча Катардын шаар чөйрөсүндө.

Катардын азык-түлүк коопсуздугу менен күрөшүү үчүн өзүн-өзү камсыздоону жогорулатуу пландарын эске алуу менен, *Lulu Hypermarket* сыяктуу ар түрдүү фирмалар жана *Qbake* сыяктуу жергиликтүү фирмалар «Катар продукциясы биздин биринчи тандообуз» урааны менен жергиликтүү продукцияны өндүрүү жана керектөөнү жайылтууда.

17-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Катардын наабайкана продукциянын импорту

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
190590	Башка нан жана ундан жасалган кондитердик азыктар	81,9	АКШ	18,4 %
			Оман	11 %
			Франция	11 %
190532	Вафли жана вафли	19,1	Улуу Британия	29 %
			Австрия	15 %
			Түркия	12 %
190531	Таттуу кургак печенье	43	Улуу Британия	19 %
			Оман	14 %
			Түркия	11 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

Экспортчулар өсүү темптерин жана рыноктун өзгөчөлүктөрүн изилдеши керек. Эгерде 2018–2022-жылдар аралыгындагы импорттун өсүү темптерин салыштыра турган болсок, анда «1905-ж. нан, ундан жасалган кондитердик азыктар, торт, печенье ж.б.» рубрикасы боюнча импорт жылына орточо 8% га, 2022-жылы 46% га өскөн.

Кыргызстандын экспорттук дарамети

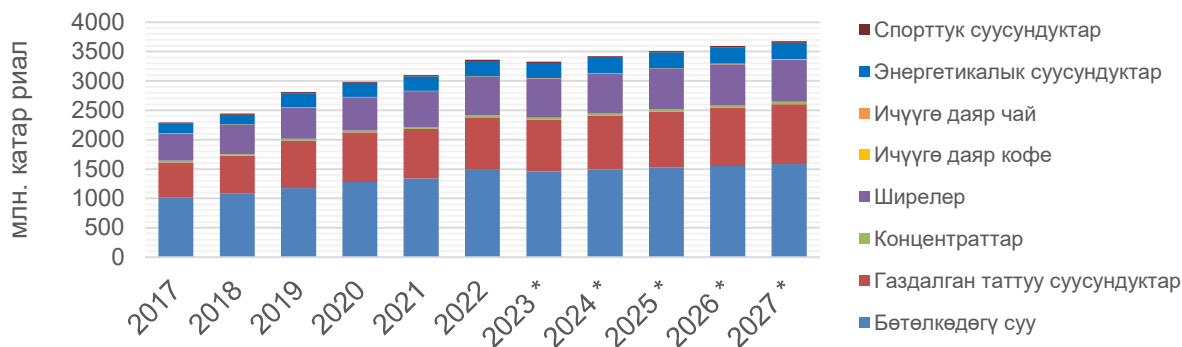
Бүгүнкү күндө Кыргызстан Казакстанга “1905” товардык товарынын 91% экспорттойт. Бул позициянын экспорту акыркы 5 жылда орто эсеп менен жыл сайын 25%га өсүүдө.

Катардын өсүп келе жаткан рыногун кененирээк талдап чыгуунун мааниси бар, анда сатуулар жыл сайын 20 млн АКШ долл ашык өсүш менен күтүлүүдө жана 2027-жылга чейин 549 млн АКШ долл жетет.

Алкохолсуз суусундуктар рыногун талдоо

Алкохолсуз суусундуктар рыногу 2022-жылы 3,362 млрд катар риалы (5,49 млрд АКШ долл) жана 1,206 млн литрди түзгөн. 2022-жылы өткөн жылга салыштырмалуу өсүү 5,1%ды түздү, ал эми 2023-2027-жылдарга болжол менен орточо жылдык өсүш 4,5% болот.

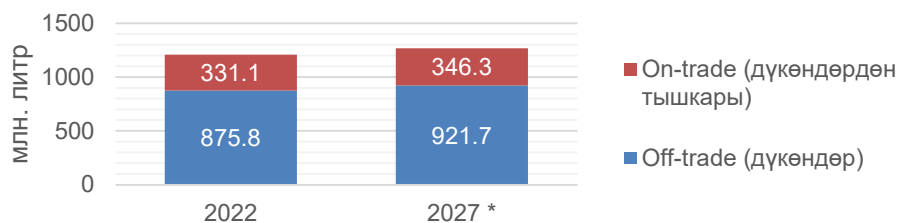
26-сүрөт. Катардагы алкохолсуз суусундуктардын динамикасы жана болжолу



Булак: © Euromonitor International

2022-жылы Катарда алкогольсуз суусундуктардын сатыгы **on-trade**³⁵ да, **off-trade**³⁶ да оң болду. Бирок экономикалык кырдаалдан жана инфляциядан улам натуралдуу өлчөөдө сатуу көлөмү нарк жагынан сатуудан артта калууда.

27-сүрөт. Катарда алкогольсуз суусундуктарды сатуу каналдары, миң тонна

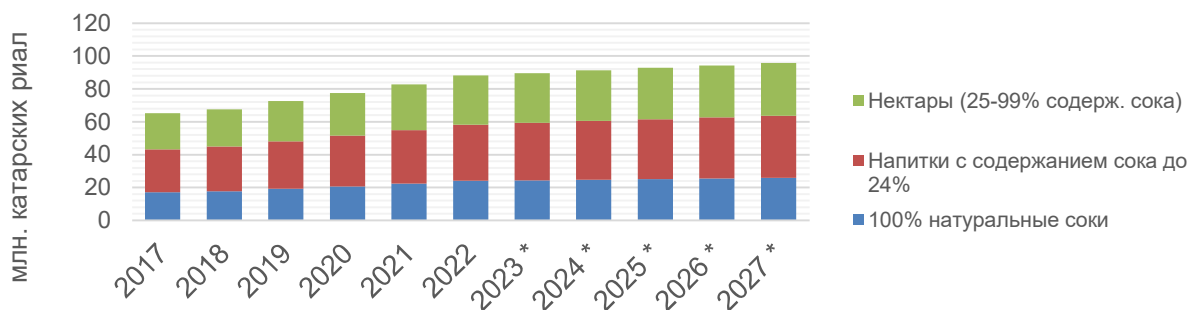


Булак: © Euromonitor International

ШИРЕ РЫНОГУ

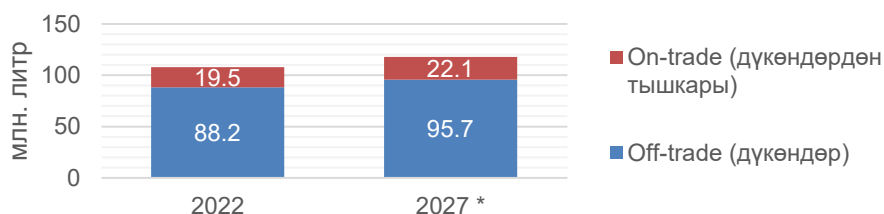
Катар шире рыногунда чекене сатуу 2022-жылы 6,5%га өсүп, 179 млн АКШ долл жетти. Сатуу болжолу 2027-жылы 2% же 1,68 млн АКШ долл түзөт ³⁷.

28-сүрөт. Катардагы шире рыногунун динамикасы жана болжолу



Булак: © Euromonitor International

29-сүрөт. Катардагы шире сатуу каналдары, млн. литр



Булак: © Euromonitor International

2022-жылы шире каналдары төмөнкүдөй бөлүндү: дүкөндө сатууга 876 млн литр (98,8%), дүкөндөн тышкаркы сатууга 19,5 млн литр (1,2%) туура келген.

³⁵ Дүкөндөн тышкары сатуу (on-trade) – бул керектөөчү суусундукту сатып алып, аны сатып алган эле жеринде ичкендей кылып, суусундуктарды сатуу каналдарынын бөлүштүрүлүшү. Адатта бул суусундуктарды ичүүгө сунуштаган коомдук тамактануу түйүндөрү жана жайлары.

³⁶ Дүкөндө сатуу (off-trade) – бул керектөөчү суусундукту башка жерден ичүү үчүн сатып алгандай кылып, сатуу каналдарынын бөлүштүрүлүшү. Буга чекене соода кылган дүкөндөр мисал болот.

³⁷ Euromonitor International 2023.

Тарыхта Катар шире импортуна көз каранды болгон, бирок азыр жергиликтүү компаниялар активдүү өнүгүп жатат. Муну мейманкана бизнесинин өсүшү, акциздик салыктар жана туризмдин жанданышы колдоого алууда. Шире ысык климатка байланыштуу бардык калк арасында популярдуу. Сергек имидж жана сергек жашоо аракеттери суроо-талапты жаратат. Курамында кант жана витаминдер аз болгон ширелер актуалдуу. Нектар жана 100% ширелер эң популярдуу. Baladha жана Ghadeer жаңы даамдарды иштеп чыгып, кошуп жаткан маанилүү жергиликтүү оюнчулар. Ghadeer комплекстүү өндүрүш мамилеси менен айырмаланат. MJK Contracting & Trading Co да туунду компаниялары менен маанилүү оюнчу болуп саналат. Катар соода эмбаргосунан бери ички өндүрүштү активдүү түрдө көбөйтүүдө. Dandy ырааттуу сапатты камсыз кылуу жана суроо-талапка ылайыкташуу шире өндүрүү боюнча лидер болуп калды.

Дүкөндөрдө шире сатуу 2022-жылы калктын өсүшүнө, тиричиликтин керектөөсүнө жана туризмге байланыштуу жакшырды. Мобилдүүлүк үйдөн тышкары керектөө үчүн азыраак ширелерге суроо-талапты күчөттү. Ошондой эле быйыл дүкөндөн тышкаркы шире сатуунун өсүшүнө салым кошкон. Тренддер канттын курамына байланыштуу кооптонуулардан улам жашылчалар жана альтернативдик өсүмдүктөр менен ширелерге карай жылып жатат. Жашылча-жемиштери көп, жемиштери аз ширелер популярдуу болоору күтүлүүдө. Тамак-аш азыктарын маркалоонун жаңы системасын киргизүү менен канттын курамын азайтуу жана ширелерди пайдалуу заттар менен байытуу маанилүү. Органикалык ингредиенттерге жана мультивитаминдик байытууга багытталган этикеткалар ден соолугуна көңүл бурган керектөөчүлөрдүн көңүлүн бурат.

18-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Катардын шире импорту³⁸

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
200979	Башка алма ширеси	4,1	Нидерланды	76 %
			Италия	10 %
			Пакистан	5 %
200989	Мөмө же жашылчанын бир түрүнөн башка шире	7,8	Индия	44 %
			Таиланд	16 %
			Бангладеш	14 %
200990	Шире аралашмалары	13,4	Кувейт	37 %
			Нидерланды	13 %
			Иордания	9 %
200969	Башка жүзүм ширеси	0,9	Аргентина	100%
200971	Брекстин баасы 20дан ашпаган алма ширеси	0,5	Италия	57%
			Нидерланды	23 %
			Ливия	11 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

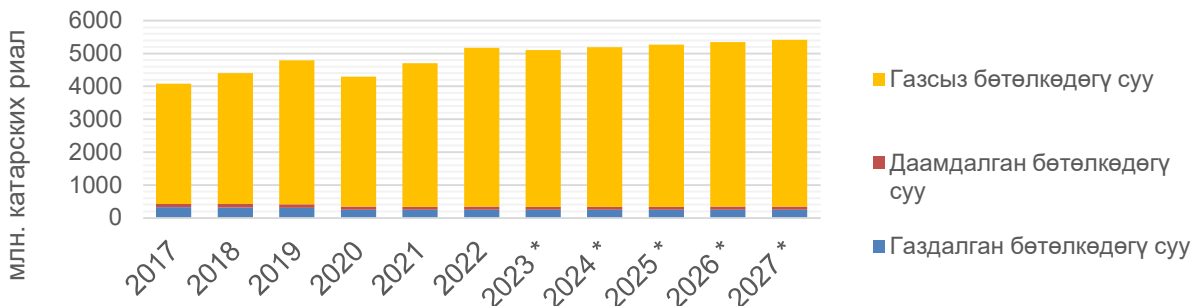
Экспортчулар өсүү темптерин жана рыноктун өзгөчөлүктөрүн изилдеши керек. Эгерде 2018-2022-жылдар аралыгындагы импорттун өсүү темптерин салыштыра турган болсок, анда «Мөмө-жемиш ширелери жана жашылча ширелери, ачытылбаган жана кошумчалары жок» товардык позициясы боюнча импорт жылына орточо 11%га, 2022-жылы 62%га өскөн.

³⁸ Эскертүү. Мында КРде өндүрүлгөн мөмө-жемиш жана жашылча ширелери каралат.

БӨТӨЛКӨГӨ КУЮШТУРУЛГАН СУУ РЫНОГУ

Катардын шире рыногундагы чекене сатуу 2022-жылы 10%га өсүп, 5,176 млрд катар риалга (1,422 млрд АКШ долл) жеткен. Сатуу болжолу 2027-жылы 1% же QAR 5.42 млрд катар риал (1.489 млрд АКШ долл) дейт³⁹.

30-сүрөт. Катардагы бөтөлкөгө куюштурулган суу рыногунун динамикасы жана болжолу



Булак: © Euromonitor International

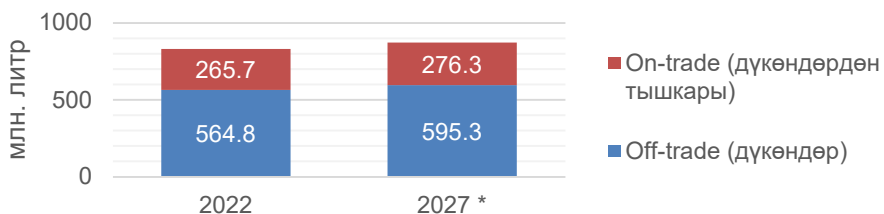
Катарда алкогольсуз ичимдиктерди сатуу 2022-жылы көбөйдү, бул COVID-19 пандемиясынан тамак-аш кызматтарынын калыбына келтирилишине жана 2022-жылы боло турган FIFA Дүйнөлүк Чемпионатына байланыштуу. Сергек жашоо тенденциялары рынокко да таасирин тийгизүүдө, анын ичинде 2021-жылы киргизилген жаңы кант салыгынын эсебинен.

Бөтөлкөдөгү суу алкогольсуз суусундуктардын басымдуу категориясы бойдон калууда. Минералдык суу өзгөчө популярдуу, анткени көптөгөн адамдар сергек жашоо тенденциясына байланыштуу крандагы суудан бөтөлкөдөгү сууга өтүп жатышат. Газдалган жана жыпар жыттуу бөтөлкөдөгү суулар да популярдуу. *Rayyan Mineral Water Co* сыяктуу жергиликтүү бренддердин маалымдуулугун жогорулатуу өкмөт тарабынан колдоого алынат.

Катар сууну көбүнчө Түркиядан импорттойт. Бирок, өкмөт жергиликтүү продукцияларды да колдойт, бул жергиликтүү бренддердин маалымдуулугун жогорулатат.

Бөтөлкөгө куюлган сууга болгон суроо-талаптын өсүшү күтүлүүдө, айрыкча калктын өсүп келе жатканы жана ден соолуктун маалымдуулугунун жогорулашы.

31-сүрөт. Катарда бөтөлкөгө куюштурулган суу сатуунун каналдары



Булак: © Euromonitor International

2022-жылы бөтөлкөгө куюштурулган суу каналдары төмөнкүдөй бөлүндү: дүкөндө сатууга 564,8 млн литр (68%) жана дүкөндөн тышкары сатууга 265,7 млн литр (32%) туура келет.

³⁹ Euromonitor International 2023.

19-таблица. 2022-жылы Катардын бөтөлкөгө куюштурулган суу импорту⁴⁰

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
220210	Суулар, анын ичинде минералдык жана газдалган суулар, кант же башка таттуу заттар кошулган	38,2	Швейцария	28 %
			Оман	16 %
			БАЭ	12 %
220299	Алкохолсуз суусундуктар (суу, мөмө же жашылча ширелерин, сүт жана сыраны кошпогондо)	16	Нидерланды	25 %
			Таиланд	17 %
			Иордания	13 %
220110	Минералдык жана газдалган суулар	13,4	Италия	37 %
			Франция	32 %
			Ливия	7 %
220190	Башка суулар, анын ичинде кошумчалары жок газдалган табигый же жасалма минералдык суулар. . .	0,5	Турция	46 %
			Норвегия	25 %
			Франция	14 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

Экспортчулар өсүү темптерин жана рыноктун өзгөчөлүктөрүн изилдеши керек. 2202 продукт субпозициясы үчүн бөтөлкөдөгү суунун импортунун өсүү темпи 2018–2022-жылдар үчүн -6%ды, 2022-жылы 34%ды, 2201-продукция үчүн -5%ды жана 2022-жылы 50%ды түздү.

Кыргызстандын экспорттук дарамети

Акыркы 5 жылда шире экспорту жыл сайын орточо 25%га, бөтөлкөдөгү суу 17%га өсүүдө. Кыргызстан мезгил-мезгили менен Катарга экспорттоп турат, бирок бөтөлкөдөгү суу жок.

Эгерде инфляциялык басым улана берсе, жергиликтүү керектөөчүлөрдүн брендге болгон лоялдуулугу жоголуп, үнөмдүү варианттарды тандай башташы мүмкүн. Жеке соода маркаларынын үлүшүнүн жана алдынкы оюнчулардын кызыктырган акцияларынын көбөйүшү күтүлүүдө. Экспорттоочуларга жергиликтүү компаниялардын атаандаштыгын эске алуу менен Катардын алкохолсуз суусундуктар рыногуна кеңири талдоо жүргүзүү сунушталат.

КИЙИМ РЫНОГУН ТАЛДОО

Кийим рыногундагы киреше 2023-жылы 2 млрд долл түзөт. Жылдык рыноктун өсүшү 2,65% болушу күтүлүүдө (2023-2027 жж.). Рыноктун эң чоң сегменти 2023-жылы 1 млрд долл рынок көлөмү менен «Аялдардын кийими» сегменти болуп саналат. Дүйнөлүк салыштырганда, негизги киреше АКШдан келет (2023-жылы 344 млрд долл). Калктын жалпы санына карата 2023-жылы ар бир адамдын кирешеси 777,70 долл түзөт, 2027-жылга карата кийим рыногу 181,5 млн даанага жетет деп күтүлүүдө. 2024-жылы кийим рыногу 2,8% өсөт деп күтүлүүдө. 2023-жылы тигүү рыногунда бир кишиге орточо көлөм 53,8 даана болушу күтүлүүдө. 2023-жылы кийим рыногунда сатуунун 88% «люкс эмес» товарлар болот.⁴¹

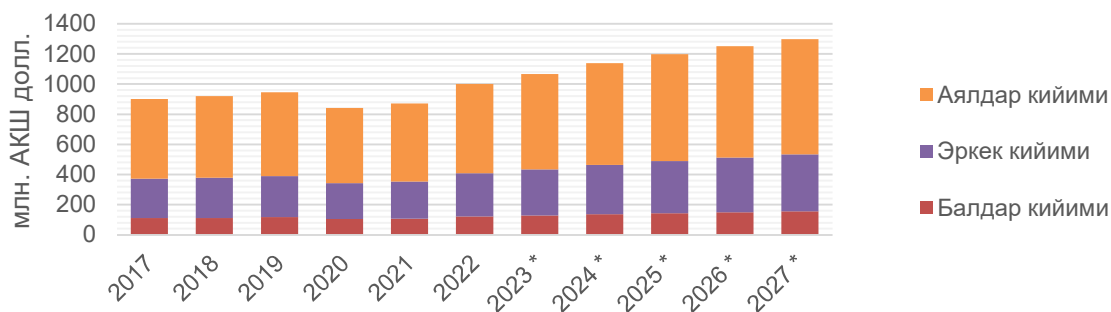
Дүйнөлүк фэшн индустрия компанияларынын жетекчилерин сурамжылоого ылайык, глобалдуу инфляциялык басымга карабастан, Жакынкы Чыгыш базарлары кийим жана бут кийим жаатындагы сатуу көрсөткүчтөрүн сактап калышат жана көбөйтүүлөрү да мүмкүн.⁴²

⁴⁰ Эскертүү. Мында КРде өндүрүлгөн мөмө-жемиш жана жашылча ширелери каралат.

⁴¹ Statista.com - <https://www.statista.com/outlook/cmo/apparel/qatar>

⁴² «The State of Fashion 2023. Holding onto growth as global clouds gather», *The Business of Fashion and McKinsey*, 2022.

32-сүрөт. Аялдар, эркектер жана балдар кийимдеринин динамикасы жана болжолу



Булак: © Euromonitor International

Аялдар кийиминин рыногу

Катар аялдардын кийимдер рыногундагы чекене соода 2022-жылы 14,9%га өсүп, 593,7 (млн АКШ долл) түздү. Сатуу болжолу 2027-жылы жылдык орточо өсүш CAGR 5,7% же 763,8 (млн АКШ долл) түзөт.⁴³

33-сүрөт. Катарда аялдар кийимин сатуунун түзүмү



Булак: © Euromonitor International

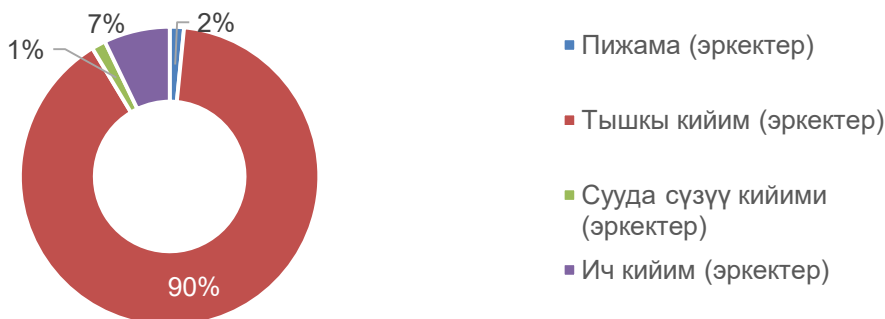
Эркектер кийиминин рыногу

Катардын эркектер кийимдер рыногунда чекене сатуу 2022-жылы 15,5%га өсүп, 286,2 млн АКШ долл жетти. Сатуу болжолу 2027-жылы CAGR 5.7% же 379.1 млн АКШ долл.⁴⁴

⁴³ Euromonitor International 2023.

⁴⁴ Euromonitor International 2023.

34-сүрөт. Катарда эркектер кийимдерин сатуу түзүмү



Булак: © Euromonitor International

20-таблица. 2022-жылдагы Катардын кийим импорту (61 жана 62 товардык топтор)⁴⁵

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
6109	Майки, фуфайки с рукавами и прочие нательные фуфайки трикотажные машинного или ручного вязания	119,1	Индия	21 %
			Кытай	19 %
			Бангладеш	12 %
6201	Пальто, полупальто, накидки, плащи, куртки (включая лыжные), ветровки, штормовки и аналогичные . . .	144,9	Кытай	23 %
			Гонконг (ААР КУР)	20 %
			Улуу Британия	19 %
6204	Костюмы, комплекты, жакеты, блайзеры, платья, юбки, юбки-брюки, брюки, комбинезоны с нагрудниками . . .	108,1	Италия	32,5 %
			Кытай	21,5 %
			Индия	9,4 %
6203	Костюмы, комплекты, пиджаки, блайзеры, брюки, комбинезоны с нагрудниками и лямками, бриджи . . .	78,5	Түркия	19 %
			Кытай	17 %
			Индия	13 %
6110	Свитеры, пуловеры, кардиганы, жилеты и аналогичные изделия трикотажные машинного или ручного . . .	55,5	Италия	25 %
			Кытай	24 %
			Түркия	9 %
6104	Костюмы, комплекты, жакеты, блайзеры, платья, юбки, юбки-брюки, брюки, комбинезоны с нагрудниками . . .	43,2	Кытай	34 %
			Италия	15 %
			Индия	12 %
6211	Костюмы спортивные, лыжные и купальные; предметы одежды прочие	29,2	Кытай	28 %
			Индия	27 %
			АКШ	8 %
6103	Костюмы, комплекты, пиджаки, блайзеры, брюки, комбинезоны с нагрудниками и лямками, бриджи . . .	28,2	Кытай	28 %
			Индия	18 %
			Түркия	8 %
6212	Бюстгальтеры, пояса, корсеты, подтяжки, подвязки и аналогичные изделия и их части трикотажные . . .	20,8	Бангладеш	27 %
			Кытай	27 %
			Вьетнам	9 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

Катардын кийим импортунун 25%га ашыгы Кытайдан келет. Трикотаж буюмдары боюнча кийим импорттоонун өсүш темпи 4%, тигүү боюнча 6% өстү.

⁴⁵ Эскертүү. Мындагы талдоо ТЭИ ТН кодунун 4 белгидеги деңгээлинде жүргүзүлөт.

Кыргызстандын экспорттук дарамети

Акыркы 5 жылда тигүү секторунун экспорту жыл сайын орточо эсеп менен 57% өссө, трикотаж кийимдеринин экспорту 7% кыскарды. Кыргызстан Катарга экспорт кылбайт (сейрек жеткирүүлөр).

Катардын кийим рыногунда эл аралык, аймактык же жергиликтүү бренддер үстөмдүк кылгандыктан, КР экспорттоочулары ири оюнчулар үчүн өндүрүүгө активдүү даярдык көрүшү керек. Бул үчүн сорсинг⁴⁶ стратегияларын, алдынкы эл аралык компаниялардын же жергиликтүү бренддердин стратегияларын изилдеп, андан соң өз кызматтарын сунуштоолору керек.

⁴⁶ Сорсинг стратегиясы (жеткирип берүүчүлөрдү (поставщиктерди) табуу) – бул компаниянын сатып алуу чыгымдарын анын жалпы максаттары менен шайкеш келтирүүгө багытталган иш-чаралардын жыйындысы.

4-БӨЛҮМ: ИШКЕРЛИК КЫЗМАТТАШТЫК ЛАНДШАФТЫНЫН СЕРЕБИ

Катар дүйнөдөгү эң бай жана гүлдөгөн мамлекеттердин бири болуп эсептелет. Бул, негизинен, калктын жан башына ИДПнын жогору болушу менен баса белгилеген жашоонун жогорку деңгээлине байланыштуу. Демек, көптөгөн керектөөчүлөр тамак-аш даярдоого жана үй жумуштарына көмөктөшө турган турак-жай кызматкерлерине төлөй алышат жана каалашат. Бирок, COVID-19 вирусунун пандемиясынан улам өлкөдө экономика жана келечек тууралуу белгисиздик күч алууда. Ошондуктан, көптөгөн керектөөчүлөр 2020-жылы чыгашаларына этияттык менен мамиле кылышты, анткени алар пандемия жана экономикалык кризис кандайча өнүгө тургандыгын билишпейт.

Сауд Арабиясы жана БАЭ сыяктуу башка өлкөлөрдөн айырмаланып, Катар COVID-19 пандемиясына жооп катары КНС салыгын киргизген жок. Ошондуктан, 2020-жылы чийки заттын баасы жеткиликтүү бойдон калды, бул негизинен Катардын жашоо деңгээлинин жана жаратылыш ресурстарынын жогорку деңгээлине байланыштуу.

Катардын калкы 2013-жылдан 2018-жылга чейин 41%га өскөн, мунун натыйжасында чет элдик жумушчулардын саны көбөйгөн. Буга өлкө 2022-жылы футбол боюнча дүйнөлүк чемпионатты өткөрүүгө даярданууда инфраструктурага олуттуу мамлекеттик инвестициялар, ошондой эле көптөгөн ири долбоорлорго жеке инвестициялар түрткү болду. Калктын саны көбөйү менен таңгакталган тамак-аш сатуунун бир кыйла өсүшүнө алып келди.

Орточо кирешенин жогорку деңгээлинин аркасында керектөөчүлөр көбүнчө таңгакталган жана жаңы тамак-аш азыктарынын кеңири спектрин сатып ала алышат. Өлкөдө көп сандаган чет элдик калк бар, натыйжада керектелген буюмдардын кеңири ассортименти пайда болот. Бирок күрүчтүн араб жана азиялык ашканалардагы салттуу ролу көпчүлүк керектөөчүлөрдүн күрүчтү негизги тамак-аш катары кароосуна алып келген. Тамак-аш майлары, сүт азыктары жана нан да көпчүлүк тарабынан маанилүү азыктар болуп саналат.

Катарда өз тамак-аш өстүрүүгө реалдуу мүмкүнчүлүк жок, анткени климат айыл чарбасын өнүктүрүүгө ылайыктуу эмес. Тамак-аш үнөмдөөгө умтулган аз камсыз болгон керектөөчүлөр эң арзан баада варианттарды издешет, *Al Meera Coop* өзгөчө көңүл бурат. Бул супермаркеттер жана гипермаркеттер тармагы жарым-жартылай мамлекеттик *Qatar Holding LLC* таандык.

Дүң базар жана Килограмм базары сыяктуу ачык рыноктор да баага сезгич керектөөчүлөрдү өзүнө тартат, алардын биринчиси Катар бийликтери тарабынан башкарылат жана дүң сатып алууга багытталат, ал эми экинчиси жеке сатуучуларга майда сатып алуулар боюнча төмөн бааны сунуштоого мүмкүндүк берилет. Бул базарларда жаңы мөмө-жемиштерге жана жашылчаларга негизги көңүл басым жасалат.

Катардын жөнгө салуу жана иштөө чөйрөсү компаниялар үчүн жагымдуу, анткени анын салык жүгү төмөн жана 2022-жылы геосаясий терс шамалдарга карабастан өлкөдөгү бизнестин ишеними өстү. Бирок бизнестин ачуунун, жүргүзүүнүн жана жабуунун эффективдүүлүгү начарлап, эмгек рыногун жөнгө салуу начарлап кетти, бул квалификациялуу жумушчулардын жетишсиздигинен кабар берет. Финансы сектору жакшырууда, бирок Катардагы ишканалардын жана жеке адамдардын жогорку карызы тынчсызданууну жаратууда.

Кээ бир чет элдик компаниялар жергиликтүү сатуу агенттери менен иштөөдө продукцияны каттоону көзөмөлдөө үчүн эркин аймактардын биринде кеңсе ачууну туура көрүшөт.

Чекене соода тармагында супермаркеттер Катардагы эң чоң сатуу рыногуна ээ. Бул категориядагы негизги топтор *Carrefour*, *EMKE (Lulu) Group*, *Nesto Group*, *Spinneys* жана жергиликтүү кооперативдик дүкөндөр ж.б.

Башка салыштырмалуу кичинекей супермаркеттер түйүндөрүнө жана топ дүкөндөрүнө *Al Maya* супермаркеттери, *Centrepoin* дүкөндөрү, *Choithram Supermarkets*, *Safeer* жана *West Zone* кирет.

Катардагы чекене сатуудан кийин дүң сатуу, соода борборлорунун дүкөндөрүндө, супермаркеттерде жана С классындагы азык-түлүк дүкөндөрүндө жана акырында бутиктерде сатуулар турат.

Катар — аймактагы электрондук соода рыногунун эң алдыңкыларынын бири. Акыркы убакта бул тармакта суроо-талаптын өтө өсүп жатканы байкалып, өлкөдөгү бардык ири чекене сатуучулар атаандаштыкка туруштук берүү үчүн онлайн сатуу мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүүгө туура келет деп болжолдонууда.

КЫЗМАТТАШУУНУН ӨКМӨТ АРАЛЫК ПЛАТФОРМАЛАРЫ

Эки өлкө ортосунда экономикалык кызматташтыкты өнүктүрүүгө багытталган негизги келишимдерге, анын ичинде инвестицияларды коргоо, кош салык салуудан качуу, аба каттамдары жана экономикалык кызматташтык боюнча келишимдерге кол коюлду.

Акыркы жылдары эки тараптуу экономикалык кызматташтык активдешти, бул интенсивдүү өз ара сапарларда, бизнес-форумдарды жана ишкер жолугушууларды өткөрүүдө байкалат. Катардын Эмири шейх Тамим бин Хамад Аль-Танинин Кыргызстанга болгон мамлекеттик сапарынын жыйынтыгында эки тараптуу кызматташтыкты арттырууга багытталган бир катар документтерге кол коюлду. Ошентип, төмөнкү документтерге кол коюлду:

КР Министрлер Кабинети менен Катар Өкмөтүнүн ортосундагы Маданий борборлорду түзүү жана иштетүү жөнүндө келишим.

КР Министрлер Кабинети менен Катар Өкмөтүнүн ортосундагы Аскердик тармакта кызматташуу жөнүндө келишим.

КР Министрлер Кабинети менен Катар Өкмөтүнүн ортосундагы саламаттыкты сактоо жана медицина илимдери жаатында кызматташуу жөнүндө келишим.

КР Министрлер Кабинети менен Катар Өкмөтүнүн ортосундагы бажы мыйзамдарын оптималдуу колдонуу, ошондой эле бажылык укук бузууларга бөгөт коюу, иликтөө жана ага каршы күрөшүү максатында өз ара административдик жардам көрсөтүү жөнүндө келишим.

КР Министрлер Кабинети менен Катар Өкмөтүнүн ортосундагы ветеринария жаатында кызматташуу жөнүндө келишим.

КР Министрлер Кабинети менен Катар Өкмөтүнүн ортосундагы спорт тармагындагы кызматташуу боюнча өз ара түшүнүшүү жөнүндө меморандум.

Эки мамлекеттин юстиция министрликтеринин ортосундагы укуктук тармакта кызматташуу боюнча өз ара түшүнүшүү жөнүндө меморандум.

КР Айыл чарба министрлиги менен Катардын Муниципалдык иштер министрлигинин ортосундагы өсүмдүктөрдүн карантини жаатында кызматташуу жөнүндө келишим.

Кыргыз Республикасынын Айыл чарба министрлиги менен Катардын Муниципалдык иштер министрлигинин ортосундагы айыл чарба жана азык-түлүк коопсуздугу жаатында өз ара түшүнүшүү жана кызматташтык жөнүндө меморандум.

Эки өлкөнүн Финансы министрликтеринин биргелешкен кызматташуусу жөнүндө меморандум.

КР Өзгөчө кырдаалдар министрлиги менен Катар Ички иштер министрлигинин ортосундагы өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу жана кесепеттерин жоюу жаатында кызматташуу жөнүндө өз ара түшүнүшүү меморандуму.

КР Улуттук банкы менен Катар Борбордук банкынын ортосундагы борбордук банктардын иш-аракети жаатында кызматташуу жөнүндө өз ара түшүнүшүү жөнүндө меморандум.

И. Абдраимов атындагы Кыргыз авиация институту менен Катар авиациялык колледжи ортосундагы адистерди даярдоо жаатында өз ара түшүнүшүү жөнүндө меморандум.

НЕГИЗГИ СООДА КӨРГӨЗМӨЛӨРҮНҮН ЖАНА В2В⁴⁷ АЯНТЧАЛАРЫНЫН ТИЗМЕСИ

Катар, Дубайдан айырмаланып, улуттук деңгээлдеги соода көргөзмөлөрүн жана конференцияларын өткөрөт, бирок 2020-жылдагы FIFA Дүйнөлүк Чемпионатынан кийин Доха Катардан, Жакынкы Чыгыштан, Африкадан, Түштүк Азиядан жана дүйнө жүзү боюнча сатып алуучуларды тосуп ала турган жер.

21-таблица. Катардагы көргөзмөлөрдүн тизмеси

Аталышы	Тематикасы	Өткөрүлгөн күнү жана жери
«HQ Food Qatar» эл аралык көргөзмөсү	Тамак-аш технологиялары	06-08 ноябрь 2023 (Доха)
«Qatar FoodEx» эл аралык көргөзмөсү	Тамак-аш өнүмдөрү жана суусундуктар	10-12 октябрь 2023 (Доха)
«AgriTech» эл аралык көргөзмөсү	Тамак-аш өнүмдөрү жана суусундуктар	Март 2024 (Доха)

Өнүмдөрдүн үлгүлөрүн киргизүүгө коюлган талаптар

Жарнамалык иш-чаралар үчүн импорттолгон тамак-аш үлгүлөрүнө өзгөчө талаптар коюлбайт. Адатта, эреже катары, үлгүлөрдүн маркерлөөсүнө жана жарактуулук мөөнөтүнө жергиликтүү талаптар коюлбайт, бирок ден соолукка коопсуздугу боюнча сертификат талап кылынышы мүмкүн. Продукциянын үлгүлөрү “үлгү” деп так белгилениши керек. Кируу портунда бул товарлардын максаттуу колдонулушун тастыктаган кол коюлган милдеттемеси болушу шарт, ошондо алар коммерциялык сатууга чыгарылбайт. Продукция үлгүлөрүнүн саны Тамак-аш өнүмдөрүнүн категориясына жараша чектелген.

Климат министрлигинин 2016-жылдагы № 14 “Коммерциялык эмес максаттар үчүн импорттолуучу Тамак-аш өнүмдөрүн көзөмөлдөө” токтому жарнамалык иш-чаралар жана башка максаттар үчүн продукциянын үлгүлөрүн ташып келүүнү, анын ичинде санын чектөөнү жөнгө салат. Бул маалымат Катардагы көргөзмөлөрдүн катышуучулары үчүн маанилүү.

Кошумча маалымат алуу үчүн, төмөнкү шилтемеге өтсөңүз болот:

<https://www.moph.gov.qa/english/derpartments/healthaffairs/foodsafety/Pages/default.aspx>

Экспорттоочулар продукциясын жөнөтөрдөн мурда бул чектөөлөрдү жана башка талаптарды Катар муниципалитеттеринен тактап алуулары керек. КР экспорттоочулары дагы үлгүлөргө коюлган бардык талаптарды тастыктоо үчүн, көргөзмөнүн уюштуруучулары менен тыкыр иштешүүлөрү керек.

МАМЛЕКЕТТИК УЮМДАРДЫН ЖАНА БИЗНЕС-АССОЦИАЦИЯЛАРДЫН ТИЗМЕСИ

Экспорттоочулар үчүн экспорттук иш-чараларды пландаштыруунун жана ишке ашыруунун ар кандай этаптарында пайдалуу боло турган мамлекеттик жана мамлекеттик эмес уюмдардын

⁴⁷ b2b – business-to-business. Бул компаниялар ортосундагы соода-сатык.

ролун эске алуусу маанилүү. Алардын арасында тышкы сооданы жөнгө салуучу органдар жана эл аралык соода-экономикалык мамилелерди өнүктүрүү боюнча иштеген уюмдар бар.

22-таблица. Катардын мамлекеттик жана башка уюмдарынын байланыш маалыматтары

Компаниянын аты	Веб-сайт
Кыргыз Республикасынын Катардагы Элчилиги, Доха	https://mfa.gov.kg/ru/dm/posolstvo-kyrgyzskoy-respubliki-v-gosudarstve-katar
Катар өкмөт порталы	https://www.gco.gov.qa/en/
Катардын Климаттын өзгөрүшү жана айлана-чөйрөнү коргоо министрлиги	https://www.mecc.gov.qa/en/home/
Катардын Экономика жана өнөр жай министрлиги	https://www.moci.gov.qa/en/
Федералдык бажы башкармалыгы	https://www.customs.gov.qa/english/pages/default.aspx
Федералдык салык кызматы	https://gta.gov.qa/en/
Перс булуңундагы кызматташтык кеңешинин стандартташтыруу уюму	https://www.gso.org.sa
Катар соода палатасы	https://www.qatarchamber.com/